EENHEDEN VAN GESPECIALISEERDE INTERVENTIE

INHOUDSTAFEL

1. **VOORWERP VAN HET ONDERZOEK**
   - **1.1. Inleiding**
   - **1.2. Het onderzoeksopzet**
     - 1.2.1. Algemeen
     - 1.2.2. Onderzoeksvraagstelling
     - 1.2.3. Gehanteerde definitie
     - 1.2.4. Gevolgde methodiek
   - **1.3. Wat voorafging**
     - 1.3.1. Eerdere vaststellingen en aanbevelingen van het Vast Comité P
     - 1.3.2. Werkgroepen
     - 1.3.3. Service Level Agreement CGSU

2. **ANALYSE VAN DE EENHEDEN VAN GESPECIALISEERDE INTERVENTIE**
   - **2.1. Bezochte eenheden**
   - **2.2. Oprichting van de eenheid**
     - 2.2.1. Voorafgaande behoefteanalyse
     - 2.2.2. Betrokkenheid van de overheden in de beslissing tot oprichting
     - 2.2.3. Motivatie voor de oprichting
       - 2.2.3.1. *Bevraging naar de motivatie*
       - 2.2.3.2. *Visie van de korpschef*
   - **2.3. Structuur**
     - 2.3.1. Organisatievorm
     - 2.3.2. Aantal personeelsleden
     - 2.3.3. Permanent inzetbaar
   - **2.4. Takenpakket**
     - 2.4.1. Wettelijke context
     - 2.4.2. Takenpakket van CGSU
     - 2.4.3. Takenpakket van de andere onderzochte eenheden van gespecialiseerde interventie
     - 2.4.4. Overlapping takenpakket lokale en federale eenheden van gespecialiseerde interventie
     - 2.4.5. Enkele specifieke taken nader bekeken
       - 2.4.5.1. *Transport van gevaarlijke gevangenen*
       - 2.4.5.2. *Fort-Chabrol*
       - 2.4.5.3. *Versterkte huiszoeking*

2.4.5.4. *Observaties* .....
2.4.6. Specialisaties .....
2.5. Dienstenaanbod aan partners ----------
2.6. Procedures, middelen en opleiding ----------
2.6.1. Procedures .....
2.6.1.1. *Begripsomschrijving* .....
2.6.1.2. *Vaststellingen betreffende het al dan niet hanteren van procedures* .....
2.6.1.3. *Samenwerking – benchmarking?* .....
2.6.1.4. *Enkele specifieke inzetmodaliteiten* .....
2.6.2. Celprocedure .....
2.6.2.1. *Algemeen* .....
2.6.2.2. *De bij de celprocedure ingezette middelen* .....
2.6.2.3. *Exited Delirium Syndroom* .....
2.6.2.4. *Enkele aanvullende vaststellingen* .....
2.6.3. Middelen .....
2.6.3.1. *Algemeen* .....
2.6.3.2. *Bewapening* .....
2.6.3.3. *Beschermingsmiddelen* .....
2.6.4. Enkele knelpunten inzake procedures en ingezette middelen .....
2.6.4.1. *Analyse van de klachten* .....
2.6.4.2. *Aangerichte schade* .....
2.6.5. Budget .....
2.6.6. Selectie en opleiding .....
2.6.6.1. *Algemene context opleidingen geweldbeheersing* .....
2.6.6.2. *Vaststellingen in huidig onderzoek* .....

3. CONSLUSIES _____

4. AANBEVELINGEN _____
4.1 Het ontwikkelen van een bindend referentiekader ----------
4.2 Het budget van de directie CGSU ----------
4.3 De coördinatie van de opleidingen en de nood aan R&D ----------
4.4 Politioneel optreden in afwachting van de komst van CGSU ----------
4.5 Een procedure voor een gewelddadige/onhandelbare persoon in een cel ----------
4.6 Een gedifferentieerd optreden: ook de verantwoordelijkheid van de steuneenheid ----------

5. BIJLAGEN _____
5.1 Lijst met afkortingen ----------
5.2 Organogram federale politie ----------

1. VOORWERP VAN HET ONDERZOEK

1.1. Inleiding

1. Op 21 februari 2013 werd door het VRT-programma PANORAMA een reportage uitgezonden over het wedervaren van Jonathan JACOB op 6 januari 2010. De reportage brengt een verhaal van een jongeman die door de lokale politie werd opgepakt omdat hij verward en opgedraaid door de straten doolde, als gevolg van overmatig amfetaminegebruik. Volgens de uitzending werd de jongeman, in overleg met het parket van de procureur des Konings, door de lokale politie tot tweemaal toe vruchteloos aangeboden aan een psychiatrische instelling teneinde hem op te nemen in observatie. Nadat betrokkene wordt ondergebracht in een cel van de lokale politie en hij niet lijkt te kalmeren, wordt een beroep gedaan op het bijzonder bijstandsteam van de lokale politie ANTWERPEN. Leden van deze eenheid dringen de cel binnen en terwijl betrokkene onder bedwang wordt gehouden, wordt door een geneesheer een kalmerend middel toegediend. Kort daarop blijkt echter dat de jongeman overleden is. Uitgebreid beeldmateriaal van verschillende veiligheidscamera's van de politiezone, inclusief van in de cel, komt aan bod en talrijke vragen worden geopperd naar de wijze waarop het bijzonder bijstandsteam optreedt in de cel, met name door het gebruik van achtereenvolgens een flashbang om betrokkene te desoriënteren, een schild en vork en het toedienen van een aantal slagen tijdens de immobilisatie. Het programma draagt dan ook de titel '*de gestoorde procedure*' verwijzend naar de benaming van de door de politie toegepaste procedure.

2. Op 22 februari 2013 werd door het Vast Comité P opdracht gegeven aan de Dienst Enquêtes P om, onafhankelijk van het strafrechtelijke onderzoek met betrekking tot de feiten in de politiecel te MORTSEL, een onderzoeksopzet voor een toezichtsonderzoek voor te bereiden met betrekking tot de problematieken ter zake en onder meer, hoe dienen bijvoorbeeld politiediensten burgers met een geestelijke problematiek te benaderen wanneer deze een probleem vormen in een publieke ruimte en/of in de privésfeer? Zijn er medische urgentiediensten die hiervoor prioritair dienen en kunnen gecontacteerd worden door politiepersoneel? Wanneer worden bijzondere bijstandsteams ingezet? Dienen deze lokaal of federaal te opereren? Welke interventieprocedures worden gehanteerd en worden deze gediversifieerd, geëvalueerd, bijgestuurd? Welke zijn de eventuele pro's en contra's en knelpunten bij de inzet van deze dienst?

3. De volgende dagen werden een aantal parlementaire vragen gesteld en ontstond een uitgebreide polemiek in de pers waarbij vragen naar het optreden van de psychiatrische instelling, de politie en het parket aan bod kwamen.

4. Op 26 februari 2013 ontving de Voorzitter van het Vast Comité P een schrijven van de Voorzitter van de bijzondere Commissie belast met de parlementaire begeleiding van het Comité P, de heer A. FLAHAUT met de vraag of het Vast Comité P een onderzoek met betrekking tot de interventie in de politiecel te MORTSEL had opgestart of er de intentie toe had.

5. Op 4 maart 2013 ontving de Voorzitter van het Vast Comité P een schrijven van de minister van Binnenlandse Zaken waarbij zij zich vragen stelde omtrent de eventuele noodzaak van het aanscherpen van opleidingen geweldbeheersing of aanvullende operationele richtlijnen voor dergelijke tussenkomsten door politieambtenaren in noodsituaties.

Tegelijkertijd vroeg de minister in welke mate het Vast Comité P eerdere aanbevelingen met betrekking tot het functioneren van de bijzondere bijstandsteams zou aanvullen of actualiseren.

6. Inmiddels had, op zijn plenaire vergadering van 1 maart 2013, het Vast Comité P beslist om een toezichtsonderzoek te openen enerzijds naar deze "bijzondere interventieteams", anderzijds naar de omgang van de (lokale) politie in het algemeen met personen die niet over al hun fysieke en mentale vermogens beschikken.
Huidig verslag heeft betrekking op het aspect "*bijzondere interventieteams*".

1.2. Het onderzoeksopzet

1.2.1. Algemeen

7. Rekening houdend met het feit dat de punctuele feiten te MORTSEL, waarvoor een strafrechtelijk onderzoek werd/wordt gevoerd, niet werden onderzocht door de Dienst Enquêtes P aangezien het onderzoek door de onderzoeksrechter werd toevertrouwd aan de Algemene Inspectie van de federale politie en van de lokale politie, werd expliciet niet ingezoomd op de feiten in kwestie, maar werd getracht om zo veel mogelijk eventuele structurele problemen rond dergelijke teams en hun optreden te belichten. Wel werd beslist om een gedetailleerde vergelijking te maken van de wijze waarop dergelijke bijzondere teams optreden bij een soortgelijke gebeurtenis als die te MORTSEL, met name hoe wordt opgetreden wanneer geconfronteerd met een gewelddadige persoon in een cel, teneinde op deze wijze een concrete invulling te kunnen geven aan de vraag naar het optreden van bijstandsteams in dergelijke specifieke situatie.

8. Er kan niet genoeg benadrukt worden dat huidig onderzoek zich dus niet richt op het specifieke strafrechtelijk dossier inzake het overlijden van Jonathan JACOB en de daaraan gerelateerde lokale situatie. Er werd op datum van het opstellen van huidig verslag dan ook nog geen inzage gevraagd of genomen van het gerechtelijk dossier in kwestie.

1.2.2. Onderzoeksvraagstelling

9. De *supra* aangehaalde beslissing tot het starten van een toezichtsonderzoek, werd vervolgens vertaald in een onderzoeksvraagstelling waarbij volgende aspecten werden vooropgesteld:

- Een overzicht samenstellen van de bestaande eenheden van gespecialiseerde interventie in de geïntegreerde politie;
- Wat is de reden van de oprichting en het bestaan van dergelijke teams: waarom richten tal van lokale korpsen dergelijke eenheden op? Is dit een gevolg van gebrek aan steun door de federale politie, zijn er andere redenen?
- Wanneer worden dergelijke eenheden ingezet? Welk soort taken voeren zij uit? Past dit takenpakket in de basispolitiezorg of is er een overlapping met de gespecialiseerde steun van de federale politie; m.a.w. waar horen deze teams thuis: lokaal of federaal?
- Welke interventieprocedures worden door deze teams toegepast, worden deze gediversifieerd, geëvalueerd, is er sprake van onderlinge benchmarking? Wordt de inzet van bijvoorbeeld bijzondere middelen in de betrokken korpsen voldoende ingebed in deze procedures en wordt ter zake opleiding voor het personeel voorzien?

1.2.3. Gehanteerde definitie

10. Door de verschillende lokale korpsen worden verschillende benamingen gehanteerd voor dergelijke eenheden. Soms is er sprake van een (bijzonder) bijstandsteam, soms een tactisch team, gespecialiseerde interventie, arrestatieteam, enz. Teneinde op eenduidige wijze te kunnen communiceren met de respondenten werd bij aanvang van het onderzoek gekozen voor de terminologie '*eenheden van gespecialiseerde interventie*' waarbij een definitie gehanteerd werd die reeds tijdens een eerder onderzoek van het Vast Comité P (in 2006) was vooropgesteld, met name:

> "*Onder een 'eenheid van gespecialiseerde interventie' verstaan we een eenheid, dienst, team of groep die wordt aangewend voor interventies die een hogere graad van gevaar of geweld met zich (kunnen) meebrengen. Deze eenheid, dienst, team of groep voldoet bovendien aan één of meer van onderstaande criteria:*
> - *Georganiseerd op permanente of tijdelijke basis;*
> - *Specifieke inzet- en terugroepprocedures;*
> - *Specifieke bewapening;*
> - *Specifieke uitrusting;*
> - *Specifieke kledij en/of herkenningstekens;*
> - *Specifieke selectie, opleidingen en voortgezette opleidingen op basis van vrijwilligerschap*".

Deze definitie verwijst niet naar de problematiek van omgang met mensen met een bijzondere medische problematiek, materie die, zoals aangegeven in randnummer 6, afzonderlijk wordt bekeken.

1.2.4. Gevolgde methodiek

11. Met het oog op een zo correct mogelijke inventarisatie van dergelijke bijzondere eenheden werd gestart met het aanschrijven van zowel de commissaris-generaal van de federale politie als de respectieve korpschefs van alle politiezones in het Rijk, met de vraag in welke mate hun korps al of niet beschikt of beschikte over een eenheid van gespecialiseerde interventie, die voldeed aan de opgegeven definitie.

12. In een tweede fase werden alle lokale korpsen en federale directies/diensten die een positief antwoord gaven[1] vervolgens effectief bezocht door commissarissen-auditors van de Dienst Enquêtes P, waarbij een interview werd afgenomen van de korpschef en/of de verantwoordelijken van de betrokken eenheid. Op deze wijze gebeurden eenendertig plaatsbezoeken (27 lokale korpsen en 4 federale directies).

13. Voorafgaandelijk en ter voorbereiding op dit interview werden de betrokken korpschefs opnieuw aangeschreven om hen enerzijds gedetailleerd in te lichten over de aard van de vragen die hen zouden gesteld worden en werd anderzijds reeds de beschikbare documentatie opgevraagd, zulks rond onder meer volgende items:

- De organisatie: de ontstaansgeschiedenis en redenen van oprichting van de eenheid, de wijze van inbedding in de organisatie en de visie van de korpschef;

[1] Zoals *infra* zal blijken, werden er nog twee lokale korpsen die negatief hadden geantwoord aan toegevoegd.

- Het uitgevoerde takenpakket, waarbij tevens gepeild werd naar de geïntegreerde werking, eventuele samenwerkingsprotocollen op dit vlak en de vraag of volgens het betrokken korps deze taken behoorden tot de basispolitiezorg of tot de gespecialiseerde politiezorg;
- De door de eenheid toegepaste procedures en het overleg dat hierover gevoerd wordt met andere eenheden;
- Hun bijzondere middelen en bewapening;
- Hun personeel (op vlak van selectie, profiel en opleiding/training).

14. Weze opgemerkt dat de politiediensten met betrekking tot de door hen gehanteerde procedures liefst discretie in acht nemen. Indien deze procedures gekend zouden zijn door de rechtsonderhorigen die ze moeten ondergaan, dan hypothekeert dit de efficiëntie van het politieoptreden, inclusief de veiligheid van de optredende politieambtenaren. Een eventuele expliciete beschrijving daarvan in een mogelijk publiek rapport leek ons om die redenen niet opportuun. Aan de respondenten werd dan ook de verzekering geboden dat, met uitzondering van een bespreking van de gehanteerde 'celprocedure', in het rapport niet inhoudelijk zou worden uitgeweid over de toegepaste procedures. Deze werkwijze had ongetwijfeld haar verdienste aangezien, voor zover kan worden nagegaan, alle bezochte speciale eenheden loyaal meewerkten aan onderhavig onderzoek.

15. Aanvullend aan deze eenendertig plaatsbezoeken werd nog informatie ingewonnen bij enkele directies van de federale politie: enerzijds bij de algemene directie van de gerechtelijke politie (DGJ), met betrekking tot enkele bijzondere eenheden bij FGP's, en anderzijds bij de directie van de operaties inzake gerechtelijke politie (DJO) en de directie van de operaties inzake bestuurlijke politie (DAO). Deze twee laatste diensten spelen immers een centrale rol in het transiteren van de steunaanvragen naar de directie van de speciale eenheden (CGSU) en de dienst gespecialiseerde interventie (GIS) van de algemene directie van de bestuurlijke politie. In dezen is het belangrijk om weten dat de gespecialiseerde steuneenheden niet over een initiatiefrecht beschikken, maar enkel optreden na goedkeuring van DJO (bij uitvoering gerechtelijke opdrachten), respectievelijk DAO (bij uitvoering bestuurlijke opdrachten). Bij deze directies werd dan ook gepeild naar de problematiek van eventuele capaciteitstekorten om een antwoord te bieden op de steunaanvragen.

16. In de navolgende analyse werd tevens een analyse verwerkt van de klachten die door de jaren heen door het Comité P werden behandeld.

17. Merken we tot slot voor de lezer op dat niet werd getracht om de eenheden in te delen in categorieën Zoals *infra* weergegeven (*cf.* randnummers 29-34), bogen in het verleden reeds verschillende werkgroepen zich over de materie van de gespecialiseerde eenheden zonder dat dit ooit tot een algemeen gevalideerd referentiekader leidde. De eerste werkgroep weerhield enkel eenheden met een voltijds (permanent) dienstenaanbod, de tweede werkgroep weerhield ook andere eenheden en trachtte bij het opstellen van een inventaris van de eenheden deze in te delen in drie niveaus waaraan telkens een niveau van kennis en kunnen en van vereisten op vlak van selectie, opleiding, training en uitrusting werden gekoppeld. Thans opnieuw een indeling in enkele categorieën maken zou dreigen deze indeling tot de focus te herleiden en zo de aandacht af te leiden van andere essentiële bemerkingen omtrent de wijze van werken van dergelijke eenheden. Bovendien, zoals zal blijken uit het vervolg, is de diversiteit zo groot dat er, uiteraard bij wijze van spreken, zoveel categorieën kunnen gemaakt worden als er eenheden zijn.

1.3. Wat voorafging

1.3.1. Eerdere vaststellingen en aanbevelingen van het Vast Comité P

18. Een eerste onderzoek met betrekking tot een lokale gespecialiseerde eenheid vond plaats in 2000-2001 en had betrekking op het bijzonder bijstandsteam (BBT) van de lokale politie ANTWERPEN, hierover werd gerapporteerd in het jaarverslag 2001. Het Vast Comité P maakte bemerkingen met betrekking tot het problematisch aantal overuren bij de BBT-leden, zelfs in die mate dat de vraag rees of de werkdruk die rust op de leden van het BBT niet te groot is en niet zou kunnen leiden tot gevaarlijke situaties bij de inzet ervan.

19. Zonder afbreuk te doen aan de kwaliteit van het geleverde werk, stelde het Vast Comité P zich de vraag of een eenheid zoals het BBT wel thuishoorde binnen de lokale politie. Tegelijkertijd vroeg het Vast Comité P zich af of het niet opportuun zou zijn een richtlijn uit te vaardigen waarin de opdrachten, inzetprocedures, opleidingen en verantwoordelijkheden duidelijk omschreven en bepaald zijn en of men niet moet komen tot opleidingstandaarden voor "bijzondere eenheden". In dat verband maakt het jaarverslag melding van het positieve initiatief dat door de directeur-generaal van de federale politie, verantwoordelijk voor de operationele steun, genomen werd tot het oprichten van een werkgroep "integratie speciale eenheden" hopend dat deze werkgroep oplossingen zou uitwerken voor de verwachte knelpunten.

20. Het Vast Comité P volgde deze problematiek van bijzondere eenheden vervolgens verder op en in het jaarverslag 2003 werd gesteld: "*Het Comité P wijst eveneens op de onrustbarende evolutie om bepaalde lokale politiekorpsen met "pseudo-bijzondere eenheden" of bijzondere wapens uit te rusten. Deze ontwikkeling, die in strijd is met de letter en de geest van de wet van 7 december 1998, is des te verontrustender omdat deze eenheden niet noodzakelijk volgens eenzelfde standaard opgeleid worden en de normen en standaarden voor rekrutering niet noodzakelijk worden gecontroleerd. Tevens dreigt een concurrentiestrijd tussen de bijzondere eenheden van de federale politie en deze van de lokale politie. Dit dient, om evidente redenen, te allen prijze vermeden te worden".*

21. Het Vast Comité P meende dat bijzondere eenheden *a priori* onze aandacht moeten genieten. Uitgangspunt hiervoor is dat bijzondere eenheden gemiddeld meer dwang of geweld aanwenden volgens al dan niet vaststaande procedures en dat men zich de vraag kan stellen of dit gerechtvaardigd is. Vanuit dat uitgangspunt is een dubbele vraag mogelijk: (1) worden "bijzondere eenheden" pas ingezet indien het echt noodzakelijk is zodat ze hun bijzondere technieken bijgevolg proportioneel aanwenden? verwijzend naar de steunvragen inzake aanhoudingen en versterkte huiszoeking en op de beoordeling die door de diverse echelons daarvan gemaakt wordt; (2) een tweede vraag is of, zelfs binnen de aanwending van een "grotere" mate van geweld, de opleiding en de middelen erop gericht zijn ook binnen dit "grotere" geweld toch nog zo proportioneel mogelijk te blijven. Dit komt dan onder andere neer op de vraag naar de opleiding, naar de "technische" middelen die aangewend worden, naar de controle, de opvolging en de bijsturing die hierop betrekking heeft, enz.

22. Nog in hetzelfde jaarverslag 2003 werd naar aanleiding van een specifiek dossier gewezen op het volgende: *"De tussenkomst van bijzondere eenheden, onder meer bij een aanhouding op de openbare weg of in een woning, of bij een "versterkte" huiszoeking roept een aantal vragen op. In de eerste plaats is het zo dat een dergelijke tussenkomst gesteund is op een aanvraag van een eenheid die meent zelf niet over voldoende middelen en technieken te*

beschikken om die tussenkomst uit te voeren gelet op de gevaarlijkheid van de betrokken personen. Zodra die beoordeling is gemaakt, komen de bijzondere eenheden tussen op een wijze die volledig overeenstemt met de gevaarsgraad, maar die toch voor betrokken verdachten en hun gezin een bijzonder ingrijpende gebeurtenis kan zijn, zeker wanneer om 5 uur 's ochtends wordt binnengedrongen en er kleine kinderen aanwezig blijken te zijn. Op de tussenkomst van de bijzondere eenheden als dusdanig is er niets aan te merken; immers indien geoordeeld wordt dat zij dienen ingezet te worden, dient het op die geëigende wijze te gebeuren. Wel wordt vastgesteld dat deze beoordeling niet altijd even objectief gebeurt of nog dat vanuit de vragende eenheid onvoldoende inspanningen werden geleverd om na te gaan welke personen, naast de verdachten, konden worden aangetroffen. Blijkbaar wordt de impact van een dergelijk optreden ten opzichte van derden (echtgenote, kinderen, enz.) niet altijd in de beoordeling betrokken.".

23. In 2004 werd een onderzoek gevoerd naar het overlastbestrijdings- en beschermingsteam (OBT) van de PZ GENT. Dat onderzoek dat startte op basis van een individuele klacht, mondde uit in een complete SWOT-analyse van dit team waarvan de resultaten ook werden meegedeeld aan de korpsleiding. De resultaten van het onderzoek leidden tot een volledige hervorming en heroriëntering van deze dienst door de korpschef waarbij de leiding van het OBT vervangen werd en de werkingsregels en inzetprocedures werden aangepast. Tezelfdertijd werd de benaming gewijzigd in 'Community oriented policing support' (COPS).

24. In de navolgende jaren werden nog andere punctuele onderzoeken gevoerd inzake klachten over het optreden van bijzondere eenheden, gebeurde een opvolging van diensten als CGSU en GIS en gebeurde een doorlichting van het 'tactical response team' (TARES) van de PZ VLAS die eveneens leidde tot aanpassingen aan deze eenheid in 2009.

25. In het jaarverslag 2009 komen meerdere aspecten aan bod: de problematiek van de 'nevenschade' bij tussenkomsten van CGSU en de werking van een lokale bijzondere eenheid. Omtrent de werking van één lokale eenheid gespecialiseerde interventie werd gesteld: *"Samengevat kan men stellen dat er onvoldoende (basis)opleiding wordt voorzien waardoor er geen of onvoldoende kwaliteitsgaranties worden geboden voor deze lokaal opgerichte bijzondere interventie-eenheid. Er is tevens een te ruim en te gespecialiseerd takenpakket voorzien dat kan leiden tot gevaarlijke situaties en zelfoverschatting".*

26. Als aanbeveling in het jaarverslag 2009 werd meegegeven:*"Versterkte interventies vereisen nauwgezette voorbereiding ook betreffende het mogelijk veroorzaken van materiële en/of psychologische schade bij betrokkenen. Bijstand, ook in real time, van politionele slachtofferbejegening sluit hierbij aan, en dit niet enkel voor interventies van de federale politie. De nota die de federale politie hierover opstelde, is een stap in de goede richting maar verdient uitbreiding in die zin. Een voorafgaande evaluatie van dreigingen is daarbij aanbevolen. Hoewel politiemensen die versterkte interventies uitvoeren discreet en soms onherkenbaar moeten kunnen werken (bv. door het dragen van een bivakmuts) is de mogelijkheid tot identificatie achteraf door een toezichts- en controledienst onontbeerlijk om in geval van incidenten of klachten democratische controle mogelijk te maken en straffeloosheid te verhinderen"*.

27. In hetzelfde jaarverslag wordt verder gesteld: *"Uit de gevoerde onderzoeken blijkt dat over de aard en timing van de inzet van bijzondere interventie-eenheden van de lokale politie, goede afspraken dienen gemaakt met de federale bijzondere eenheden en de interventiepatrouilles van de betreffende politiezone. Om al te veel vertraging bij interventies*

te vermijden kunnen opdrachten die men als lokale bijzondere interventie-eenheid eigenlijk niet aankan, beter direct worden overgelaten aan de federale bijzondere eenheden. In dezelfde zin worden opdrachten die de lokale interventiepatrouilles ook kunnen uitvoeren best aan deze ploegen toegewezen.
Wil men bijzondere interventie-eenheden op lokaal vlak uitbouwen, dan zijn voldoende middelen en vorming hiertoe onontbeerlijk. Daarbij dient erover gewaakt dat de beschikbare middelen en de capaciteit aan opleiding niet te veel worden aangewend ten koste van de reguliere politiewerking".

28. Besluitend kan gesteld worden dat door het Vast Comité P, naast de behandeling van punctuele klachten betrekking hebbend op de inzet van bijzondere interventie-eenheden, tot op de dag van de aanvang van huidig toezichtsonderzoek drie eenheden van gespecialiseerde interventie van de lokale politie werden bekeken, zijnde: het BBT van de PZ ANTWERPEN, het OBT/COPS van de PZ GENT en het TARES-team van de PZ VLAS.

1.3.2. Werkgroepen

29. *Supra* (*cf.* randnummer 19) werd verwezen naar het nemen van een initiatief door de directeur-generaal van de federale politie, verantwoordelijk voor de operationele steun, tot het oprichten van een werkgroep "integratie speciale eenheden". Deze werkgroep, onder voorzitterschap van de toenmalige adjunct-directeur-generaal en bestaande uit leden van zowel de lokale als de federale politie, startte zijn werkzaamheden in november 2001 en beëindigde ze een jaar later in november 2002, waarna de conclusies werden overgemaakt aan de ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie. In de besluiten van de werkgroep werd o.a. een voorstel tot taakverdeling uitgewerkt[2]. Hierbij zouden volgende taken worden uitgevoerd door de speciale eenheden van de federale politie:

- gijzeling;
- Fort-Chabrol (persoon heeft zich verschanst en is in het bezit van (een) vuurwapen(s)); Aangevuld met "*Behoudens in de gevallen waarin de dader van de feiten 'onschadelijk' kon worden gemaakt zonder gebruik te maken van bijzondere middelen, wordt de interventie verzekerd door DSU*[3]*, …*";
- ontvoering en afpersing;
- opdrachten van aanhouding en bescherming in het kader van bijzondere opsporingsmethoden;
- opdrachten van aanhouding met gebruik van explosieven;
- herstellen van de orde in penitentiaire instellingen in geval van oproer, voor zover de bijzondere middelen van de interventie-eenheid van DSU nodig zijn.

30. De ministers gingen vervolgens akkoord met het voorstel van de werkgroep om een protocolakkoord op te stellen tussen de Vaste Commissie van de lokale politie (VCLP) enerzijds en de algemene directie van de operationele ondersteuning van de federale politie anderzijds, rekening houdend met een aantal bemerkingen van de minister van Justitie. Deze laatste had inderdaad enkele bedenkingen bij de besluiten van de werkgroep, o.a. met betrekking tot het gevaar van overlapping in de opdrachten en dubbele investering (dit tegen

[2] Nota DGS/2002/3311(1088) d.d. 19 november 2002 van HCP E. HERMAN aan DGS.
[3] De voormalige benaming van de directie van de speciale eenheden. Tot 2007 was deze ondergebracht in de algemene directie van de operationele ondersteuning, nadien werd ze ondergebracht bij de commissaris-generaal en wijzigde de benaming van de directie in CGSU.

de achtergrond van artikel 3 Wet Geïntegreerde Politie[4]) en tot het opeisen door de lokale eenheden van gelijke premies als de federale politie. De minister wilde dan ook de oprichting van dergelijke eenheden bij de lokale politie onderwerpen aan welbepaalde voorwaarden: geen problemen of klachten vanuit de zone over een gebrek aan capaciteit, geen deficitaire wijkwerking, geen deficitaire lokale recherche, geen probleem of klachten in de zone over de uitvoering van de ministeriële richtlijn MFO-1[5], geen problemen of klachten over de hycap-opdrachten[6] en eventuele premies moeten niet worden beschouwd als een meerkost door de politiehervorming en mogen geenszins ten laste vallen van het federaal niveau.
De minister besluit: "*Mijns inziens moet in principe een degelijke opleiding iedere agent in de mogelijkheid stellen om de meeste interventies en aanhoudingen te verrichten. Bij specifiek gevaarlijke situaties dient binnen aanvaardbare termijnen steun te worden geleverd door de federale politie*".

31. In augustus 2003 werd, gelet op het standpunt van de beide ministers en van de VCLP, evenwel beslist om geen protocolakkoord af te sluiten en om terug te vallen op het bestaande dienstenaanbod van (toen) DSU.

32. In 2010 werd, mede naar aanleiding van de vaststelling van het Vast Comité P, een nieuwe poging ondernomen en werd een nieuwe gemengde werkgroep van de lokale en de federale politie opgericht onder leiding van H. BLIKI. De activiteiten van deze werkgroep hebben geleid tot een document "*Ontwerp van omzendbrief over de speciale eenheden en diensten van de geïntegreerde politie die belast zijn met het beheer van gewelds- en gevaarsituaties*". Deze omzendbrief zou navolgend begeleid worden door een gezamenlijke dienstnota van de commissaris-generaal van de federale politie en de voorzitter van de Vaste Commissie van de lokale politie. Om een en ander verder uit te werken, werden twee subwerkgroepen opgericht, de eerste met betrekking tot het verzamelen van werkdomeinen en bestaande werkmethoden en procedures binnen elke lokale en federale eenheid, met als doelstelling te beschikken over een algemeen gevalideerd referentiekader waarin het dienstenaanbod, de werkprincipes, de normen, taakafbakening en inzetmodaliteiten van speciale eenheden en diensten die belast zijn met het op een verantwoorde en veilige manier omgaan met gewelddadige personen en geweldsituaties worden opgenomen. De tweede om na te gaan hoe de synergie en samenwerking bij incidenten kan verbeterd worden tussen CGSU en de lokale "speciale diensten".

33. Deze poging mondde echter evenmin uit in een finaal akkoord. Op een vergadering van de Vaste Commissie van 9 september 2010 werd de stand van zaken van de eerste werkgroep voorgesteld. Uit de navolgende discussie, zoals vervat in het verslag van de vergadering, bleken verschillende korpschefs de noodzaak van het behoud van de autonomie van de lokale korpsen en het risico van het betonneren van normen en regelingen te beklemtonen. Men kon een breed kader eventueel aanvaarden zolang het niet dwingend was. Er kon zeker niet aanvaard worden dat er een regeling zou ontstaan waarbij zones verplicht per categorie zouden gekoppeld worden aan een bepaald niveau van speciale eenheid. De leden van de Vaste Commissie stelden zich blijkbaar eveneens vragen bij het idee van een omzendbrief

[4] Wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, *BS* 5 januari 1999.
[5] Dwingende richtlijn van 13 december 2001 van de minister van Justitie inzake het verzekeren van de openbare orde in hoven en rechtbanken, het overbrengen van gevangenen en het handhaven van de orde en de veiligheid in de gevangenissen in geval van oproer of onlusten.
[6] Gehypothekeerde capaciteit, geregeld door de ministeriële richtlijn MFO-2, van de minister van Binnenlandse Zaken, betreffende het solidariteitsmechanisme tussen de politiezones inzake versterkingen voor opdrachten van bestuurlijke politie.

aangevuld met een gezamenlijke dienstnota van de lokale en de federale politie. Het verslag stelt: "*Het idee dat de omzendbrief zou worden gecompleteerd door een dienstnota, ondertekend door de commissaris-generaal en de voorzitter VCLP, wordt verworpen. Het is ten andere zeer de vraag of er een rechtsgrond is voor een bindende richtlijn*". In haar conclusies steunde de Vaste Commissie wel het voortzetten van de activiteiten van de werkgroep maar benadrukte dat binnen een algemeen kader de lokale autonomie intact moest blijven. Bovendien diende "*het dossier speciale eenheden zijn compliment te hebben in een verdere investering in de geweldbeheersing*"[7].

34. De subwerkgroep rond structuren kwam daarna nog eenmaal bijeen maar staakte vervolgens zijn activiteiten. Hetzelfde geldt voor de tweede subgroep, waarvan de activiteiten zich beperkten tot één gezamenlijke vergadering tussen CGSU, BBT ANTWERPEN en PAB LUIK. Een verdere detailuitwerking vond evenmin plaats.

35. Het duurt dan plots tot maart 2013, m.a.w. na de PANORAMA-uitzending inzake het overlijden van Jonathan JACOB, dat de VCLP voorzichtig een opening lijkt te maken. Onder verwijzing naar de bewuste uitzending, schrijft de Vaste Commissie de commissaris-generaal van de federale politie aan met de hoop om als geïntegreerde politie tot een eensgezind standpunt te komen. In dit schrijven deelt de Vaste Commissie mede dat haar dagelijks bestuur op haar bijeenkomst van 5 maart 2013 het volgende advies formuleerde: "*Onder andere de portefeuillehouder en de dossierbeheerder stellen dat er effectief nood is aan meer geoefend personeel binnen de politiezones om in situaties waar het dreigingsniveau en het niveau van fysiek geweld, de basiscompetenties van de doorsnee politiefunctionaris overstijgt, op te treden ter ondersteuning. De context, de organisatie en de aard van de resultaten van de werkgroep o.l.v. HCP Herman BLIKI worden beschreven. Het dagelijks bestuur erkent de behoefte op lokaal vlak. Uitgaande van een ruim gedragen reflectie onder de korpschefs over de mogelijke opdrachten en taken van dergelijke "diensten", meent zij dat kwaliteitsnormen tot stand moeten worden gebracht en dit voor diverse aspecten zoals aanwerving en selectie, opleiding, uitrusting, … De resultaten van de voornoemde werkgroep zouden waardevol kunnen zijn voor dergelijke reflecties. Bijkomend moet aandacht besteed worden aan de mechanismen en procedures inzake het verlenen van steun, de verhoudingen en het toezicht*"[8].

36. Slotsom van het verhaal is dat de hoop die het Vast Comité P geuit had in zijn jaarverslag 2001, met name dat de toen opgerichte werkgroep oplossingen zou kunnen uitwerken voor de op dit vlak te verwachten knelpunten, na verschillende ongetwijfeld zeer goed bedoelde pogingen, nog niet vervuld is en heden nog steeds geen gevalideerd referentiekader voorhanden is.

1.3.3. Service Level Agreement (SLA) CGSU

37. Zoals *supra* aangegeven (*cf.* randnummer 31), werd bij gebrek aan een gevalideerd referentiekader teruggevallen op het dienstenaanbod van CGSU. Deze SLA van CGSU ten voordele van de geïntegreerde politie maakt het voorwerp uit van een nota van de federale politie d.d. 17 maart 2005[9]. De nota, die vermoedelijk echter eerder gezien wordt als een aanbod dan als een echt 'agreement', voorziet onder meer in inzet- en opvolgingsprocedures

[7] Verslag vergadering VCLP 9 september 2010, punt 6 "Verslaggeving stand van zaken werkgroep speciale eenheden", pg. 10-13.
[8] Brief d.d. 11 maart 2013 van de Vaste Commissie van de lokale politie aan de commissaris-generaal van de federale politie.
[9] Permanente nota DGS/2005/2156 d.d. 17/03/2005.

voor verschillende opdrachten van bestuurlijke en gerechtelijke politie. Voor elke opdracht is een specifieke fiche uitgewerkt.

38. De SLA voorziet voor bepaalde opdrachten in een aantal taken voor de lokale politie in afwachting van het ter plaatse komen van CGSU. Zo wordt bij een gijzeling of *fort-chabrol* onder meer gevraagd om een noodplan voor te bereiden dat kan worden uitgevoerd "*in het geval dat er een ideale situatie ontstaat waardoor de zaak met een aanvaardbaar risico voor de dader(s) kan opgelost worden of er een crisissituatie ontstaat waardoor er een onmiddellijke reactie vereist is*".

39. Het is onder meer op basis van deze taken en opdrachten dat lokale politiezones tal van tussenkomsten van hun eenheden van gespecialiseerde interventie zullen kunnen rechtvaardigen. Aanvullend blijft het ongezond dat een dergelijke gevoelige materie slechts geregeld wordt door een, juridisch niet afdwingbare, eenzijdige nota inhoudende een gespecialiseerd dienstenaanbod van de federale politie en waarin met andere woorden geen richtlijnen (aanbevelingen) vervat zijn waarin een dergelijk noodplan dient te voorzien.

2. VASTSTELLINGEN INZAKE DE EENHEDEN VAN GESPECIALISEERDE INTERVENTIE

2.1. Bezochte eenheden

40. Zoals aangegeven in randnummer 11, werden alle lokale korpsen evenals de commissaris-generaal van de federale politie aangeschreven met de vraag of hun korps over diensten/eenheden beschikte die voldeden aan de vooropgestelde definitie. Van de lokale korpsen antwoordden er 25 positief, in die zin dat ze over een dergelijke eenheid beschikken of beschikten in het verleden. Door de federale politie werd meegedeeld dat, naast CGSU, DGA/GIS eveneens over bepaalde gespecialiseerde teams beschikte en dat blijkens een bevraging die door DGJ gebeurde twee FGP's (BRUSSEL en BRUGGE) eveneens positief hadden geantwoord op basis van de vooropgestelde definitie.

41. Daarnaast werd beslist om twee lokale korpsen, met name de PZ BRUSSEL HOOFDSTAD ELSENE en de PZ BRUSSEL-ZUID, die negatief hadden geantwoord, toch in het onderzoek te betrekken aangezien wij van oordeel waren dat bepaalde van hun diensten toch als dusdanig zouden kunnen worden geïnterpreteerd.
Concreet wil dit zeggen dat door de Dienst Enquêtes P een plaatsbezoek werd gebracht aan zevenentwintig lokale korpsen en 4 federale diensten, met name:

- **Lokale politiezones**: AALST, ANTWERPEN, ARLON/ATTERT/HABAY/ MARTELANGE, BERINGEN/HAM/TESSENDERLO, BEVEREN, BORAINE[10], KANTON BORGLOON[11], BRUGGE, BRUNAU[12], BRUSSEL HOOFDSTAD ELSENE, BRUSSEL-NOORD[13], BRUSSEL-ZUID[14], CHARLEROI, CHÂTELET/AISEAU-PRESLES/FARCIENNES, GAUME[15], GEEL[16], GENT, HAZODI[17], LIER, LUIK, NAMEN, OOSTENDE, SECOVA[18], REGIO TURNHOUT[19], UKKEL/WATERMAAL-BOSVOORDE/OUDERGEM, VLAAMSE ARDENNEN[20] en VLAS[21];
- **Federale diensten**: CGSU, DAR/GIS (waar de dienst GOTTS[22] en de VAG-teams[23] werden besproken), FGP BRUGGE en FGP BRUSSEL.

42. Deze korpsen en diensten betreffen met andere woorden, met uitzondering van twee Brusselse korpsen, zij die positief hebben geantwoord. Dit geeft hoegenaamd geen zekerheid dat deze inventaris volledig en correct is. Enerzijds kan het dat korpsen die toch aan de definitie voldoen negatief hebben geantwoord, anderzijds bracht het verdere onderzoek ook aan het licht dat bepaalde van de korpsen (bijvoorbeeld PZ KANTON BORGLOON, PZ GAUME en PZ SECOVA) die positief hebben geantwoord niet vallen onder wat het

[10] Boussu, Colfontaine, Frameries, Quaregnon, Saint-Ghislain.
[11] Alken, Borgloon, Heers, Kortessem, Wellen.
[12] Fleurus, Les Bons Villers, Pont-à-Celles.
[13] Schaarbeek, Evere, Sint-Joost-Ten-Node.
[14] Anderlecht, Sint-Gillis, Vorst.
[15] Chiny, Etalle, Florenville, Meix-devant-Virton, Rouvroy, Tintigny, Virton.
[16] Geel, Laakdal, Meerhout.
[17] Diepenbeek, Hasselt, Zonhoven.
[18] Aywalle, Chaudfontaine, Esneux, Sprimont, Trooz.
[19] Baarle-Hertog, Beerse, Kasterlee, Lille, Oud-Turnhout, Turnhout, Vosselaar.
[20] Kluisbergen, Kruishoutem, Oudenaarde, Wortegem-Petegem, Zingem.
[21] Kortrijk, Kuurne, Lendelede.
[22] Gespecialiseerde overbrengingsteam (voor risicotransporten van gevangenen).
[23] Arrestatieteams VAG (*Vaardigheden Aanhoudingen in Groepsverband*).

buikgevoel verstaat onder een "bijzondere eenheid". Dit zijn nu eenmaal de beperkingen van elke gehanteerde definitie en van de interpretatie die de korpschef geeft aan deze definitie. Een te enge definitie dreigde echter een aantal eenheden buiten beschouwing te laten, wat diende vermeden te worden. Het onderzoeksopzet wilde immers mede aftoetsen in welke mate de inzet van bijvoorbeeld bijzondere middelen in de betrokken korpsen voldoende ingebed wordt in procedures en opleiding voor het personeel. Bovendien bleek het interessant om na te gaan waarom ook die korpsen overgingen tot het oprichten van een eenheid die aan de definitie beantwoordt en waarom de betrokken korpschefs dus met andere woorden een behoefte voelden om 'iets speciaals' op te richten.
Navolgend wordt eerst ingegaan op de redenen die in de betrokken korpsen geleid hebben tot de oprichting van dergelijke eenheid, waarna in detail een aantal facetten worden bekeken.

2.2. Oprichting van de eenheden

43. Een aantal politiezones beschikten vóór de politiehervorming, onder de koepel van de voormalige gemeentepolitie, reeds over een dergelijke eenheid, ook al is in veel gevallen de structuur en het takenpakket doorheen de tijd gewijzigd. Dit was alvast, in een of andere vorm (d.w.z. niet alle met dezelfde graad van specialisatie), het geval voor de toenmalige korpsen van gemeentepolitie van ANTWERPEN, BRUGGE, BRUSSEL, KORTRIJK, LIER[24], LUIK en NAMEN. Sinds de politiehervorming zijn daar tal van politiezones bijgekomen. De ontwikkeling van oprichting van dergelijke eenheden wordt hierna weergegeven in grafiek 1.

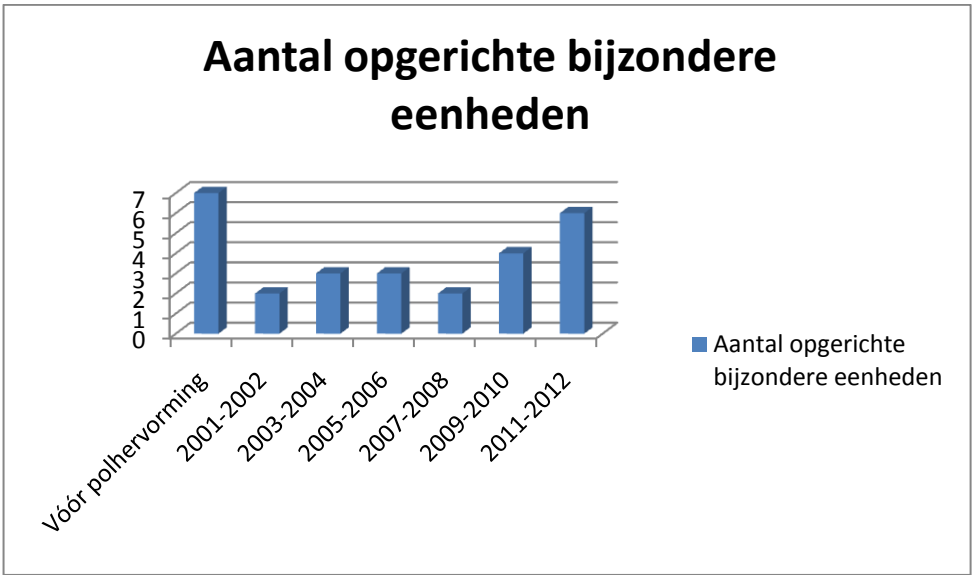

Grafiek 1. Aantal opgerichte bijzondere eenheden door de jaren heen.

44. De laatst opgerichte eenheden in de rij betroffen in 2012 de politiezones AALST, OOSTENDE, SECOVA en VLAAMSE ARDENNEN. Anderzijds staakten ondertussen, al of niet definitief, en al dan niet in afwachting van een wettelijk kader dan wel (aanvullende) richtlijnen, enkele eenheden hun activiteiten: BERINGEN-HAM-TESSENDERLO (2011), KANTON BORGLOON (2013), BRUNAU (2010) en LIER (2007), zodat thans nog 23 van de betrokken lokale politiezones over een actieve eenheid beschikken.

[24] De PZ LIER staakte in 2007 de activiteiten van de betrokken eenheid.

2.2.1. Voorafgaande behoefteanalyse

45. Bij bevraging bleek dat bijna alle zones menen dat er voldoende redenen waren om het betrokken team op te richten. In een aantal zones werd deze beslissing voorafgegaan door een lang denkproces en een informele behoefteanalyse, maar geen enkele zone ging over tot een formele behoefteanalyse. De 'legitimering' van de oprichting gebeurt veelal achteraf, met name de zone deed geen behoefteanalyse maar doet achteraf de vaststelling dat de vraag naar inzet ervan, sinds het bestaan van de eenheid, veelvuldig blijkt. Zo wordt bijvoorbeeld gesteld dat dagelijks wordt vastgesteld dat o.a. de vraag naar ondersteuning bij versterkte huiszoekingen toeneemt. De vraag zou ons inziens echter kunnen rijzen naar de kip en het ei. Verhoogt de vraag naar ondersteuning door het team vanwege zijn bestaan of is de verhoging van de vraag inderdaad een noodzakelijke reden voor zijn bestaan?

46. Een opvallende ervaring in dezen is de situatie in de PZ GENT. Sinds 2001 bestond het 'OBT-team' maar een onderzoek van het Vast Comité P gaf aanleiding tot een bijsturing. De werkzaamheden van het OBT-team werden gedurende enkele maanden opgeheven, alvorens het COPS-team werd opgericht. Hierdoor ontstond er in 2005-2006 een periode van 6 maanden zonder gespecialiseerd interventieteam. Volgens de leidinggevenden van de PZ GENT, tijdens het huidige interview, bleek tijdens deze overgangsperiode de meerwaarde en de ondersteuning die het OBT-team bood aan de interventiedienst (bij interventies met een zekere gevaarsgraad of gebruik van dwang en geweld). Door de reguliere interventiedienst werd het ontbreken van een dergelijk ondersteuningsteam duidelijk als een leemte aangevoeld en de nood hieraan werd meermaals geuit.

47. Ook andere zones wijzen *post factum* op de meerwaarde van het bestaan aan de hand van argumenten zoals het stijgende geweld tegen politiediensten. In een zone stelt men dat daar waar er vroeger schrik was om met bepaalde situaties geconfronteerd te worden dit duidelijk gedaan is. De betrokken korpschef stelt:

> *"…Dans le camp des délinquants, il se dit: "les cagoulés vont venir". Une forme de respect s'est installée. Les XX viennent maintenant aux convocations. On leur dit: "Tu ne veux pas ça pour tes enfants" sous-entendu l'arrivée des cagoulés et ils comprennent. C'est une façon d'éduquer le citoyen qui ne veut pas respecter les règles de vie en société".*

48. Of deze visie en handelwijze strookt met een gemeenschapsgerichte (GGPZ)-aanpak, laat staan of dit überhaupt een legitieme bestaansreden is voor dergelijke eenheid, is natuurlijk een andere vraag.

2.2.2. Betrokkenheid van de overheden in de beslissing tot oprichting

49. De (bestuurlijke, respectievelijk gerechtelijke) overheden lijken een vrij beperkte rol te spelen in dit ontstaansproces. De bestuurlijke overheid lijkt vlugger betrokken in het beslissingsproces waarbij er regelmatig sprake is van een voorafgaande formele toestemming van de burgemeester of het politiecollege, of een gemeenteraadsbesluit. Een agendering en validering door de zonale veiligheidsraad (waardoor de gerechtelijke overheid mee betrokken wordt en de federale politie tevens kennis krijgt van het bestaan van een dergelijke eenheid) gebeurde blijkbaar slechts in één enkele politiezone.

50. De meeste initiatieven blijken eveneens wel degelijk door de overheden goedgekeurd en veelal ook ondersteund[25]. Een aantal zones stelt daarentegen heel duidelijk dat ze de overheden wel hebben ingelicht maar niet voorafgaandelijk om toestemming noch om advies en/of beleidsrichtlijnen verzochten[26].

51. Er werd slechts in één geval vastgesteld dat een eenheid werd opgericht op expliciet verzoek van de gerechtelijke overheid zonder dat de bestuurlijke overheid daarin betrokken was. De toenmalige procureur des Konings van het betrokken arrondissement zag namelijk de voordelen van dergelijke eenheid in enkele naburige politiezones.

52. Het voorbeeld van naburige zones werkte eveneens aanstekelijk op de bestuurlijke overheden van een Brusselse zone, aangezien ook zij de zone verzochten om een 'anti-overvalbrigade' op te richten naar het voorbeeld van andere Brusselse zones.

53. In een aantal zones vragen de gerechtelijke overheden wel meermaals mondeling aan de betrokken korpschef om de inzet van de eenheid te overwegen. In ANTWERPEN, BORAINE, BRUGGE en LUIK is het niet ongebruikelijk dat de inzet van de betrokken eenheid door het parket (en onderzoeksrechters) gevraagd wordt via expliciete vermelding ervan op een kantschrift, wat minstens op de 'institutionalisering' van de eenheid lijkt te wijzen. De PZ AALST wees in dit verband op het feit dat in het gerechtelijk arrondissement DENDERMONDE de gerechtelijke overheid als richtlijn gaf dat een 'versterkte huiszoeking' pas toegelaten is nadat de bevoegde overheid hiervoor de toelating gaf.

54. Volgens een aantal respondenten lijken ook de overheden *post factum* expliciet vragende partij voor een dergelijke eenheid. Zodra dergelijke eenheid bestaat, blijkt ze niet alleen de noodzaak ervan te 'bevestigen' maar geeft ze schijnbaar een zekere vorm van vertrouwen: zowel aan de andere diensten van het betrokken korps als aan de overheden. Een korpschef verwees bijvoorbeeld naar het feit dat de bestuurlijke overheid in zijn zone de eenheid zeker wil behouden "*pour assurer la tranquilité publique*".

2.2.3. Motivatie voor de oprichting

2.2.3.1. Bevraging naar de motivatie

55. Bij de zones werd expliciet gepeild naar de reden waarom zij beslisten om over te gaan tot de oprichting van een gespecialiseerde bijzondere eenheid. In een aantal gevallen werd uiteraard meer dan één reden geciteerd, daarom kunnen de in onderstaande tabel 1 weergegeven redenen[27] overlappen.

[25] Er dient op gewezen dat een aantal oudere initiatieven dateren uit een periode waarin beleidsvisies minder formeel werden vastgelegd.

[26] Het blijft uiteraard de bevoegdheid van de korpschef om zijn korps te organiseren in functie van de operationele noden en behoeften. In die zin is een dergelijk overleg met de overheden geen voorafgaande noodzakelijke voorwaarde.

[27] In de tabel werden de redenen opgenomen die door meer dan één politiezone werden opgegeven. Voor de volledigheid kan nog worden meegegeven dat volgende redenen (al of niet aanvullend aan andere redenen) eenmaal werden opgegeven: uitbreiding van het takenpakket van de politiezone, een antwoord bieden op extreme vormen van geweld, gebrek aan uitrusting voor de handhaving van openbare orde, en het optreden van dergelijke eenheid zorgt uiteindelijk voor minder geweld bij de interventies.

	Motivatie voor oprichting	Aantal politiezones
1	Gebrek aan basiscompetenties geweldbeheersing bij (nieuwe?) medewerkers	**14**
2	Als gevolg van een incident	**11**
3	Prof. afhandelen interventies met hogere risicograad /Leemte/Grijze zone	**10**
4	Noodzakelijke snelle reactie waaronder expliciet of (deels) impliciet verstaan wordt: problemen met lange wachttijden voor federale ondersteuning	**8**
5	Te veel arbeidsongevallen	**4**
6	Problemen met federale ondersteuning	**3**
7	Vraag ontstaan bottom-up het korps	**3**
8	Niveau geweldbeheersing naar boven tillen	**3**
9	Volgen van voorbeeld van nabije zone(s)	**2**
10	Bijkomend takenpakket lokpol zoals bv.: overbrenging gevangenen categorie 2	**2**

Tabel 1. Motivatie voor de oprichting van een gespecialiseerde eenheid.

56. Rekening houdend met genoemde overlappingen kan gesteld worden dat *grosso modo* vier categorieën overblijven: gebrek aan basiscompetenties inzake geweldbeheersing, gebrek aan (tijdige) steun van de federale politie, ten gevolge van een incident en het bestaan van een grijze zone tussen gewone en gespecialiseerde interventies.

- *Gebrek aan basiscompetenties geweldbeheersing*

57. Veertien zones verwijzen naar het gebrek aan basiscompetenties bij (nieuwe) medewerkers[28]. Drie van deze zones stelden bijkomend als motivatie voor de oprichting om alzo het niveau van de geweldbeheersing in de zone te kunnen optillen, twee andere van deze zones stellen dat het initiatief tot oprichting bottom-up groeide vanuit de opleiders geweldbeheersing in de zone. Nog vier andere van deze veertien zones verwijzen naar het grote aantal arbeidsongevallen die in hun zones bij interventies voorkwamen voor de oprichting van de eenheid in kwestie. De korpschef van een vijfde zone gaf de arbeidsongevallen niet op als initiële motivatie maar stelde wel achteraf vast dat, sinds de oprichting van een gespecialiseerde eenheid, het aantal arbeidsongevallen (betrekking hebbend op opgelopen kwetsuren bij interventies) duidelijk daalde. Bij dezelfde respondent leeft de perceptie dat de opleiding te veel de focus legt op 'maatschappelijke/sociale vaardigheden en slachtofferbejegening', wat zich volgens hem vertaalt in een achteruitgang op het vlak van de fysieke paraatheid en het domein van de geweldbeheersing.

- *Als gevolg van een incident*

58. Verwijzingen naar een incident betreffen veelal een traumatische gebeurtenis waarin leden van de zone betrokken waren, zoals bijvoorbeeld een schietpartij. Van de elf politiezones die

[28] Opvallend afwijkende mening in dezen betrof van één respondent: "*Nous n'avons pas formé notre unité pour pallier les lacunes de la formation. C'est plus pour pallier les carences des anciens qui sont moins motivés*".

verwijzen naar een incident dat mee aan de basis lag van de beslissing tot oprichting van een eenheid blijken er zeven te zijn die het gebrek aan basiscompetenties geweldbeheersing eveneens aanmerken als motivatie.

- *Gebrek aan (tijdige) steun federale politie*

59. Er blijkt echter dat een eventueel gebrek aan steun door de federale politie niet als primordiaal probleem naar voor komt. Een aantal respondenten wijzen heel uitdrukkelijk op het feit dat er geen gebrek is en dit hoe dan ook niet aan de basis ligt van de oprichting van de eenheid. In de mate dat er naar de federale politie verwezen wordt betreft het de snelheid van haar optreden en niet zozeer een eventueel gebrek, of weigering, aan steun[29]. Het is opvallend dat enkele van de 'grotere', lees gespecialiseerdere, eenheden, zoals ANTWERPEN, LUIK en BORAINE, of grotere steden zoals BRUSSEL en CHARLEROI, expliciet verwijzen naar een noodzakelijk snel optreden, dat CGSU moeilijker kan leveren. Zo antwoordde de zone BRUSSEL op de vraag naar de maximale interventietijd van haar gespecialiseerde eenheid: "*onmiddellijk*". De politiezones CHARLEROI en VLAS spreken in dit verband van het beschikken over "*een vlug oproepbare reserve*".

- *Grijze zone?*

60. Ten slotte kan nog worden opgemerkt dat door tien zones tevens expliciet verwezen werd naar het bestaan van een leemte of grijze zone tussen enerzijds het wel heel 'gespecialiseerde' niveau van CGSU en anderzijds de dagdagelijkse interventies die door een normale interventiedienst worden uitgevoerd[30]. Verschillende zones spreken over "*le chaînon manquant*", interventies met een risicograad hoger dan gemiddeld, of over eigen inschattingen die aangeven dat de interventie door een gespecialiseerd team zou moeten gebeuren, terwijl bij aanvraag de risicoanalyse van CGSU aangeeft dat dit niet het geval is. Respondenten benadrukken echter meestal dat het geen 'gespecialiseerde' tussenkomst is en men benadrukt het gegeven dat het om basispolitiezorg gaat. Zo stelt een korpschef expliciet dat het niet om een gespecialiseerde eenheid gaat, het betreffen "*enkel personeelsleden die beter getraind zijn en over betere uitrusting en middelen beschikken*".

61. Wanneer rekening wordt gehouden met het feit dat een aantal van de onderzochte bijzondere eenheden een taakinvulling kennen die zich trouwens ook effectief beperkt tot dit tussenniveau, wordt deze categorie *de facto* vermoedelijk nog groter dan de plaats die ze in voornoemde rangschikking inneemt.

2.2.3.2. Visie korpschef

62. Alle korpsen werden ook bevraagd naar de visie van de korpschef omtrent de aard van de taken uitgevoerd door hun gespecialiseerde eenheid. Quasi zonder uitzondering stelden ze dat huns inziens de activiteiten van hun team tot de basispolitiezorg dienden gerekend. Enerzijds was dit voor een aantal eenheden inderdaad duidelijk en kwam die visie neer op het

[29] Van de drie zones die verwijzen naar het gebrek aan steun van de federale politie valt op dat de PZ AARLEN in dat verband als reden zelfs opgeeft het gebrek aan steun door het CIK, waarbij met andere woorden niet verwezen wordt naar enig gebrek aan gespecialiseerde steun, stijl CGSU.

[30] PZ CHÂTELET, één van de weinige zones die in haar motivatie tot oprichting van een bijzondere eenheid o.a. expliciet verwees naar een gebrek aan federale steun, verwees naar enkele gevallen waarin CGSU geen steun wilde leveren aangezien de situatie niet gevaarlijk genoeg was en DGA/DARGIS niet wilde wegens te gevaarlijk.

kwaliteitsvol of professioneler uitvoeren van interventies die iets risicovoller zijn dan gemiddeld of werd gesteld dat het *de facto* om interventies ging die vroeger door de 'gewone' interventiedienst werden uitgevoerd, anderzijds leken sommige van die visies verdacht veel op een sociaal wenselijk antwoord, bijvoorbeeld wanneer met veel aplomb gesteld wordt "*dat de natuurlijke bovengrens van hun eenheid de ondergrens van CGSU is*". Wanneer daar bovendien aan wordt toegevoegd: "*… il serait souhaitable que CGSU puisse venir nous coacher de façon officielle …*", dan lijkt het er minstens op dat de betrokken eenheid zich een aantal gespecialiseerde taken wil toe-eigenen.

63. Opvallend is tevens dat door de korpschefs enkele malen de noodzaak wordt aangehaald, zonder dat dit als initiële motivatie voor de oprichting van de eenheid wordt geciteerd, om te kunnen ageren op een wijze die de 'gewone interventie' blijkbaar niet aankan. Zo meent een politiezone slechts dankzij de eenheid te beschikken over de mogelijkheid "*de pouvoir aller partout en tout lieu sans qu'il y ait des zones de non droit*".

64. Tot slot kan worden opgemerkt dat op de initiële bevraging naar het bestaan van een bijzondere eenheid sommige politiezones, tegen alle verwachtingen in, positief reageerden. Thans blijkt uit de bevraging naar de motivatie tot oprichting waarom dit gebeurde. Zo stelt de PZ KANTON BORGLOON expliciet dat er eigenlijk geen objectieve redenen aanwezig waren voor de oprichting van de eenheid maar het louter een initiatief was dat groeide vanuit de opleiders geweldbeheersing[31]. De PZ GAUME stelt dat één van de redenen voor de oprichting was dat er in de zone steeds problemen waren bij "*des soirées festives*". De korpschef meende dat zijn personeel diende te worden beschermd omdat bij die gebeurtenissen veel arbeidsongevallen gebeurden[32]. Ook al dienen de eenheden van deze beide zones alleen al gevoelsmatig niet weerhouden als 'bijzondere eenheid', het illustreert wel dat zelfs dergelijke kleine zones mogelijk problemen ondervinden bij hun interventies om redenen die onrechtstreeks vermoedelijk te maken kunnen hebben met gebrek aan competenties op het vlak van geweldbeheersing en zelfs bij uitbreiding in het domein van het begeleiden en beheren van lokale kleinschalige evenementen.

2.3. Structuur

2.3.1. Organisatievorm

65. De beslissing tot oprichting van een dergelijk team houdt niet in dat er effectief een afzonderlijke dienst wordt gecreëerd, waarin de leden fulltime werkzaam zijn. Slechts in 9 van de 27 bevraagde lokale zones werd een dergelijke afzonderlijke dienst opgericht. Deze negen politiezones betreffen, waarschijnlijk niet toevallig, bijna zonder uitzondering de grote steden, met name de politiezones ANTWERPEN, BRUSSEL-NOORD, BRUSSEL HOOFDSTAD ELSENE, BRUSSEL-ZUID, CHARLEROI, CHÂTELET, GENT, LUIK en NAMEN. In de andere zones, evenals in de twee FGP's, betreft de eenheid een groep die wordt samengeroepen, in functie van de noodzaak, ofwel uit een beperkt aantal vaste leden ofwel uit een grotere pool maar waarvan de leden, in beide gevallen, ondertussen werkzaam zijn in een andere (gewone basis)functionaliteiten. In veertien van de achttien politiezones

[31] Bovendien legde respondent zelf de link met het feit dat één van de opleiders geweldbeheersing een voormalig lid van een federale gespecialiseerde eenheid was.

[32] De inzet van de gecreëerde eenheid liet volgens de respondent vervolgens toe "*de pouvoir gérer la violence à l'occasion des soirées festives dans la zone et avoir un effet dissuasif sur certaines délinquants fréquentant ces événements*".

waarin de eenheid niet fulltime werkzaam is/was figureer(t)(de) ze trouwens niet in het organogram van het korps.

Wie maakt dan deel uit van dergelijke pool?

66. Acht van de achttien politiezones die werken met een pool leggen heel expliciet de link met de specialisten geweldbeheersing, in die mate dat alle opleiders in deze materie (al dan niet zelfs vrijwillig) in deze pool zijn opgenomen. In een aantal van deze zones bestaat de gecreëerde pool enkel uit de specialisten geweldbeheersing, soms aangevuld met nog enkele andere vrijwilligers. Opvallend is bovendien dat één politiezone stelt dat de pool bestaat uit de opleiders geweldbeheersing zonder vuurwapen en dat de opleiders geweldbeheersing met vuurwapen door de korpschef bewust worden geweigerd in de pool. In een andere zone wordt de redenering zelfs omgedraaid en gesteld dat iedereen die deel wil uitmaken van de pool een opleiding specialist geweldbeheersing, met en zonder vuurwapen, moet volgen en nadien extra opleiding ter zake moet geven en volgen.

67. Met dergelijke evolutie dient opgelet. Er is een fundamenteel onderscheid tussen een specialist geweldbeheersing die opleiding geeft enerzijds en het profiel van een lid van een dergelijke bijzondere eenheid anderzijds. *Infra* (*cf.* randnummer 236) wordt in detail ingegaan op deze rolverwarring.

68. In de politiezones waar niet vertrokken wordt vanuit de specialisten geweldbeheersing wordt bijna steeds met vrijwilligers vanuit de verschillende basisfunctionaliteiten gewerkt. In enkele gevallen blijkt de selectie zich echter vooral, of zelfs enkel, te beperken tot de dienst interventie. Een aantal korpschefs wensen heel bewust te werken met een pool waarvan de leden ondertussen werkzaam zijn in een andere functionaliteit om verschillende redenen: zoals om principes van geweldbeheersing beter uit te dragen of om expliciet de valkuil om te evolueren naar een ‘elite-eenheid’ te vermijden. Een korpschef gaat nog een stap verder en wenst door een steeds wisselende samenstelling van de eenheid zelfs, wat hij verwoordt als een ‘*multi agency approach*’, een eilandmentaliteit in het korps te voorkomen.

2.3.2. Aantal personeelsleden

69. De grootte van de eenheid varieert sterk in functie van de wijze waarop ze actief is. Zelfs voor eenheden die permanent inzetbaar zijn, kan dit gaan van 14 leden (ANTWERPEN) tot 61 (BRUSSEL HOOFSTAD ELSENE). Dit is uiteraard een gevolg van de totaal verschillende inzetfinaliteiten. Ook voor de eenheden die niet permanent inzetbaar zijn maar telkenmale uit een pool dient gerekruteerd, kan dit gaan van 6 (BEVEREN, GEEL) wanneer het enkel over specialisten geweldbeheersing gaat of van 14 (BORAINE) wanneer het over een gespecialiseerdere maar meer getrainde en van middelen voorziene eenheid gaat, tot 68 (VLAS).

Aantal personeelsleden in de gespecialiseerde eenheden per zone	
Operationele eenheden	AALST (17), ANTWERPEN (14), AARLEN (12-15), BEVEREN (6), BORAINE (14), BORGLOON (10), BRUGGE (12), BRUNO (36), BXL (61), CHÂTELET (±12), CHARLEROI (±20), GAUME (5-9), GEEL (6), GENT (22-27), HAZODI (15), LUIK (38), ZUID (31-24), NAMEN (19), OOSTENDE (18)[33], SECOVA (22), TURNHOUT (14), UKKEL (17), VLAAMSE ARDENNEN (14), VLAS (68)
Niet langer operationele eenheden	BORGLOON (10), BERINGEN (8), BRUNAU (7 → 3), LIER (18 → 11)

Tabel 2. Aantal personeelsleden per gespecialiseerde eenheid.

2.3.3. Permanent inzetbaar

70. Niettegenstaande slechts vijf politiezones stellen alleen geplande operaties af te handelen, wil dit niet zeggen dat alle andere eenheden permanent inzetbaar zijn. In tal van zones is immers geen systeem van terugroepbaarheid structureel ingebed, maar stelt men dat gezien de gemotiveerdheid van de leden die er deel van uit maken het steeds mogelijk is om op relatief korte tijdspanne voldoende vrijwilligers te verzamelen. Slechts in zeven politiezones is, via dergelijke structurele inbedding, een permanente inzet mogelijk en gegarandeerd. Hierbij dient, met het oog op de responstijd, dan nog een onderscheid gemaakt tussen die eenheden die permanent op het terrein aanwezig zijn en zij die in steun terugroepbaar zijn.

71. Alleen de zones BRUSSEL HOOFDSTAD ELSENE, BRUSSEL-NOORD, GENT en LUIK zijn permanent (24/24 – 7/7), als dusdanige eenheid, op het terrein aanwezig en onmiddellijk inzetbaar.

72. De eenheden van de zones ANTWERPEN, BORAINE, NAMEN en VLAS zijn te allen tijde oproepbaar maar niet steeds op het terrein aanwezig. Waarbij ter illustratie van het verschil tussen alle eenheden dient opgemerkt dat ANTWERPEN enkel in steun werkt zonder andere taken uit te voeren (*cf. infra* takenpakket), BORAINE en VLAS eenheden zijn waarvan de leden punctueel oproepbaar zijn maar werkzaam zijn in andere functionaliteiten en NAMEN wel als eenheid op het terrein werkzaam is maar niet permanent.

2.4. Takenpakket

2.4.1. Wettelijke context

73. Luidens artikel 3 Wet Geïntegreerde Politiedienst wordt de reguliere politie georganiseerd op twee niveaus, namelijk het federale en het lokale niveau die samen de geïntegreerde politiezorg verstrekken. De twee niveaus zijn autonoom ten opzichte van mekaar en hangen af van verschillende overheden: de wet voorziet wel in een performante functionele band tussen beide. Met deze structuur beoogt men volgens hetzelfde artikel 3 de overheden en de burgers een minimale gelijkwaardige dienstverlening te waarborgen over het hele grondgebied van het Rijk[34].

[33] Betreft het aantal leden van de nog niet operationele 'categorie A' van de eenheid.

[34] Wetsvoorstel tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, *Parl.St*. Kamer 1997-98, nr. 1676/8.

74. Het lokale niveau omvat niet één politiekorps voor het hele land op dat niveau: het omvat evenveel lokale korpsen als er politiezones zijn (actueel 195). De Wet Geïntegreerde Politiedienst heeft – en dat is frappant – de taakverdeling tussen het lokale en het federale niveau niet gespecificeerd. Artikel 3 van de voormelde wet geeft wel aan dat de lokale politie op het lokale niveau de basispolitiezorg verstrekt – meer bepaald alle opdrachten van bestuurlijke en gerechtelijke politie die nodig zijn voor het beheren van lokale gebeurtenissen en fenomenen die zich voordoen op het grondgebied van de politiezone – en dat zij daarnaast sommige opdrachten van federale aard vervult. De federale politie vervult dan – met inachtneming van de principes van subsidiariteit en specialiteit – de gespecialiseerde en supralokale opdrachten van bestuurlijke en gerechtelijke politie, evenals bepaalde ondersteunende opdrachten voor de lokale politiediensten en voor de politieoverheden[35]. Hoe men de lokale politietaken kan onderscheiden van de federale en *vice versa* wordt in de Wet Geïntegreerde Politiedienst niet aangegeven, net zomin als hoe men de genoemde principes van subsidiariteit en specialiteit moet interpreteren[36]. De memorie van toelichting bij het initiële wetsontwerp biedt enkel in summiere mate verduidelijking[37].

75. Meer bepaald wat betreft de algemene organisatie van de federale politie stelt de memorie van toelichting dat een aantal bijzondere diensten zullen worden belast met steun, toezicht, bescherming of interventie. Hierbij wordt verwezen naar taken die toen onder meer werden vervuld door het speciaal interventie-eskadron (SIE) en de pelotons observatie, steun en arrestatie (POSA) van de rijkswacht en het observatieteam (GSO) van de gerechtelijke politie bij de parketten. Na een verdere opsomming van andere bijzondere diensten zoals o.a. deze belast met de wetenschappelijke en technische politie, stelt de memorie "*Bij het vastleggen van de werkings- en organisatienormen ten behoeve van de lokale polities, zal de Koning hiermee rekening moeten houden teneinde de vermenigvuldiging te voorkomen van dergelijke eenheden wat niet te verzoenen is met een rationele en geïntegreerde aanpak van de politiediensten*"[38].

76. Door de aanpassingen aan de structuur van de federale politie, ingevoerd door de wet van 20 juni 2006[39] en het bijhorend koninklijk besluit van 14 november 2006[40] wordt het principe van federale steun aan de lokale politie versterkt door in de respectievelijke artikelen voor zowel de commissaris-generaal als de drie directeurs-generaal expliciet te bepalen dat ze

[35] De Wet Geïntegreerde Politiedienst omschrijft niet echt wat onder ondersteunende opdrachten verstaan moet worden.

[36] Zie hierover: C. FIJNAUT, "De organisatorische metamorfose van het algemene politiewezen: een overzicht met commentaar" in C. FIJNAUT, B. DE RUYVER en F. GOOSSENS (ed.), *De reorganisatie van het politiewezen*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1999, (71) 72-73.

[37] Gesteld wordt dat de principes van subsidiariteit en specialiteit inhouden dat, in de mate dat de opdrachten die aan de federale politie voorbehouden zijn, gespecialiseerde opdrachten zijn, de federale politie deze bij voorrang zal uitoefenen op de lokale politie die bovenal instaat voor de basispolitiezorg. Indien de opdrachten van de federale politie geen dergelijk gespecialiseerd karakter vertonen, zullen ze subsidiair door de federale politie vervuld worden. Aldus zal de federale politie deze taken vervullen in de mate waarin de lokale politie tekort komt. De memorie geeft verder aan dat alle gerechtelijke opdrachten die geen tussenkomst noodzaken van een gespecialiseerde politiedienst toevertrouwd zullen worden aan de lokale politiekorpsen. (zie voor dit alles: Wetsontwerp tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, *Parl.St*. Kamer 1997-98, nr. 1676/1, 11-12, 68 en 87).

[38] Wetsontwerp tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, *Parl.St*. Kamer 1997-98, nr. 1676/1, 11-12, 52-53.

[39] Wet van 20 juni 2006 tot wijziging van bepaalde teksten betreffende de geïntegreerde politie, *BS* 26 juli 2006.

[40] Koninklijk besluit van 14 november 2006 betreffende de organisatie en de bevoegdheden van de federale politie, *BS* 23 november 2006.

bijdragen "*tot een optimale geïntegreerde werking, in het bijzonder door toe te zien op de uitvoering van de steunopdrachten …*"[41].

77. In specifieke regelgeving wordt een beperkt aantal taken toegewezen aan CGSU. Wij denken hierbij aan de wet van 6 januari 2003 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden en de omzendbrief COL 6/2003 waarin een aantal taken worden toegewezen en voorbehouden aan CGSU, zoals bijvoorbeeld de stelselmatige observatie met technische hulpmiddelen.

78. Tevens kan verwezen worden naar de gemeenschappelijke omzendbrief van het college van procureurs-generaal nr. COL 12/2006 van 3 april 2006, getiteld *'Strikt vertrouwelijke omzendbrief betreffende de gijzeling'* waarin de inzet van CGSU op vlak van gijzeling en afpersing wordt voorzien (zie ter zake ook COL 9/2005 inzake de terroristische gijzeling en de COL 7/2008 inzake tigerkidnapping).

79. Interessant is ook het feit dat de loutere inzet van CGSU de operatie een specifiek karakter kan geven. Artikel 47 *sexies* §1, tweede lid van het Wetboek van Strafvordering omschrijft het begrip stelselmatige observatie als: "*Een stelselmatige observatie in de zin van dit wetboek is een observatie van meer dan vijf opeenvolgende dagen of van meer dan vijf niet-opeenvolgende dagen gespreid over een periode van een maand, een observatie waarbij technische hulpmiddelen worden aangewend, een observatie met een internationaal karakter, of een observatie uitgevoerd door de gespecialiseerde eenheden van de federale politie*". Het loutere feit dat een observatie wordt uitgevoerd door de (federale) gespecialiseerde eenheden maakt met andere woorden de BOM-regelgeving van toepassing, waardoor het optreden *a priori* onderhevig wordt aan een voorafgaande machtiging. Hierop wordt *infra* (*cf*. randnummers 125-131) nog verder ingegaan.

2.4.2. Takenpakket van CGSU

80. Zoals reeds aangegeven in randnummer 37, wordt het dienstenaanbod van CGSU geregeld door een "service level agreement", zijnde een nota uitgaande van de toenmalige algemene directie operationele ondersteuning van de federale politie van 17 maart 2005. In deze lijvige nota worden de verschillende mogelijke steunaanvragen één voor één overlopen, waarbij telkenmale zeer gestructureerd per item een fiche wordt gevoegd inhoudende een definitie, de inzetcriteria, de taakverdeling (o.a. wat kan de lokale politie reeds doen in afwachting van de komst van CGSU?), de inzetprocedure en de opvolging.

81. Dit aanbod is zeer ruim en handelt tevens over materies waarin, wat ook bevestigd werd tijdens de uitgevoerde rondgang, geen concurrentieel aanbod is. De directie CGSU levert immers niet alleen steun op vlak van interventie en observatie maar omvat ook diensten als het under-coverteam (UCT) en Disaster Victim Identification (DVI). Tijdens onze bespreking met CGSU beperkten we ons tot de inzet op vlak van interventie en observatie door het centrale SIE en de vier gedeconcentreerde eenheden POSA (te GENT, ANTWERPEN, CHARLEROI en LUIK).

82. Het steunaanbod van CGSU wordt dan ook niet in detail uitgewerkt in huidige tekst. Essentie is dat het steunaanbod, via de SLA, in detail gekend is bij de politiezones en dat in

[41] Wet Geïntegreerde Politiedienst, nieuwe artikelen 100*bis* en 102*bis* en de gewijzigde artikelen 101 en 102.

die SLA tevens verduidelijkt wordt wat, in afwachting van eventuele steun, van de zones verwacht wordt.

83. Navolgend wordt daarom eerst het takenpakket van de lokale eenheden bekeken waarna enkele overlappende taken nader onder de loep worden genomen.

2.4.3. Takenpakket van de andere onderzochte eenheden van gespecialiseerde interventie

84. Het takenpakket van de eenheden in kwestie is niet steeds (volledig) geformaliseerd in een interne onderrichting, niet exhaustief bepaald en wordt veelal met verschillende bewoordingen (die soms niet eenduidig interpreteerbaar zijn) omschreven. In de mate dat de uitgevoerde taken toch in categorieën kunnen worden gegroepeerd, wordt een selectie van de belangrijkste taken in navolgende tabel 3 weergegeven.

	Taak	27 lokale zones	3 fed. eenheden[42]
1	Bijstand aan interventie	**20**	**1**
2	Bescherming van personen	**18**	**1**
3	Ingezet bij Handhaving OO	**18**	**1**
4	Overlastbestrijding	**11**	**0**
5	Observaties	**12**	**2**
6	'Versterkte' Huiszoeking	**25**	**3**
7.1	Overbrenging gevang cat 1	**13**	**1**
7.2	Overbrenging gevang cat 2	**18**	**2**
7.3	Overbrenging gevang cat 3	**8**	**2**
8	Aanhouden verhoogde dreiging zonder wapen	**20**	**3**
9	Aanhouden verhoogde dreiging met wapen	**10**	**2**
10	Tussenkomst in gevangenissen	**11**	**/**
11	Gijzeling - Fort Chabrol, in afwachting CGSU en indien noodzakelijk	**12**	**/**
12	Reddingsoperaties	**3**	**/**
13	Transport goederen met dreiging	**9**	**1**
14	Beveiliging objecten met dreiging	**10**	**/**

Tabel 3. Belangrijkste taken uitgevoerd door deze eenheden.

85. Een aantal verschillen in het takenpakket zijn logisch gezien de onderling verschillende finaliteit tussen de eenheden. Zo levert de eenheid van de PZ ANTWERPEN niet onmiddellijk bijstand aan de interventie, de eenheid wacht immers in steun tot een gespecialiseerde bijstand voor risicovolle opdracht noodzakelijk is. De eenheid beperkt zich dus tot dergelijke steun enerzijds en training anderzijds, in die zin is ze qua *format* het meest vergelijkbaar met een POSA-eenheid van CGSU.

86. Anderzijds zijn er tal van politiezones (GENT, BRUSSEL-NOORD, BRUSSEL, LUIK, NAMEN, …) waar de betrokken eenheid in principe steeds op het terrein actief is. Ze wordt

[42] Betreft GIS + 2 FGP's.

dan ingezet voor risicovolle interventies[43], maar in sommige zones soms evengoed voor gewone interventies, of krijgt doelgerichte patrouilles.

87. Dat bepaalde zones een specifieke finaliteit beogen met dergelijke doelgerichte patrouilles komt duidelijk naar voor in enkele Brusselse zones (BRUSSEL, BRUSSEL-ZUID en UKKEL) waar de eenheid wordt ingezet als '*heterdaadpatrouille'*, '*informatiegestuurde heterdaadpatrouille'*, '*patrouilles zonales*'. De naamkeuze van de eenheid in de zone UKKEL-OUDERGEM-WATERMAAL-BOSVOORDE, met name de FLAG-eenheid, verwijzend naar "*flagrant délit*" is op dit vlak treffend. In de zone BRUSSEL/ELSENE is de 'anti-overvalbrigade' (AOB) op het organogram ondergebracht als steundienst in de recherche, wat ook weer dergelijke verwijzing inhoudt.

88. De primaire doelgerichte/informatiegestuurde taak (gekoppeld aan de wens om te investeren in preventie) komt eveneens terug in benaderingen zoals in CHÂTELET waar men spreekt van "*sécurisation des hot spots*". Wel geeft de betrokken korpschef toe dat de taken, met de toekenning van extra middelen evolueerden naar steun (waarbij hij spreekt van *perquisitions offensives, techniques d'ouverture de portes, interception de véhicules,* ...) ten behoeve van andere delen van het korps[44].

89. Het is dus duidelijk dat, zelfs voor de eenheden die zich in principe steeds op het terrein bevinden, de finaliteit van hun taken dermate verschillend is dat zij niet over één kam kunnen geschoren worden. Er is met andere woorden grote verscheidenheid in de corebusiness. De werkgroep BLIKI maakte in 2010 daarom op dit vlak net het onderscheid tussen ANTWERPEN, LUIK en NAMEN aan de ene zijde gezien hun 'gespecialiseerde activiteiten'[45] ("*Anvers, Liège et Namur font plusieurs activités tres spécialisées de plus que les autres*"[46]) en aan de andere kant eenheden als BRUSSEL en GENT waar de dagelijkse activiteit eerder gericht is op gespecialiseerde patrouilles).

90. Het verschil in de hoogte van de risicograad waarmee de eenheden willen omgaan komt duidelijk tot uiting in enkele van de in tabel 3 opgenomen taken. Zo verzorgen achttien eenheden het transport van gevangenen categorie 2 en slechts 8 zones het transport van gevangenen categorie 3. Op dezelfde wijze is een onderscheid zichtbaar tussen enerzijds twintig lokale politiezones die '*aanhouden van een verdachte met verhoogde dreiging, maar **zonder** wapenbezit*' tot hun takenpakket rekenen en anderzijds tien politiezones die '*aanhouden van een verdachte met verhoogde dreiging, **met** wapenbezit*' eveneens als dusdanig aanzien en zichzelf hiertoe dus in staat achten.

91. Naargelang de zone worden aan het takenpakket, soms is dit historisch, tevens taken van handhaving openbare orde toegevoegd (bijvoorbeeld GENT, CHARLEROI, OOSTENDE), of wordt via andere taken duidelijk dat de eenheid, naast directere interventie-inzet, een beduidend hogere risicograad durft aan te gaan (bijvoorbeeld de zone LUIK).

[43] Waarbij met andere woorden de dispatching rechtstreeks interventies met een hoger dan gemiddelde risicograad aan hen toewijst.
[44] De naamgeving PRS te CHÂTELET verwijst ook naar de initiële opdracht: "Prévention Recherche Sécurisation", ook de naamgeving in de zone SECOVA (SPOT: Service de Préventions Offensives de Terrain") gaat in die richting.
[45] Verslag (sub)werkgroep MOREELS d.d. 18/03/2010, 2, punt 2.4.
[46] Verslag (sub)werkgroep MOREELS d.d. 18/03/2010, 2, punt 2.5.

92. De takenpakketten, zoals de politiezones ze zelf aangeven, zijn formeel steeds vooropgesteld volgens de wettelijke situatie. Enkele voorbeelden: wanneer in een takenpakket sprake is van 'observatie' wordt steeds toegevoegd dat dergelijke observaties nooit observaties betreffen zoals beschreven in de bijzondere opsporingsmethoden; wanneer sprake is van gijzeling of *Fort-Chabrol* wordt steeds toegevoegd dat het optreden slechts gebeurt in afwachting van CGSU en enkel indien noodzakelijk. Wanneer sprake is van een overbrenging van een gevangene categorie 3, wordt in de taakomschrijving gesteld dat dergelijke opdracht slechts wordt uitgevoerd bij gebrek aan capaciteit bij de federale politie en op expliciete vraag van DAO. Uit het vervolg zal blijken dat in sommige gevallen de werkelijkheid echter afwijkt van deze formele taakstelling.

2.4.4. Overlapping takenpakket lokale en federale eenheden van gespecialiseerde interventie?

93. In aanvulling op wat een aantal eenheden stelden inzake een ontbrekende schakel of grijze zone tussen 'gewone' interventies en interventies waarvoor CGSU kan worden ingezet (*cf. supra* randnummer 60) werd expliciet gepeild naar de visie van de korpsen inzake complementariteit of eventueel mogelijke overlapping in het takenpakket tussen hun gespecialiseerde eenheid enerzijds en CGSU anderzijds. Opvallend is dat de overgrote meerderheid van de respondenten geen enkele overlapping ziet met federale gespecialiseerde eenheden. Enkele korpsen verwijzen naar een overlapping inzake materies als overbrenging van gevangenen (taak die niet langer door CGSU maar door GIS wordt uitgevoerd), uitvoeren van versterkte huiszoekingen en naar situaties inzake *Fort-Chabrol*.

94. Andere zones spreken niet zozeer van een overlapping maar van eventuele uitvoering van bepaalde taken vanwege de dringendheid. Zo stelt bijvoorbeeld de politiezone BRUGGE dat bepaalde gespecialiseerde taken geregeld door de zone zelf worden uitgevoerd wegens de dringendheid van de opdracht en het gebrek aan capaciteit bij CGSU.

95. Navolgend wordt kort in detail ingegaan op enkele van deze mogelijk overlappende domeinen.

2.4.5. Enkele specifieke taken nader bekeken

2.4.5.1. Transport van gevaarlijke gevangenen

- Begripsomschrijving

96. Het transport van gevangenen wordt geregeld door de eerder aangehaalde ministeriële richtlijn MFO-1 van 13 december 2001. In deze richtlijn wordt gewezen op mogelijke risico's en wordt gesproken van interne, respectievelijk externe, dreigingen. In functie van het soort dreiging worden extra maatregelen vooropgesteld en eventueel steun van de federale politie.

97. In de ministeriële richtlijn werden echter geen gedetailleerde criteria uitgewerkt. In oktober 2003 verspreidde de directie DAO, in een nota aan alle Dirco's, Dirjuds en AIK's[47], een verduidelijking en operationalisering van de informatieflux voorzien in deze ministeriële omzendbrief. Daar waar initieel in de omzendbrief slechts sprake was van twee risicocategorieën, volgt thans een opdeling in drie categorieën:

[47] Nota DAO/GDB d.d. 16/10/2003.

- Categorie 1: interne dreiging: er is m.a.w. mogelijk ontsnappingsgevaar maar zonder hulp van derden;
- Categorie 2: externe dreiging, m.a.w. ontsnappingsgevaar met hulp van derden maar zonder dat er concrete informatie bestaat rond daders of modus operandi;
- Categorie 3: externe dreiging waarbij op dat ogenblik wel concrete informatie voorhanden is.

98. Met betrekking tot de federale gespecialiseerde ondersteuning wordt gesteld dat in geval van een 'categorie 2' de federale politie de lokale politie kan ondersteunen, maar de verantwoordelijkheid van de overbrenging blijft op dat ogenblik bij de lokale politie liggen. Bij een 'categorie 3' zal, blijkens de nota, DSU of DAR instaan voor het transport[48 en 49].

99. Bijna naar analogie van de lijdensweg van werkgroepen 'gespecialiseerde interventie' is ook hier sprake van uitgebreide werkgroepinspanningen om na 12 jaar tot een vernieuwde versie te komen van de ministeriële omzendbrief MFO-1. Een ontwerp ligt reeds lange tijd op tafel maar, voor zover ons bekend, lijken o.a. beslissingen rond een objectief orgaan om de dreiging in kwestie te evalueren, een en ander te verlammen.

- *Huidige toestand*

100. De overbrenging van (gevaarlijke) gevangenen is één van de taken die het meest frequent voorkomt bij dergelijke eenheden. Voor sommige zones lijkt dit zelfs een belangrijk onderdeel van hun ganse takenpakket te zijn. In de PZ BRUGGE bijvoorbeeld bedroeg het transport van gedetineerden (categorie 2 en 3) ongeveer de helft van de interventies van de 'Cel Ondersteuning Bescherming Reactie en Arrestatie' (COBRA-team) (24 transporten op 45 interventies in 2011 en 19 transporten op 35 interventies in 2012).

101. In tal van zones is in het omschreven takenpakket echter niet duidelijk over welke gevaarsgraad men spreekt en leert het *de facto* uitgeoefende aantal interventies ons dit evenmin. Een aantal zones (waaronder ANTWERPEN, AARLEN, BRUGGE, LUIK, NAMEN en VLAS, maar ook FGP BRUSSEL) stelt wel expliciet dat ze gevangenen categorie 2 én categorie 3 overbrengen, waar andere zones (zoals GENT, HAZODI, BRUSSEL-ZUID en VLAAMSE ARDENNEN) dan weer enkel verwijzen naar categorie 2.

102. Tijdens huidige rondgang wezen enkele korpschefs erop dat het frequent voorvalt dat de federale politie niet kan instaan voor dit transport (categorie 3) terwijl het één van haar taken is. De betrokken respondenten kunnen zich niet van de indruk ontdoen dat niet zozeer de 'dreigingsgraad' een rol speelt maar dat veeleer de beschikbaarheid van de federale diensten determinerend is. Zo wijzen zij op een aantal voorvallen waarbij de categorie 3 plots wijzigde in categorie 2, waarbij ze laten verstaan dat dit op die ogenblikken eerder te wijten is aan een capaciteitstekort dan aan een lagere dreiging.

[48] Voor de volledigheid kan nog worden gewezen op het feit dat sinds geruime tijd de categorie 1 in principe wordt overgebracht door het Veiligheidskorps, bovendien zou, naar GIS ons ter kennis bracht, het Veiligheidskorps voor een aantal politiezones inmiddels ook ondersteuning leveren voor transporten categorie 2.

[49] Weze opgemerkt dat het gespecialiseerde transport in kwestie inmiddels reeds lange tijd niet meer wordt uitgevoerd door CGSU maar door diensten van het GIS (aanvankelijk de dienst PROBEV, thans de dienst GOTTS). Slechts in zeer uitzonderlijke gevallen (hoogstens enkele transporten op jaarbasis) gebeurt het alsnog door CGSU. Merk op dat deze verschuiving uiteraard geen afbreuk doet aan het gespecialiseerde karakter van de steun. Naar analogie voorzien de toekomstige optimalisatieplannen voor de federale politie om de directie van de speciale eenheden verder op haar corebusiness te laten terugplooien en ook de VIP-protectie over te hevelen naar DGA.

103. DAO deelt ons, geconfronteerd met de visie van de korpsen, mede dat dit een discussie is die effectief soms voorkomt. De initiële evaluatie van het risico gebeurt door de politiedienst verantwoordelijk voor het transport. Alleen wanneer de lokale politie de steun vraagt van de federale politie wordt de Dirco bijkomend betrokken bij deze evaluatie.

104. De directie DAO stelt dat de dienst GOTTS meerdere transporten categorie 2 en tot maximaal 3 transporten categorie 3 per dag uitvoert, waarbij dient opgemerkt dat er een groot verschil is in ingezette middelen en personeel. Het gebeurt af en toe dat er een te groot aantal aanvragen is voor transporten categorie 3. Geconfronteerd met dat probleem zal DAO op dat ogenblik aan de Dirco vragen om een nieuwe risicoanalyse te maken (nieuwe evaluatie) of om de bestaande dreiging te motiveren, met een mogelijke wijziging van categorie voor gevolg. De directie DAO vindt dit niet onlogisch en meent eerder dat het niet logisch is dat een categorie steeds dezelfde blijft. In de totaliteit meent DAO dat mogelijk kan gesteld worden dat er te veel mensen worden opgenomen in categorie 3 aangezien hiervoor effectief een concrete dreiging zou moeten bestaan. In de praktijk voert GIS dagelijks 2 tot 3 overbrengingen categorie 3 uit, het lijkt weinig waarschijnlijk dat er bij strikte interpretatie van de criteria op jaarbasis een dergelijk groot aantal overbrengingen in die categorie 3 zou moeten worden ondergebracht.

2.4.5.2. Fort-Chabrol

- *Begripsomschrijving*

105. Onder dit begrip wordt verstaan een situatie waarbij één of meer personen in het bezit van wapens zich verschansen en weigeren zich over te geven aan de politie. In tegenstelling tot een gijzeling zijn er bij een *Fort-Chabrol* geen gegijzelden.

- *Lokale of gespecialiseerde taak?*

106. De SLA CGSU stelt: "*In geval van een Fort-Chabrol moet de politiedienst op de plaats van een incident beroep doen op CGSU wanneer de eigen middelen niet volstaan om de situatie op te lossen*". De inzet van CGSU is dan ook minder scherp gesteld dan bij gijzeling, waar een vertrouwelijke richtlijn van het College van procureurs-generaal de inzet van CGSU verplicht stelt. Dit neemt niet weg dat hoe dan ook minstens kan gesteld worden dat dit steeds één van de situaties is waarvan duidelijk is dat de risicograad hoger dan gemiddeld is.

107. CGSU zelf stelde tijdens het afgenomen interview "*geen capaciteitsprobleem te hebben indien we enkel zouden worden gesolliciteerd voor ernstige dreigingen van het niveau gijzeling en Fort-Chabrol, maar vandaag niet meer te kunnen voldoen aan de steunaanvragen voor observaties en minder ernstige dreigingen*". Tegelijkertijd werd gesteld dat ervaren werd dat de steunaanvragen soms ingegeven zijn door andere overwegingen dan de noodzakelijke steun i.v.m. de geweldsdreiging. Men denkt dan aan de inzet van personeel en middelen.

- *Toestand bij de lokale eenheden van gespecialiseerde interventie*

108. Wanneer het takenpakket van de thans onderzochte bijzondere eenheden bekeken wordt, blijkt dat 12 van de 27 zones een verwijzing maken (maakten) naar het begrip '*Fort-Chabrol*', waarbij dan gesproken wordt over het innemen van perimeters of het opstellen van een noodplan. Ook politiezones die niet over een dergelijke eenheid beschikken dienen uiteraard

gelijkaardige maatregelen te nemen in afwachting van de komst van CGSU. Formeel is hier dan ook niets aan de hand en zijn de bewuste taken in de betrokken zones gewoon toegewezen aan de eenheid in kwestie. Enkele eenheden spreken aanvullend ook expliciet over "*de mogelijke inzet van een noodteam*". Zo verwijst ANTWERPEN expliciet naar het vormen van een noodteam in afwachting van CGSU dat indien noodzakelijk overgaat tot uitvoering van een noodplan. De PZ HAZODI daarentegen stelt expliciet dat haar TIG-team actueel niet beschikt over de kennis om een noodploeg in te zetten ter voorbereiding van de tussenkomst van CGSU. Andere respondenten stelden dit minder scherp maar gaven te kennen dat ze hun knowhow haalden bij andere zones, daar waar het eigenlijk meer dan wenselijk zou zijn om op dit vlak te beschikken over richtlijnen en procedures afkomstig van CGSU om juist voormelde eenheid toe te laten de situatie in de best mogelijke omstandigheden over te nemen.

109. Ook in de praktijk blijkt dat wel degelijk een verschillende houding wordt aangenomen. Zo stelt de PZ NAMEN iemand als onderhandelaar te hebben opgeleid met het oog op *Fort-Chabrol*situaties en wijst ze tegelijkertijd naar het feit dat verschillende van de leden van haar team klimspecialisten zijn, wat vanuit operationeel standpunt nuttig bleek tijdens de laatste *Fort-Chabrol* omdat langs een dakgoot diende gewerkt. In het algemeen stelt de zone dat ze de enkele situaties *Fort-Chabrol*, waarmee ze tot op heden geconfronteerd werd zelf kon afhandelen. Respondent voegt eraan toe dat de zone over grote middelen beschikt, die toch hun beperkingen hebben, al was het maar op vlak van aantal in te zetten personeelsleden.

110. De zone LUIK stelt dat ze bij situaties *Fort-Chabrol* de toestand evalueert en indien het de capaciteit van de zone te boven zou gaan, ze een beroep doet op CGSU. De laatste tussenkomst van CGSU die onze Luikse respondent zich herinnerde, was wel van 2002/2003. De zone beschikt nog niet over een onderhandelaar, maar onze respondent stelt dat LUIK een grote zone is en minder een beroep moet doen op federale steun, "*… car on a essayé de subvenir à nos propres besoins dans tous les domaines*". Tegelijkertijd verwijst LUIK naar de beperkte capaciteit van CGSU/POSA LUIK waardoor meer dan één gelijktijdige operatie niet mogelijk zou zijn. Enkel voor observaties ten behoeve van de lokale recherche wordt een beroep gedaan op het federale niveau (POSA).

111. De zone BORAINE stelt dat alles afhangt van de risicoanalyse van de gevaarsgraad. Te vermelden is alvast dat de zone stelt (in het algemeen – niet specifiek m.b.t. *Fort-Chabrol*) meer en meer contact te hebben met de BTS-officier van de arrondissementele FGP: "*On tend de plus en plus à avoir des contacts avec l'officier BTS de la PJF de MONS. On intervient de manière spécialisée et donc il intervient dans nos procédures, c'est un partenaire « conseil-évaluation ». En fonction de l'objectif et de la particularité de la mission, on s'en réfère aussi à lui. Il nous rappelle ce qui est du ressort de CGSU et ce que nous pouvons faire*".

- Fort-Chabrolsituaties in 2011-2013

112. Op onze vraag maakte de federale directie DAO, in overleg met DJO en CGSU, een overzicht van alle steunaanvragen *Fort-Chabrol* gedurende de jaren 2011, 2012 en 2013. In totaal betrof het 60 steunaanvragen (19 in 2011, 19 in 2012 en 22 in 2013).

113. DAO wijst er in dit verband op dat het enkel om de steunaanvragen gaat, wanneer met andere woorden een zone de *Fort-Chabrol* zelf oplost en geen steun vraagt, komt ze niet voor in het ontvangen overzicht.

114. Bijna alle teams die een of andere vorm van vermelding rond *Fort-Chabrol* in hun takenpakket hebben opgenomen, hebben in de loop van deze drie jaren minstens eenmaal een beroep gedaan op CGSU met betrekking tot een *Fort-Chabrol*, inclusief de hierboven genoemde zones BORAINE en NAMEN. Twee opvallende uitzonderingen kunnen worden vermeld. Enerzijds de PZ LUIK waarvan geen enkele melding terug te vinden is in de gegevens van DAO (terwijl er wel meldingen over *Fort-Chabrol* zijn in omliggende zones van LUIK). Anderzijds ANTWERPEN: in 2013 meldde het CIC-ANTWERPEN aan DAO drie *Fort-Chabrol*situaties aan: een eerste in de zone ANTWERPEN maar waar geen steunaanvraag aan werd gekoppeld aangezien het BBT blijkbaar zelf reeds met volledig team ter plaatse was en stelde te zullen tussenkomen. De inzet CGSU was, volgens de melding, niet opportuun gezien de hoogdringendheid van de tussenkomst, wel gaf het diensthoofd BBT feedback aan DAO en aan CGSU over de noodzaak van de dringende tussenkomst en de tussenkomst op zich. De tweede melding aan DAO betrof een *Fort-Chabrol* in de zone ANTWERPEN maar waarbij de vraag van een andere zone uitging met het verzoek van de betrokken zone om het BBT in te zetten. Bij de derde melding, voor een *Fort-Chabrol* in de zone ZWIJNDRECHT (grenzend aan ANTWERPEN), vroeg het CIC-ANTWERPEN aan DAO een tussenkomst van CGSU "*gezien het BBT ingezet was in een andere opdracht*".

2.4.5.3. Versterkte huiszoeking

- *Begripsomschrijving*

115. De SLA CGSU verstaat onder het begrip versterkte huiszoeking: het optreden in een woning waarbij dient overgegaan tot ofwel de aanhouding van een vuurwapengevaarlijk persoon ofwel een gevaarlijke aanhouding, met name de arrestatie van een persoon in het bezit van andere wapens dan vuurwapens, zeer agressieve en gewelddadige persoon, …

116. De werkgroep BLIKI maakte, bij zijn werkzaamheden inzake speciale eenheden, het onderscheid tussen 'versterkte huiszoeking met hoog risico' en 'versterkte huiszoeking met lager risico', waarbij de eventuele aanwezigheid van vuurwapens als criterium gold. Opnieuw geldt hier uiteraard de vraag hoe concreet een dergelijke dreiging is.

- *Toestand bij de (lokale) eenheden van gespecialiseerde interventie*

117. DJO stelt dat er in principe geen steunaanvragen voor versterkte huiszoekingen worden geweigerd: indien CGSU niet kan, wordt de vraag immers gesteld aan GIS. Uiteraard kan DJO zich slechts uitspreken over de effectieve steunaanvragen. De praktijk lijkt echter anders.

118. In vijfentwintig van de zevenentwintig politiezones evenals in beide FGP's en GIS wordt een of andere vorm van 'versterkte' huiszoeking opgenomen in het takenpakket van de eenheid van gespecialiseerde interventie in kwestie. Betreffen dit echter alle 'versterkte' zoekingen in de zin van de SLA CGSU? Waarschijnlijk niet, de gebruikte bewoordingen bij de lokale eenheden zijn immers *legio*. In veel zones aanziet men dit als een huiszoeking met een verhoogd risico op geweld. Andere wijzen vooral op het forceren van toegang, zo stelt de PZ AALST als definitie voorop: 'een huiszoeking op dynamische of geforceerde wijze of een operatie met tactische complexiteit'. Andere zones stellen dan weer dat het gebruik van een stormram geen criterium is om te praten over versterkte huiszoeking, dat doet men enkel wanneer een gewapende dader aanwezig is. Het BBT ANTWERPEN spreekt over het binnendringen met dwang en met aanwending van tactische uitrusting, inclusief bivakmutsen en bijzondere bewapening. Nog andere zones spreken niet van *versterkte* maar van

'*offensieve*', '*gevaarlijke*' of '*ingewikkelde*' huiszoekingen en nog een andere eenheid stelt geen versterkte huiszoekingen uit te voeren maar wel "*operaties met stormram en collectieve bewapening*".

119. Bovendien situeert de steeds grotere vraag naar dergelijke huiszoekingen, waarnaar tal van respondenten verwijzen, zich niet alleen op lokaal vlak aangezien in tal van grote steden de lokale eenheid van gespecialiseerde interventie ook dergelijke huiszoekingen uitvoert ten behoeve van de plaatselijke FGP[50].

- *Overlapping CGSU?*

120. In welke mate er eventueel overlapping is met de gespecialiseerde aanpak van CGSU is derhalve moeilijk in te schatten, al stelt bijvoorbeeld de PZ BORAINE zelf expliciet dat zij, ingevolge capaciteitstekort bij de federale eenheden, '*huiszoekingen type POSA'* uitvoert.

121. Volgens het BBT ANTWERPEN is er, op dit vlak inderdaad wel een overlapping met CGSU, en dan specifiek is dit dikwijls het geval bij versterkte huiszoeking met concrete vuurwapendreiging. Voor dergelijke opdracht wordt de vraag voor bijstand aan de federale politie niet gesteld. Men geeft toe dat dit te maken heeft met het gemak omdat het eigen BBT kan worden ingezet zonder inzet van de BTS-officier.

122. Maar die concrete dreiging is, nog steeds volgens het BBT, moeilijk in te schatten. Meestal is de dreiging niet concreet genoeg (bv. target is gekend voor "wapens en munitie" in de ANG, of iemand is gekend voor een gewelddadig gedrag en weerspannigheid, of men moet snel de woning kunnen betreden om te verhinderen dat drugs worden weggemaakt of dat de targets kunnen vluchten). Deze criteria blijken immers door tal van zones gehanteerd in hun inschatting om tot een 'versterkte' huiszoeking over te gaan.

123. Bovendien wordt net het 'vuurwapengevaarlijk' zijn van de target door verschillende zones aangehaald als een 'twistpunt' in de steunverlening, in die zin dat de indruk bij verschillende politiezones is ontstaan dat het criterium 'vuurwapengevaarlijk' zeer (te) strikt wordt geïnterpreteerd door CGSU. Hier dient toegevoegd dat dit probleem deels wordt opgevangen door de inzet van de VAG-teams van GIS.

2.4.5.4. Observaties

124. Ook al was een eventueel gebruik van geweld de initiële invalshoek om de bijzondere eenheden tegen het licht te houden en valt 'observatie' enigszins buiten dat bestek, dan lijkt het desalniettemin nuttig om hierover kort uit te weiden aangezien er duidelijk een spanningsveld bestaat tussen de steunverwachtingen naar CGSU enerzijds en het capaciteitsaanbod anderzijds.

- *Observaties uitgevoerd door CGSU*

125. In de SLA CGSU zijn verschillende soorten observatie voorzien, waarvan voor huidig kader in eerste instantie de *defensieve* en de *offensieve* observatie nuttig te bespreken zijn. Los van bijkomend onderscheid in functie van observatietechnieken (zoals technische observatie (met technische hulpmiddelen) en statische observatie (vanuit vaste observatiepost) *versus*

[50] Zo blijkt 7 à 9% van de inzet BBT ANTWERPEN te bestaan uit steun aan FGP ANTWERPEN met het oog op versterkte huiszoekingen.

dynamische of mobiele observatie (observatie in beweging)), is het de finaliteit van de observatie die bepaalt of we spreken van een *defensieve* dan wel *offensieve* observatie. Een *defensieve* observatie heeft als finaliteit het inwinnen van informatie daar waar een *offensieve* observatie als finaliteit heeft de aanhouding van verdachten.

126. In beide gevallen, zowel bij defensieve als offensieve observatie, is steeds een voorafgaande machtiging noodzakelijk. In functie van het al of niet gebruik maken van technische hulpmiddelen (en afhankelijk van of men met deze technische hulpmiddelen bijvoorbeeld zicht wil krijgen op, dan wel in, een woning), is een voorafgaande machtiging verstrekt door de procureur des Konings of de onderzoeksrechter noodzakelijk.

127. Maar zelfs in het eenvoudigste en minst ingrijpende scenario, met name wanneer CGSU een defensieve observatie zonder technisch hulpmiddel uitvoert, is een machtiging van de BOM-magistraat vereist. Eerder (*cf.* randnummer 79) werd reeds aangegeven dat dit een inherent gevolg is van de definitie van het begrip stelselmatige observatie zoals weerhouden in artikel 47 *sexies* §1, tweede lid van het Wetboek van Strafvordering.

- *Toestand bij de lokale eenheden van gespecialiseerde interventie*

128. Twaalf zones en twee FGP's vermelden 'observaties' in het takenpakket van hun bijzondere eenheid. De FGP BRUGGE is een bijzonder geval in die zin dat de opgerichte bijzondere eenheid bestaat uit 2 subeenheden, een arrestatieteam en een observatieteam. Desalniettemin blijkt het aantal door hen uitgevoerde observatieopdrachten zeer beperkt (11 in 2011 en 12 in 2012).

129. De lokale zones stellen echter expliciet dat het niet om *langdurige*[51] observaties gaat. In randnummer 87 werd reeds verwezen naar het feit dat een aantal zones hun eenheid hebben opgericht vanuit een finaliteit van (*informatiegestuurde*) *heterdaadpatrouille*. Hierbij spitst men zich, op basis van informatie of analyses, toe op bepaalde plaatsen of wijken waar een fenomeen in opmars is of op te verwachten heterdaadsituaties. Het spreekt voor zich dat aan dergelijke aanhoudingen kortstondige observaties voorafgaan. Maar ook een eenheid als deze van de PZ ANTWERPEN, opgericht vanuit een gans andere finaliteit, stelt expliciet: "*Het BBT is een arrestatie-eenheid en geen observatie-eenheid. In het raam van een tactische tussenkomst kan het BBT een kortstondige observatie uitvoeren. Langdurige of technische observaties behoren niet tot het takenpakket van het BBT. In voorkomend geval dient hiervoor beroep gedaan te worden op de Fed Pol – CGSU*".

130. Andere zones gaan echter beduidend verder dan de louter kortstondige observatie voorafgaandelijk aan een aanhouding van de verdachte. Maar ook dan valt het verschil, o.a. in genomen risico, tussen de eenheden vast te stellen. Zo bijvoorbeeld stelt de zone HAZODI expliciet enkel over te gaan tot *defensieve* observaties, terwijl de PZ NAMEN stelt zowel *defensieve* als *offensieve* observaties te verrichten.

131. Belangrijke vaststelling hierbij is minstens dat een aantal eenheden van gespecialiseerde interventie, die beantwoorden aan de definitie van huidig onderzoek, met andere woorden meer observatieopdrachten uitvoeren dan de louter kortstondige observatie voorafgaandelijk

[51] In de bezochte zones wordt veelal deze terminologie '*langdurig'* gehanteerd. Hierbij wordt uiteraard verwezen naar het criterium van de duurtijd *een observatie van meer dan vijf opeenvolgende dagen of van meer dan vijf niet-opeenvolgende dagen gespreid over een periode van een maand* die de observatie stelselmatig maakt (*cf.* het eerder aangehaalde artikel 47 *sexies* §1, tweede lid van het Wetboek van Strafvordering).

aan een aanhouding. Daar waar de wetgever van oordeel was dat de loutere inzet van een federale gespecialiseerde eenheid voor een observatie dermate ingrijpend was dat een aantal democratische controlemiddelen werden voorzien (de voorafgaande machtiging waarvan *supra* sprake en meer algemeen stelt artikel 47*ter* § 2 van het Wetboek van Strafvordering trouwens een permanente controle van de procureur des Konings in voor de permanente controle over de toepassing van de bijzondere opsporingsmethoden door de politiediensten binnen zijn gerechtelijk arrondissement), ontsnappen deze lokale eenheden momenteel, en dit in de mate dat ze voor de bewuste observatie niet op basis van andere criteria in het kader van de stelselmatige observatie vallen, volledig aan deze controle.

- *Steunverwachtingen op vlak van (technische) observaties*

132. Het probleem dat aan de steunverwachtingen van de FGP's naar CGSU(/POSA) met betrekking tot (langdurige en/of technische) observaties in het kader van georganiseerde criminaliteit niet voldoende kan worden voldaan, is reeds langer bekend.

133. Formeel zijn arbitragemechanismen[52] voorzien, waarbij in geval van capaciteitstekorten CGSU eventueel door de federale procureur prioriteiten dienen gesteld te worden. DJO voorziet echter in een pre-arbitrage teneinde dit formeel mechanisme zo weinig mogelijk te moeten inschakelen. Bij deze pre-arbitrage, die zich in de overgrote hoofdmoot toespitst op technische observaties, worden volgens DJO prioriteiten gelegd en onderhandeld met de betrokken arrondissementele BTS-officieren, waardoor, nog steeds volgens DJO, *de facto* geen steunaanvragen worden geweigerd, hoogstens worden verschoven in de tijd. Dit verschuiven lijkt wel enkele effecten te hebben. DJO deelt ons namelijk mee dat:

(1) FGP's ondertussen zelf soms een belangrijke capaciteit investeren in observaties. Men stelt kennis te hebben van een belangrijke FGP (andere dan beide met een bijzondere eenheid waarvan hoger sprake), die in 2012 volgens eigen meting 10.000 uren investeerde in observatie die niet door POSA kon worden verricht;
(2) Lokale korpsen hebben reeds informeel voorgesteld om op eigen budget technische hulpmiddelen aan te kopen en ter beschikking te stellen, aangezien de COL 6/2003 de mobiele observaties met technisch hulpmiddel voorbehoudt aan CGSU.

134. Merken we nog op dat de observaties met technisch hulpmiddel 90% uitmaken van de observaties waarvoor een BOM-machtiging werd gevraagd (volgens DJO onder het motto *qui peut le plus peut le moins*). Maar dit heeft een grote impact op CGSU die beperkt is in het aantal mogelijk in te zetten technische hulpmiddelen (zowel vanwege budgettaire[53] (*cf. infra* randnummer 216 e.v.) als vanwege capacitaire redenen). De inzet van deze technische hulpmiddelen is voor ongeveer 75% ten bate van de FGP's en 25% ten bate van de lokale politie.

2.4.6. Specialisaties

135. Van de zevenentwintig zones zijn er zes (ANTWERPEN, BORAINE, CHARLEROI, LUIK, NAMEN en VLAS) die specifieke specialisaties in hun midden hebben. Zo beschikken ze alle zes over 'slotenmakers' (of verregaande tools op dit vlak). Daarnaast zijn er vier zones die een specialisatie 'afstandsschutter' voorzien, drie zones die een specialisatie 'klimmer'

[52] COL 4/2001.
[53] Budgettaire problemen leiden er o.a. toe dat defecte en/of niet-gerecupereerde middelen niet (tijdig) kunnen vervangen worden.

(voor operaties in de hoogte) voorzien en twee zones die over onderhandelaars beschikken. Een specialisatie als afstandsschutter lijkt hoe dan ook een gegeven dat slechts zeer doordacht kan ingepast worden in bepaalde gespecialiseerde procedures en geeft minstens de indruk niet onmiddellijk thuis te horen in wat klassiek onder het begrip basispolitiezorg wordt begrepen.

136. Naast deze specifieke specialisaties dient opgemerkt dat enkele korpsen (zoals OOSTENDE en VLAS) werken met verschillende profielen binnen de eenheid, waarbij het profiel dient gekoppeld aan de hogere risicograad van interventie[54].

2.5. Dienstenaanbod aan partners

137. In verband met een eventueel optreden in een andere zone lijkt bijzonder weinig te zijn geformaliseerd.

138. De PZ LUIK heeft, in het licht van de PLP 27, samen met de naburige politiezones SERAING-NEUPRÉ, HERSTAL en FLÉMALLE een akkoord gesloten met betrekking tot de oprichting van een gemeenschappelijk "*Peloton anti-banditisme*"[55]. Dit akkoord omvat o.a. details inzake de gezamenlijke personeelsinzet en de financiële verrekening indien er te weinig personeel geleverd wordt. De operationele leiding van het PAB berust bij de zone LUIK. Het is ook deze zone die, na overleg met de andere zones, beslist over de bewapening en uitrusting. Het protocol stelt expliciet dat alle zones 24/24 een beroep kunnen doen op de interventie door het PAB en dat de eenheid daarnaast, volgens een vastgelegde verdeelsleutel, een welbepaald aantal uren in iedere zone kan worden ingezet voor "*des patrouilles spécifiques et/ou des missions particulières*". De eenheid hanteert dan ook de benaming "*Peloton anti banditisme LIEGE-Métropole*".

139. De meeste zones hebben geen steunaanbod naar andere zones toe. Enkele korpschefs stellen, zonder dat ter zake enige geformaliseerde afspraak bestaat, geen probleem te hebben om hun eenheid te laten optreden in naburige zones aangezien dit dan verrekend wordt via de gehypothekeerde capaciteit, waardoor een win-winsituatie ontstaat. Andere korpschefs doen dit nog niet maar aanzien dergelijke wisselwerking wel als een mogelijke denkpiste naar de toekomst. Een enkele korpschef wijst ons expliciet op het feit dat een collega-korpschef van een aangrenzende zone tegen de oprichting van een dergelijke eenheid is, maar wel tegelijkertijd reeds een beroep deed op hun gespecialiseerde eenheid.

140. Sommige zones hebben akkoorden gesloten met bepaalde politiezones op het vlak van interventie (systeem van wederzijdse bijstand bij ernstige situaties dan wel bij rampen) en bijvoorbeeld de PZ GENT wijst erop dat deze afspraken bij uitbreiding ook van toepassing zijn op haar COPS-team.

141. Enkele eenheden (GENT, ANTWERPEN, BRUSSEL, NAMEN, BORAINE, sporadisch VLAS en LUIK) leveren tevens bijstand aan hun arrondissementele FGP's, o.a. voor de uitvoering van versterkte huiszoekingen in hun zone, andere stellen, theoretisch, dat wanneer

[54] PZ VLAS maakt een onderscheid tussen: (1) Specialist tactische interventie (profiel A), (2) Specialist interventie tactische perimeter (profiel B), (3) Specialist interventie tactische observatie (profiel B +), (4) Specialist interventie tactische support (profiel B +) en (5) Specialist interventie tactische planning en communicatie (profiel C).

[55] De uitbreiding naar de PZ SERAING-NEUPRÉ kwam tot stand in 2007, deze naar de PZ FLÉMALLE in 2009 en in 2010 werd het akkoord uitgebreid naar de PZ HERSTAL. Dergelijke afspraak werd ook voorgesteld aan de PZ SECOVA, die een tegenvoorstel formuleerde om punctueel per oproep van het PAB te betalen, uiteindelijk werd geen afspraak geformaliseerd.

een andere zone of federale dienst hun bijstand zou vragen voor een tussenkomst binnen de eigen politiezone, ze die bijstand waarschijnlijk niet zouden weigeren.

142. De FGP BRUGGE, die beschikt over een eigen observatie- en arrestatiegroep (BOA), sprak met de PZ BRUGGE af om aan een eerder bestaand protocol, gesloten met deze zone betreffende het gebruik van het nieuwe arrestatiecomplex, toe te voegen dat als tegenprestatie de FGP BRUGGE steun zal leveren in de vorm van financieel-economische onderzoeken of in de vorm van ondersteuning door het BOA-team. Hiervan werd tot op heden echter nog geen gebruik gemaakt.

2.6. Procedures, middelen en opleiding

2.6.1. Procedures, *i.c.* "Hoe treedt politie op in bepaalde omstandigheden?"

2.6.1.1. Begripsomschrijving

143. Om zich beter voor te bereiden op interventies waar mogelijk dwang en geweld moet worden aangewend, ontwikkelt men binnen de politie "procedures". Dit zijn concrete afspraken die door de betrokken politieambtenaren moeten gekend zijn om te kunnen (samen)werken. Men beoogt een efficiënt optreden waarbij met een minimale aanwending van geweld het doel van de opdracht kan worden bereikt. Dit is zowel in het belang van de politieambtenaren, *i.c.* ter vrijwaring van hun veiligheid, als van de rechtsonderhorige die de politieoperatie ondergaat, *i.c.* het minimaal moeten ondergaan van dwang en/of geweld. Het is tevens een eis dat aan ieder geweldsgebruik wordt gesteld, *in casu* subsidiariteit en proportionaliteit.

144. Procedures regelen concreet de wijze van optreden van elke politieambtenaar die deelneemt aan een bepaalde interventie. De "celprocedure" is hiervan een voorbeeld. Men formaliseert de wijze waarop een bepaald aantal politieambtenaren samen en gecoördineerd optreden ten opzichte van een persoon die zich verschanst in een cel. Het formaliseren van de procedure is dienstig om te voorzien in opleiding evenals in training, zodat overal in het Rijk politieambtenaren op dezelfde wijze kunnen optreden en samenwerken.

145. Het bestaan van een procedure maakt het na een interventie *post factum* ook mogelijk om de feitelijke werkwijze af te toetsen aan de aangeleerde werkwijze, *i.c.* de procedure. Dit heeft gevolgen voor de verantwoordelijkheid van de betrokkenen, in die zin dat wanneer politieambtenaren uitvoeren wat hen werd aangeleerd, en de inhoud van het aangeleerde door de politieleiding werd gecertificeerd, ze niet meer alleen aansprakelijk kunnen worden gesteld wanneer iets verkeerd loopt en ze strikt het aangeleerde hebben uitgevoerd. Het is evenwel van groot belang op te merken dat de aan te leren werkwijze als het ware 'volgens de regels van de kunst' geformuleerd moet zijn. Is dat niet het geval, dan riskeert men namelijk bij een noodlottige afloop van een operatie die weliswaar de aangeleerde handelwijze respecteert, een veroordeling van België door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) wegens schending van artikel 2 EVRM (het recht op leven). De veroordeling zou dan niet gebaseerd zijn op het concrete politieoptreden (dat conform de aangeleerde regels is) maar op een in gebreke blijven van de politionele autoriteiten die niet 'te velde' opgetreden zijn. Deze piste is plausibel, vermits de rechtspraak van het EHRM met betrekking tot artikel 2 EVRM zich namelijk derwijze ontwikkeld heeft dat ook een onvoldoende voorbereiding van en controle op de politionele actie door de politionele autoriteiten en overheden het voormelde

artikel en derhalve een schending van het recht op leven in beeld brengen[56]. Dit gegeven is bijzonder essentieel, temeer daar recentelijk de bescherming van artikel 2 EVRM in de Straatsburgse rechtspraak uitgebreid werd tot – onder bepaalde voorwaarden – niet-dodelijk politiegeweld[57]. Met andere woorden, zelfs al wordt in een concreet geval besloten dat de politiebeambten die in de praktijk het politiegeweld aanwendden, in het licht van artikel 2 EVRM niets verweten kan worden, kan het EHRM nog steeds een Lidstaat bij het EVRM veroordelen voor een schending van die bepaling op basis van de door de politieoversten aangenomen houding. Het besef van dit laatste is essentieel: houdt men er geen rekening mee, dan riskeert men bij een politieactie met (niet noodzakelijk) dodelijke afloop, waarbij de politieoversten hun rol inzake voorbereiding en controle niet naar behoren vervulden, een veroordeling van – *in casu* – België door het EHRM, ook al kan die veroordeling niet opgehangen worden aan de handelwijze van de betrokken politiebeambten tijdens de actie zelf. Om de deur voor een en ander te sluiten, is het dus noodzakelijk dat de verantwoordelijken de aan te leren werkwijze uitschrijven, rekening houdend met alle gegevens die ter zake relevant zijn en met de moderne inzichten over een en ander.

2.6.1.2. Vaststellingen betreffende het al dan niet hanteren van procedures

146. We stelden vast dat de directie CGSU van de federale politie ons meedeelde dat ze niet werkt met procedures maar kiest voor het werken volgens "scenario's". Hiermee wordt bedoeld dat de wijze van tussenkomst bepaald wordt in functie van een doorlopen stappenplan waarbij kort samengevat aan informatiegaring wordt gedaan, perimeters worden bezet, een noodplan en een interventieplan worden opgesteld. De effectieve interventie gebeurt met andere woorden in functie van de situatie, maar zal steeds een gamma van technieken en tactieken bevatten die worden uitgevoerd door specialisten in de betrokken domeinen.

147. Bij alle andere betrokken bijzondere eenheden (de zevenentwintig zones, twee FGP's en GIS) werd nagegaan in welke mate ze beschikken over specifieke procedures. Bij een aantal zones bleek dit helemaal niet het geval, bij andere wel. Teneinde daarbij het onderscheid te maken in de wijze waarop de procedure is ingebed, werden drie mogelijke situaties weerhouden:

- Beschikken over een procedure, maar niet geformaliseerd (d.w.z. niet vervat in onderrichting noch in trainingsdocumentatie, …);
- Beschikken over een procedure en geformaliseerd;
- Beschikken over een procedure, geformaliseerd en ter zake werd een erkenningsdossier voor de opleiding ervan opgesteld[58].

148. In navolgende tabel 4 geven wij een kort overzicht van enkele, in huidige rondgang, meermaals voorkomende procedures.

[56] Zie voor een synopsis van die rechtspraak: F. GOOSSENS *et al*., "Het recht op leven (art. 2 EVRM): een zaak van de politie 'te velde' maar ook van haar oversten", *Vigiles* 2008, 233-245.
[57] Zie ter zake in het bijzonder: EHRM 20 december 2004, Makaratzis versus Griekenland.
[58] Op de materie van erkenningsdossiers inzake opleidingen wordt nader in detail ingegaan in de randnummers 230-232.

Procedures	# eenheden beschikkend over een procedure	waarvan: # met een geformaliseerde procedure	waarvan: # met geformaliseerde procedure vervat in een erkenningsdossier
tussenkomst in een cel	**13**	**6**	**1**
controle in en rond voertuigen	**12**	**8**	**2**
overbrengen van gevaarlijke gevangenen	**16**	**9**	**3**
controle in en rond gebouwen / versterkte huiszoeking	**19**	**11**	**4**
werken met ballistische schilden	**12**	**7**	**3**
arrestatietechnieken binnen openbare orde	**11**	**5**	**0**
interventie op mobiel voertuig	**13**	**7**	**1**

Tabel 4. Een aantal veel voorkomende procedures.

149. Dit cijfermateriaal dient voorzichtig geïnterpreteerd. Het is uiteraard evident dat een eenheid slechts een procedure uitwerkt in de mate dat een materie binnen haar (zelf toegekende) takenpakket valt. Wanneer naar het takenpakket wordt gekeken van de 30 onderzochte bijzondere eenheden, andere dan CGSU, dan blijken de 'versterkte huiszoeking' (28/30) enerzijds en de 'overbrenging van gevaarlijke gevangenen' (20/30 voor categorie 2 en 10/30 categorie 3) anderzijds de taken te zijn die het meest frequent worden voorzien voor deze eenheden.
Dit weerspiegelt zich in de cijfers: voor de 'versterkte huiszoeking' werkten 19 van de 28 eenheden een procedure uit, voor overbrenging van gevaarlijke gevangenen 16 van de 20 eenheden.

2.6.1.3. Samenwerking – benchmarking?

150. De directie CGSU houdt haar expertise hoog door o.m. samen te werken met speciale eenheden uit andere landen. Ze wisselen onderling kennis en tactieken uit en evalueren deze constant. Internationale samenwerking op dat niveau is enkel mogelijk indien de betrokken speciale eenheden 100% garant kunnen staan voor het discreet omgaan met de uitgewisselde informatie.

151. Tijdens huidige rondgang werd aan alle bezochte eenheden de vraag gesteld of voor de uitwerking, of het inoefenen, van deze procedures werd samengewerkt met andere bijzondere eenheden.

- *Samenwerking met CGSU*

152. Het takenpakket van de directie CGSU is van een andere orde dan dit van lokale bijzondere eenheden. Onderlinge samenwerking in die zin blijkt niet te bestaan, wat logisch lijkt. Wanneer slechts één dienst (CGSU) zal instaan voor een operatie inzake bijvoorbeeld een vliegtuigkaping is het niet zinvol, noch wenselijk, dat ter zake tactieken of procedures worden uitgewisseld. Hierin ligt dan ook ongetwijfeld de verklaring voor de vaststelling dat,

naar enkele eenheden ons meedeelden, CGSU niet wenst in te gaan op hun vraag om hun procedures af te toetsen aan deze die door haar gebruikt werden.

153. In sommige zones werd wel vastgesteld dat op basis van de traditionele persoonlijke informele contacten, of via voormalige personeelsleden van CGSU die vervolgens werkzaam waren in een politiezone, bepaalde procedures worden afgetoetst.

154. Enkele eenheden zoals BBT ANTWERPEN hebben bovendien reeds een gezamenlijke oefening gehouden met CGSU. Hetzelfde geldt voor de PZ GENT en CGSU/POSA GENT. In wel meer grote eenheden blijken goede contacten te bestaan met de verantwoordelijken van de respectievelijke POSA-eenheid.

- *Onderlinge lokale samenwerking*

155. Bevreemdend is echter de vaststelling dat de politiezones onderling niet staan te springen om samen te werken en informatie uit te wisselen. Achttien van de zevenentwintig politiezones stellen geen samenwerking te hebben met andere politiezones op vlak van ontwikkelen of inoefenen van procedures. Bovendien vernamen wij van verschillende zones dat ze een negatief antwoord bekwamen van een andere zone op een vraag tot samenwerking of tot vorming. Soms bevreemdend in die mate dat zone A weigert om procedures af te toetsen of vorming te geven aan een bijzondere eenheid van zone B maar wel zone C wil opleiden bij het opstarten van een bijzondere eenheid.

156. Er bestaan echter ook positieve initiatieven tot samenwerking. Zo gaf GIS op informele basis les aan de PZ HAZODI inzake overbrenging gevangenen categorie 2 en werkten beide eenheden vervolgens een gezamenlijk operatieorder uit voor de overbrenging van gevangenen. Omtrent dezelfde materie was er eveneens overleg tussen GIS en de PZ GENT met het oog op de ontwikkeling van een erkenningsdossier. Op dezelfde wijze grepen er punctuele kennisoverdrachten plaats tussen bijvoorbeeld NAMEN en zones als CHÂTELET, AARLEN en LUIK, of gaf de PZ LUIK vorming aan de PZ UKKEL, HAZODI en CHÂTELET. Ook een zone als VLAS stelt wat betreft het aftoetsen van haar procedures af en toe ‘over het muurtje’ te kijken bij andere zones die een dergelijk team hebben en blijkbaar vooral naar LUIK. De zone LUIK zelf benadrukt dat de procedures niet zomaar intern werden uitgewerkt en wijst op verschillende internationale contacten met buitenlandse eenheden, o.a. in Zwitserland, de Verenigde Staten en Canada.

157. Bij verschillende andere eenheden is eveneens sprake van internationale contacten. Op zich niet bevreemdend maar wel wanneer samen gelezen met het ontbreken van structurele samenwerking in eigen land. Vaststelling is met andere woorden dat eenzelfde probleemsituatie door verschillende bijzondere eenheden kan aangepakt worden in functie van beschikbaarheid, tijdsdruk, enz., waarbij elk van die eenheden haar eigen procedure/scenario heeft zonder dat de manier van tussenkomst gestandaardiseerd is. Er blijkt daarrond geen overlegstructuur te bestaan die eventuele ‘best practices’ zou kunnen distilleren.

2.6.1.4. Enkele specifieke inzetmodaliteiten

- Voorafgaand fiat korpschef?

158. Er werd nagevraagd of er, intern het korps, voorafgaandelijk aan de inzet van de bijzondere eenheid een fiat vereist werd van een leidinggevende van de zone die geen deel uitmaakt van het interveniërend team.
In twaalf van de negenentwintig eenheden[59] bleek dit niet het geval te zijn. Daar waar (in zeventien eenheden) wel een voorafgaand fiat vereist is, dient deze goedkeuring veelal door de korpschef of de directeur operaties of interventie gegeven. Tijdens nacht- en weekenduren ligt de beslissing veelal bij de officier bestuurlijke politie (OBP) met dienst.

- Aanpassing procedures wanneer geconfronteerd met kinderen of bijzonder kwetsbare personen

159. Op de vraag of er specifieke procedures bestaan wanneer geconfronteerd met kinderen of bijzonder kwetsbare personen wordt door alle zones negatief geantwoord maar bijna steeds gesteld[60] dat ieder optreden een voorafgaande operationele beoordeling kent waarin de specifieke omstandigheden aan bod komen, maar er lijkt met andere woorden geen reflex te bestaan om de betrokken procedures eventueel te heroverwegen in die omstandigheden. Tal van respondenten verwijzen naar interne en externe diensten die bestaan op het vlak van slachtofferbejegening. Enkele zones (zoals BRUGGE en BORAINE), evenals de federale dienst GIS, stellen dat ze, bij kennis van aanwezigheid van kinderen, zich laten vergezellen door een gespecialiseerd lid van een dienst jeugd van de zone, of te allen tijde een beroep kunnen doen op een permanentie van een stressteam van de zone (PZ ANTWERPEN). In de schoot van de coördinatie- en steundienst ANTWERPEN werd een aanbod ontwikkeld inzake 'politionele slachtofferbejegening bij versterkte huiszoekingen'[61]. Samenvattend kunnen we stellen dat dit steunaanbod zich focust op volgende zaken: het zorgen voor de opvang van de partner(s) en kind(eren), het informeren van de familieleden, het doorverwijzen van de achtergebleven personen.

160. Een andere zone geeft als voorbeeld dat wanneer ze bij de voorafgaande evaluatie, voor de uitvoering van een versterkte huiszoeking, kennis heeft van de aanwezigheid van een persoon met hartfalen haar werkwijze aanpast en een beroep doet op een slotenmaker én zich onmiddellijk heel duidelijk identificeert. Nuttig om op te merken is dat de politiezones BRUSSEL HOOFDSTAD ELSENE, REGIO TURNHOUT en VLAS stellen dat bij confrontatie met een minderjarige minstens één lid zich steeds zal ontdoen van bivakmuts en helm, of ze ineens niet gemaskerd zullen optreden. Ook bij CGSU zal een confrontatie met kinderen leiden tot een menselijkere aanpak, voorzien in slachtofferbejegening, aanpassing van de actiemodus en afzetten van de bivakmuts bij het contact met het kind. Anderzijds verwijzen we hier opnieuw naar de spijtige vaststelling dat één korpschef meende dat de inzet van met bivakmutsen uitgeruste gewapende politieambtenaren blijkbaar nuttig kan zijn om mensen op te voeden en daarbij het onverholen dreigement hanteerde om dit in aanwezigheid van kinderen uit te voeren (*cf.* randnummer 47).

[59] We weerhouden hier de negenentwintig eenheden (zevenentwintig zones en twee FGP's) andere dan de eenheden die deel uitmaken van het federale gespecialiseerde steunaanbod (CGSU en GIS).
[60] Alleen de zones BRUSSEL-NOORD en CHARLEROI stellen expliciet: dit maakt geen enkel verschil.
[61] Zie ter zake het artikel 'Politionele slachtofferbejegening bij versterkte huiszoekingen' – Politiejournaal – november 2011.

161. Het is essentieel op te merken dat de beslissing tot het inzetten van een bijzondere eenheid geenszins een vrijgeleide inhoudt voor de betrokkenen om ongebreideld alle bevoegdheden, middelen en technieken waarover zij beschikken of waarvan zij kennis hebben in te zetten. Alvorens *in concreto* op te treden, zullen ook deze politiebeambten – net als alle andere die geen deel uitmaken van een bijzondere eenheid – de wijze van hun optreden moeten bepalen aan de hand van de principes van wettelijkheid, proportionaliteit en subsidiariteit, vooropgesteld in de artikelen 37, 37bis en 38 Wet Politieambt (en de aldaar geformuleerde waarschuwingsplicht moeten respecteren). Het kernartikel 37 Wet Politieambt – waarnaar de andere hiervoor vermelde artikelen kruisverwijzen – legt die inschattingsplicht namelijk bij elke politieambtenaar die een taak van bestuurlijke of gerechtelijke politie vervult. Met andere woorden: het feit dat een politieoverste beslist tot de inzet van een bijzondere eenheid heft geenszins de voormelde inschattingsplicht op in hoofde van de leden van de bijzondere eenheid die concreet de gebeurtenis zullen moeten gaan beheersen[62]. Hoe de leden van de bijzondere eenheden dan precies zullen handelen (of eventueel niet zullen handelen), hangt derhalve af van hun inschatting van de concrete situatie, waarmee zij *de visu* geconfronteerd zullen worden, alsmede – uiteraard – van de informatie die hen van hogerhand meegedeeld is: tegen de achtergrond van de in randnummer 145 *in globo* geschetste Straatsburgse rechtspraak is het fundamenteel dat die informatie accuraat is.

2.6.2. Celprocedure

2.6.2.1. Algemeen

162. Zoals aangegeven in de inleiding (*cf.* randnummer 3), werd onmiddellijk na de PANORAMA-uitzending rond het wedervaren van Jonathan JACOB kritiek gegeven op het optreden van het BBT ANTWERPEN en werd o.a. door een andere politiezone, die eveneens over een eenheid voor gespecialiseerde interventie beschikt, in de pers gesteld dat ze het optreden niet begreep en zelf nooit op die wijze zou optreden.

163. Met vergelijken van procedures dient opgelet. Het spreekt voor zich dat in functie van de opleiding/training van het personeel en van de middelen die zij kunnen inzetten het aangewezen kan zijn minder of meer personeel in te zetten in eenzelfde situatie. Navolgende vergelijking strekte er dan ook niet toe om één welbepaalde 'best practice' aan te duiden, maar dit neemt niet weg dat er een aantal markante verschillen blijken te zijn.

164. In totaal bleken twaalf van de zevenentwintig politiezones te beschikken over een procedure voor een tussenkomst in een cel. Zeven daarvan werden niet geformaliseerd, vijf (PZ ANTWERPEN, BRUGGE, GENT, TURNHOUT en VLAAMSE ARDENNEN) wel, waarvan slechts één zone (PZ ANTWERPEN) beschikt over een geformaliseerde procedure die in een erkenningsdossier werd opgenomen. Bij de federale eenheden (GIS, FGP BRUSSEL en FGP BRUGGE) beschikt enkel GIS over een geformaliseerde procedure in dit verband.

[62] In die zin is de vraag of de inzet van de bijzondere eenheid als dusdanig al te beschouwen is als een geweldsmiddel eerder voer voor een academische discussie. Gelet op het feit dat de notie 'geweld' in de Wet Politieambt ruim ingevuld moet worden (zie bijvoorbeeld: E. DE RAEDT *et al*., *De Wet op het politieambt. Handboek van de politiefunctie*, Brussel, Politeia, 2013, 414), zou ons inziens op de voormelde vraag overigens desgevallend positief geantwoord kunnen worden.

165. We stellen dus vast dat voor eenzelfde procedure, toegepast door politieambtenaren van verschillende politiediensten in België, de ene politiedienst beschikt over een geformaliseerde procedure, een andere politiedienst over een procedure die niet is geformaliseerd en sommige politiediensten over geen procedure beschikken. Concreet stellen we dus vast dat CGSU met scenario's werkt, ook op dit vlak. Het BBT van de lokale politie ANTWERPEN heeft wel een geformaliseerde procedure. Beide speciale eenheden zijn van het type dat zich exclusief inlaat met gespecialiseerde politiezorg in dit domein. We stellen een verschillende benadering vast.

166. Ter verdere illustratie bij de lokale politie: in ANTWERPEN is de celprocedure geformaliseerd en vermeld in een erkenningsdossier, te BRUGGE is deze procedure geformaliseerd, in AARLEN is er een procedure maar niet geformaliseerd en in BRUSSEL is er geen procedure. Nochtans mag men ervan uitgaan dat zich overal de situatie kan voordoen waarbij een persoon weerspannig wordt in een cel. In voorkomend geval is het ondenkbaar dat steeds een speciale eenheid moet tussenkomen, overwegende het beperkt aantal middelen om deze opdracht te vervullen en het beperkt aantal specifieke competenties die men hiervoor nodig heeft. Niettegenstaande een operationele behoefte op verschillende plaatsen in het land naar voor komt, blijkt er geen eenvormigheid, noch kennisoverdracht op het gebied van de geweldbeheersing, ondanks de vigerende regelgeving *ad hoc* (later uitgewerkt).

2.6.2.2. De bij de celprocedure ingezette middelen

167. In hoofdstuk 2.6.4. wordt meer algemeen ingegaan op de middelen van de eenheden. Hier beperken we ons tot deze middelen waarvan de inzet specifiek in deze celprocedure wordt voorzien. Van de dertien eenheden (12 zones en GIS) die over een dergelijke procedure beschikken wordt navolgend samengevat hoeveel personeelsleden er volgens de betrokken procedure worden ingezet enerzijds en welke middelen/wapens gehanteerd worden anderzijds. We beperken ons ook tot deze dertien bijzondere eenheden en we gaan hier niet in op andere, soms georganiseerde, initiatieven[63].

168. Zoals uit navolgende tabel blijkt, voorziet de meerderheid van de betrokken procedures de inzet van drie personeelsleden, dit kan oplopen tot maximaal zeven.

Aantal ingezette personeelsleden	**Aantal zones**
zeven	**2 zones** (waarbij in één geval slechts vier leden de cel betreden)
zes	**1 zone** (waarbij slechts 3 leden de cel ingaan)
vijf	**2 zones** (waarbij één eenheid zegt dat dit aantal soms wordt verminderd in functie van de situatie)
vier	**1 zone**
drie	**7 zones**

Tabel 5. Aantal ingezette personeelsleden in de celprocedure.

[63] Zo verwees een zone ons naar een procedure 'werken in kleine ruimtes', als cursusonderdeel van de opleiding 'specialisten geweldbeheersing zonder vuurwapens' in VESTA, waarbij gewerkt wordt met drie personen en een schild.

169. Ook wat de gebruikte middelen[64] betreft, is een variëteit vast te stellen:
(1) **Een schild:** de dertien genoemde procedures voorzien hierin. De visie omtrent welk soort schild (vooral naar vorm toe (rond, rechthoekig of in één zone bewust ovaal)) verschilt echter duidelijk. Interessant is dat DAR/GIS werkt met een schild voorzien van mousse (aan de zijde van de target) net om betrokkene enerzijds te beschermen en anderzijds beter te kunnen klemmen;
(2) **Stokken en/of vork**: 2 eenheden;
(3) **Telescopische wapenstok**: 1 eenheid;
(4) **Flashbanggranaten**: 1 eenheid[65];
(5) **Taser**: 2 eenheden;
(6) **FN 303**: 2 eenheden;
(7) **OC-spray**: 1 eenheid.

170. Met betrekking tot de bewapening dient nog opgemerkt dat er eveneens verschillende visies bestaan rond het al of niet dragen van de individuele bewapening (handvuurwapen) door de personeelsleden die de cel betreden.

171. Er valt nuttig op te merken dat aan de eenheden eveneens de vraag gesteld werd in welke mate de procedure in kwestie het onderscheid maakt tussen optreden in een gevangeniscel of in een politiecel. Daarop antwoordde ongeveer iedereen negatief. Enkele eenheden wezen wel expliciet op het feit dat een kleine cel hen eventueel zou noodzaken om minder personeelsleden te laten binnentreden dan voorzien in de procedure, maar belangrijkste opmerking in dit verband was dat een tussenkomst in een gevangeniscel kan betekenen dat eventueel ook andere personen in de cel aanwezig zijn. Zo stelt de PZ BORAINE dat dan mogelijk twee personeelsleden meer, voorzien van niet letale wapens, worden ingezet gezien de mogelijke confrontatie met een gewapend persoon. In een politiecel is er een grotere zekerheid omtrent het ontbreken van wapens, of van voorwerpen die als wapen kunnen aangewend worden, gezien de voorafgaande fouille. Eveneens met het oog op die noodzakelijke extra beveiliging van de omgeving stelt de PZ AARLEN dat ze in dat geval eventueel bijkomend een hond inzet.

172. Op te merken valt uiteraard dat niet iedere eenheid dezelfde middelen KAN inzetten. Zo kunnen een aantal van de genoemde wapens slechts worden ingezet nadat een ministeriële machtiging werd afgeleverd. Dergelijke machtiging voorziet enerzijds nominatief welke personeelsleden het wapen kunnen gebruiken en anderzijds onder welke voorwaarden (omstandigheden). Zo voorzien de PZ ANTWERPEN en BRUGGE beide de mogelijke inzet van een taser in deze procedure, maar de ministeriële machtiging laat hen slechts toe deze te gebruiken in een gevangeniscomplex en niet in een politiecel. Op deze problematiek wordt *infra* (*cf*. randnummers 195-196) verder ingegaan bij een bespreking van de bewapening.

173. Met het gebruik van pepperspray in een bewaarcel jegens weerspannige opgesloten personen dient bijzonder omzichtig omgegaan te worden. Het Europees Comité ter preventie van foltering en onmenselijke of vernederende behandelingen of straffen (CPT)[66] stelde zich

[64] We gaan hier niet in op persoonlijke beschermingsmiddelen, zoals scheenbeen-, voorarm- en andere beschermers, veelal in functie van de keuze van kleding.
[65] De betrokken eenheid voorziet ook een brandblusser.
[66] Het CPT werd ingesteld door het Europees verdrag van de Raad van Europa ter voorkoming van marteling en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing van 26 november 1987 en vervult als het ware een complementaire rol ten opzichte van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) in de strijd tegen foltering en onmenselijke of vernederende behandelingen en bestraffingen: waar het EHRM namelijk eerder reactief en repressief ageert tegen de genoemde praktijken, fungeert het CPT – dat overigens over geen

reeds zeer kritisch op tegenover een dergelijk gebruik, alsmede tegenover het gebruik van pepperspray in open lucht. Illustratief is een passage uit het verslag van het bezoek van het CPT aan Bosnië en Herzegovina in 2007. Meer bepaald lezen we in paragraaf 79 van dat verslag: *"Pepper spray is a potentially dangerous substance and should not be used in confined spaces. Even when used in open spaces the CPT has serious reservations; if exceptionally it needs to be used, there should be clearly defined safeguards in place. For example, persons exposed to pepper spray should be granted immediate access to a medical doctor and be offered an antidote. Pepper spray should never be deployed against a prisoner who has already been brought under control. Further, it should not form part of the standard equipment of a prison officer.*

The CPT recommends that the authorities of Bosnia and Herzegovina draw up a clear directive governing the use of pepper spray, which should include, as a minimum:

- clear instructions as to when pepper spray may be used, which should state explicitly that pepper spray should not be used in a confined area;

- the right of prisoners exposed to pepper spray to be granted immediate access to a doctor and to be offered an antidote;

- the qualifications, training and skills of staff members authorized to use pepper spray;

- an adequate reporting and inspection mechanism with respect to the use of pepper spray"[67].

174. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) heeft zich deze bekommernis van het CPT eigen gemaakt en in een recent – nog niet definitief – arrest van 13 februari 2014 in de zaak Tali *versus* Estland geoordeeld dat, gelet op enerzijds de potentieel ernstige effecten van het gebruik van pepperspray in een begrensde, nauwe ruimte ('confined space' – 'espace confiné'[68]) en anderzijds het gegeven dat de betrokken bewaarders over ander materiaal beschikten om op te treden (onder meer kogelvrije vesten, helmen en schilden), *in casu* het gebruik van pepperspray niet gerechtvaardigd was[69]. Het moge duidelijk zijn dat,

---

jurisdictionele bevoegdheid beschikt – ter zake eerder preventief, doordat het enerzijds regelmatig en anderzijds zo nodig *ad hoc* 'fact finding commissions' uitvoert in de Lidstaten bij het voormelde verdrag teneinde hem toe te laten om op grond van de verzamelde informatie aanbevelingen te doen over de versterking van de bescherming van personen, om welke reden dan ook van hun vrijheid beroofd, tegen de hiervoor genoemde praktijken (zie voor meer informatie over de taak en werking van het CPT: M. EVANS en R. MORGAN, "The CPT: an introduction" in R. MORGAN en M. EVANS (ed.), *Protecting prisoners. The standards of the European Committee for the prevention of torture in context*, Oxford, University Press, 1999, 3-29; M. EVANS en R. MORGAN, *Preventing torture. A study of the European Convention for the prevention of torture and inhuman or degrading treatment or punishment*, Oxford, University Press, 1998, 106-213).

[67] Aangehaald in paragraaf 52 van het verder te bespreken arrest van het EHRM van 13 februari 2014 inzake Tali versus Estland. Aldaar wordt aangegeven dat het CPT soortgelijk stelling innam in zijn rapport van het bezoek aan de Tsjechische Republiek in 2008. De rapporten zijn consulteerbaar op de website van het CPT (zie aldaar CPT/Inf (2009) 25 respectievelijk CPT/Inf (2009) 8).

[68] Het arrest omschrijft de notie 'confined space'/'espace confiné' niet. Uit de casuïstiek van het arrest komt in alle geval naar voor dat een strafcel in een gevangenis onder het begrip valt. Een en ander strookt met de vertalingen van het Engelstalige begrip die duiden op 'enge' ruimtes, alsmede met de toelichting die we in www.lesdefinitions.fr lezen van het Franstalige equivalent: *"Espace, du latin* **spatium***, est un terme qui admet plusieurs usages et significations: il s'agit de l'extension contenue dans la matière existante, la capacité d'un terrain ou la partie occupée par un sujet sensible, parmi d'autres définitions.*

Confiné, quant à lui, est un adjectif qui désigne celui qui est condamné à vivre dans une résidence obligatoire ou qui est enfermé dans un certain endroit.

On entend donc par espace confiné toute zone dont l'entrée ou la sortie est limitée ou restreinte et qui n'est pas appropriée pour que l'homme l'occupe de façon permanente ou continue". Vermits de bekommernis van het EHRM louter gecentreerd is (naast de effecten van het gebruik van pepperspray) op de omvang van de ruimte, waarin pepperspray gebruikt wordt, komt een politiecel tevens in beeld.

[69] EHRM 13 februari 2014, Tali versus Estland, § 78 (zie ook die paragraaf voor een schets van de effecten van het gebruik van pepperspray).

hoewel de Tali-casus handelt over het gebruik van pepperspray in een gevangenis(straf)cel, de beoordeling door het EHRM doorgetrokken kan worden tot situaties waarin pepperspray gebruikt wordt in een politiecel.

175. Van belang is op te merken dat het EHRM het feit van pepperspray te gebruiken in een besloten ruimte, zoals hiervoor bedoeld, niet alsdusdanig als onrechtmatig bestempelt: het EHRM maakt blijkbaar voorbehoud voor situaties waarin geen andere middelen voorhanden zijn om de opgesloten persoon te beheersen. Het EHRM voert met andere woorden in de beoordeling van een en ander een subsidiariteitstoets in, zoals die overigens ook met zoveel woorden in artikel 37 Wet Politieambt ingeschreven staat. Voorts dient aangestipt te worden dat het gegeven dat het gebruik in de zaak Tali van pepperspray door het EHRM als onrechtmatig bestempeld werd, door het EHRM op zich niet gekwalificeerd werd als een schending van artikel 3 EVRM dat een absoluut verbod inhoudt op foltering, onmenselijke en onterende behandeling. Het EHRM besloot in Tali *versus* Estland wel tot een dergelijke schending (zie paragraaf 82 van het arrest), maar op basis van het cumulatief effect van de verschillende maatregelen die Tali – overigens geen katje om zonder handschoenen aan te pakken (zie paragraaf 6 van het arrest) – onderging: naast het gebruik van pepperspray was dat in het bijzonder het vastbinden van Tali aan een gevangenisbed.

176. Het voorgaande houdt in alle geval wel in dat voor het EHRM een routinegebruik van pepperspray in enge, besloten ruimtes, zoals politiecellen, uit den boze is: een en ander kan in de ogen van het EHRM blijkbaar potentieel pas ingezet worden indien andere middelen niet voorhanden zijn om een weerspannige opgesloten persoon te beheersen. Zoals reeds aangegeven, noopt artikel 37 Wet Politieambt eveneens tot een reflectie over (naast de wettelijkheid en de proportionaliteit) de subsidiariteit van het gebruik van pepperspray. Is aan de subsidiariteitseis niet voldaan, dan dreigt – naargelang de concrete omstandigheden van het voorliggende geval – een veroordeling op basis van artikel 3 EVRM. Het komt ons overigens voor dat ook een gebrekkige uitrusting van de bewaarders door de betrokken overheden en oversten die ertoe leidt dat pepperspray gebruikt wordt, eveneens ertoe zou kunnen leiden dat onder bepaalde voorwaarden artikel 3 EVRM in beeld komt, nu niet op basis van het gedrag van de interveniërende bewaarders, maar op basis van een gebrekkige voorbereiding door de bedoelde overheden en oversten (*cf.* randnummer 145).

177. Volledigheidshalve merken we op dat ons buurland Nederland een specifieke regeling kent voor het gebruik van pepperspray, meer bepaald in artikelen 12a tot en met 12c van het meermaals gewijzigde besluit van 8 april 1994, houdende regels met betrekking tot een nieuwe ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke marechaussee en de buitengewoon opsporingsambtenaar en de maatregelen waaraan rechtens van hun vrijheid beroofde personen kunnen worden onderworpen[70] (Ambtsinstructie)[71]. Artikel 12a, lid 1 Ambtsinstructie bepaalt dat het gebruik van pepperspray slechts geoorloofd is in drie limitatief opgesomde gevallen, namelijk: a) om een persoon aan te houden, van wie redelijkerwijze aangenomen mag worden dat hij een voor onmiddellijk gebruik gereed zijnd wapen bij zich heeft en dit tegen een persoon zal gebruiken; b) om een persoon aan te houden die zich aan aanhouding, voorgeleiding of andere rechtmatige vrijheidsbeneming tracht te onttrekken of onttrokken heeft; en c) ter verdediging tegen of voor het onder controle brengen van agressieve dieren. Het tweede lid van artikel 12a Ambtsinstructie sluit uit dat pepperspray gebruikt wordt tegen: a) personen die zichtbaar jonger dan 12 jaar of ouder dan 65 jaar zijn; b) vrouwen die zichtbaar zwanger zijn; c) personen, voor wie dit gebruik als gevolg van een voor de

[70] *Stb*. (Nedl.) 110.
[71] Zie ter zake: F. GOOSSENS, *Politiebevoegdheden en mensenrechten*, Mechelen, Kluwer, 2006, 284.

ambtenaar zichtbare ademhalings- of andere ernstige gezondheidsstoornis onevenredig schadelijk kan zijn; en d) groepen personen. Volgens artikel 12b Ambtsinstructie dient de ambtenaar onmiddellijk voordat hij gericht pepperspray tegen een persoon zal gebruiken, met luide stem of op andere niet mis te verstane wijze te waarschuwen dat pepperspray gebruikt zal worden, indien niet onverwijld het gegeven bevel opgevolgd wordt; indien de omstandigheden de waarschuwing redelijkerwijze niet toelaten, blijft deze laatste achterwege. Artikel 12c Ambtsinstructie ten slotte bepaalt dat pepperspray tegen een persoon per geval ten hoogste tweemaal voor de duur van niet langer dan ongeveer een seconde gebruikt wordt en op een afstand van ten minste een meter. Het komt ons voor dat, hoewel de geschetste regeling het gebruik van pepperspray in politiecellen niet *expressis verbis* uitsluit, de formulering van de gronden voor een en ander *de facto* ertoe leidt dat, in Nederland, pepperspray in politiecellen niet gebruikt mag worden[72].

2.6.2.3. Excited Delirium Syndroom

178. Opvallend is dat in de gehanteerde procedures/scenario's enkel CGSU expliciet rekening houdt met de mogelijkheid dat betrokkene kampt met het 'excited delirium syndroom' (EDS) en het verschijnsel opneemt in zijn beoordeling van de situatie. EDS betreft een veranderende bewijstzijnstoestand met een verminderde cognitie en perceptie en ernstige psycho-motorische agitatie[73]. Personen met EDS vertonen o.a. volgende kenmerken: extreem agressief of gewelddadig, worden verdacht van intoxicatie met stimulerende middelen, ongevoelig voor pijn, versneld ademhalen, sterk transpireren, erg onrustig, naakt of dun gekleed, buitengewoon sterk, …, zonder dat deze kenmerken steeds tegelijk aanwezig zijn[74]. Het blijkt volgens de literatuur niet steeds eenvoudig om dit syndroom te herkennen, noch hoe erop te reageren.

179. Het fenomeen blijkt bij politiediensten relatief onbekend en wordt voor zover ons bekend enkel vermeld in de opleiding met betrekking tot gebruik van het stroomstootwapen; wapen dat echter slechts door een beperkt aantal korpsen mag gebruikt worden (*cf.* ter zake o.a. *infra* randnummers 195-196).

180. CGSU geeft in dit verband verder aan dat ze, tenzij er een dringende operationele noodzaak is, voor de interventie zal wachten op een ter plaatse geroepen MUG-dokter. In het beginstadium zal vervolgens een onderhandelaar (in burger gekleed) trachten betrokkene te overtuigen om rustig uit de cel te komen en zich naar een ander lokaal te begeven. Fysiek contact zal zo veel mogelijk vermeden worden en het gebruik van schilden, matrakken en vorken is voor CGSU uitgesloten om de eenvoudige reden dat dit het risico op innerlijke verwondingen sterk doet toenemen. Rekening houdend met het verhoogd risico op hartfalen bij gebruik van geweld bij personen met EDS zullen bepaalde dwangmiddelen (zoals een hond, explosieven, *flashbangs*) niet worden aangewend. Er zal waarschijnlijk voor geopteerd worden om een stroomstootwapen te hanteren (liefst buiten de cel), waarbij beklemtoond wordt dat de taser een ondersteunend middel is en dat er snel dient gehandeld te worden bij het aanbrengen van immobiliserende middelen.

[72] De Ambtsinstructie regelt ook het gebruik van CS-traangas, met name in haar artikel 13. In die regeling wordt bij de toepassingsgronden gedifferentieerd naargelang het gaat om een gebruik in een gesloten dan wel een andere ruimte (zie ter zake: F. GOOSSENS, *Politiebevoegdheden en mensenrechten*, Mechelen, Kluwer, 2006, 384).
[73] Richtlijn Excited Delirium Syndroom, Geneeskundige en Gezondheidsdienst Amsterdam, pg. 2.
[74] Richtlijn Excited Delirium Syndroom, Geneeskundige en Gezondheidsdienst Amsterdam, pg. 4.

181. In de beperkte literatuur omtrent dit fenomeen is er geen eenduidigheid omtrent de wijze waarop politie het best omgaat met dergelijke toestand, noch omtrent indicaties of tegenindicaties aangaande de inzet van bepaalde wapens. Door de Geneeskundige en Gezondheidsdienst Amsterdam werd in 2013, door een werkgroep, met experts uit verschillende werkvelden (politie, forensische geneeskunde, ambulancedienst, spoedeisende hulp en spoedeisende psychiatrie), een richtlijn opgesteld omtrent EDS, waarbij per doelgroep aanbevelingen werden uitgewerkt. Deze richtlijn van GGD Amsterdam verwijst, voor wat betreft politioneel optreden, niet naar een stroomstootwapen maar beveelt o.a. wel expliciet aan om geen pepperspray te gebruiken in dergelijke situatie[75], evenals een langdurig gevecht (het m.a.w. bij voorkeur gebruiken van een overmacht aan personeel in één keer) te vermijden.

182. Een veralgemeende kennis van het fenomeen lijkt noodzakelijk evenals het ontwikkelen van een eenduidige politionele aanpak, liefst op basis van een multidisciplinaire visie naar analogie van de Nederlandse aanbevelingen.

2.6.2.4. Enkele aanvullende vaststellingen

183. Tot slot nog enkele andere nuttige vaststellingen:

1) Belangrijke vaststelling is dat sommige bijzondere eenheden (bijvoorbeeld TIG HASSELT) in hun zone in principe niet worden ingezet voor een gewelddadig persoon in een cel. In de betrokken zone werden alle leden van de interventie opgeleid in de betrokken procedure. Het is net op dit vlak dat het al of niet formaliseren van een procedure zijn nut aantoont. Bij opleiding en training is het uiteraard essentieel dat alle personeelsleden op dezelfde wijze worden geïnstrueerd. De wijze waarop de federale eenheid GIS haar procedures, inclusief de hier besproken 'celprocedure' voor intern gebruik, gedetailleerd, met bijgaande foto's van de verschillende stappen, gedocumenteerd heeft, lijkt een evidentie maar bleek toch eerder een uitzondering. De betrokken handleiding voorziet dat deze procedure (die daar ook als '*gestoorde procedure*' wordt betiteld) door het VAG-team dient te worden toegepast bij: (1) geesteszieken, mensen onder invloed van drugs, drank, medicatie, enz., mensen die tijdelijk buiten hun zinnen zijn en (2) bij een weerspannig of gewelddadig persoon die uit zijn cel moet worden gehaald.

2) Enkele zones (o.a. PZ BRUGGE) voorzien in hun procedure het steeds ter plaatse roepen van een OBP en/of leidinggevende van het team om tunnelvisie te vermijden. In de gevangenis wordt ook steeds aanvullend de directie van de gevangenis ter plaatse gevraagd (met het oog op hernieuwde voorafgaande poging tot communicatie);

3) Enkele zones (o.a. PZ VLAAMSE ARDENNEN) voorzien voorafgaande observatie van betrokkene én het systematisch heropstarten van de communicatie met de target (als effectief onderdeel van de toe te passen procedure), ook al werd eerder al ingesproken op de persoon. Zo wijst de PZ GENT terecht op het feit dat het steeds heropstarten van de communicatie als essentieel onderdeel van de procedure in overeenstemming is met de wettelijke vereisten op vlak van waarschuwing en subsidiair politieoptreden;

4) In randnummer 169 werd reeds aangegeven dat er tal van verschillende visies bestaan omtrent welk soort schild dient gehanteerd. Het GIS werkt met een schild voorzien van mousse om verdachte te beschermen en hem beter te kunnen klemmen. De PZ VLAS werkte op het ogenblik van het interview een procedure uit (zowel voor de bijzondere eenheid

[75] Richtlijn Excited Delirium Syndroom, GGD Amsterdam, pg. 20: "*Gebruik geen pepperspray. Door de pepperspray zwellen de slijmvliezen in de luchtwegen op en wordt de ademhaling belemmerd*".

TARES als voor het ganse korps) met stootkussens. De eerste fase van deze procedure werd uitgewerkt in overleg met de preventieadviseur. Dit illustreert de nood aan research and development in het geweldsdomein.

2.6.3. Middelen, *i.c.* "Wat kan de politie gebruiken tijdens het uitvoeren van procedures?"

2.6.3.1. *Algemeen*

184. Een middel is dienstig om een toevertrouwde opdracht op een efficiënte en effectieve wijze tot een goed einde te brengen. Zo kan men op zoek gaan naar een specifiek middel voor een bestaande procedure, bv. "breaching-material" voor het binnendringen in woningen bij een versterkte huiszoeking, of kan een procedure worden aangepast omdat een nieuw middel op de markt is, bv. gebruik van een stroomstootwapen in een gevangeniscel.

185. Niettegenstaande verschillende middelen op de markt worden aangeboden, blijft het noodzakelijk dat binnen de politie de nieuwe middelen worden getest op hun meerwaarde bij het oplossen van bepaalde situaties. Het is dus noodzakelijk dat een studie voorafgaat aan de aankoop van een middel. Deze studie dient zich niet enkel te beperken tot de mogelijke meerwaarde in een operatie, maar dient ook in rekening te brengen welke inspanning men moet leveren om de gebruikers ervan de juiste competenties te laten verwerven.

186. De Welzijnswet[76] verplicht elke werkgever om de middelen en beschermingsmiddelen te voorzien zodat de werknemer zijn opdrachten naar behoren kan uitvoeren. Deze wetgeving motiveert het standpunt dat de politieoverheid middelen ter beschikking moet stellen waarmee de politieambtenaar tijdens zijn werk het inherente gebruik van geweld kan toepassen volgens de principes die in de 'Wet op het Politieambt[77]' worden omschreven

187. Het is van belang dat een dienst zijn middelen koopt op basis van zijn concrete operationele behoefte en een redelijke kans dat men met een bepaalde opdracht wordt geconfronteerd. Wij stelden vast dat bepaalde korpsen van de lokale politie beschikken over aanvalsgeweren van kaliber 5,56 mm. Dergelijke bewapening vereist voldoende training en kan maar in uitzonderlijke omstandigheden verantwoord worden ingezet. De vraag rijst of de operationele behoefte waarbij dergelijke wapens kunnen worden aangewend aanwezig is bij een lokale politie, voor het uitvoeren van de operaties dewelke tot hun takenpakket behoren.

2.6.3.2. Bewapening

188. De Wapenwet[78] regelt het gebruik van wapens in België. Zo voorziet de Wapenwet de mogelijkheid voor de Staat en de openbare besturen om materiaal dat dienstig is voor ordehandhaving alsook de bijhorende munitie aan te kopen alsook dat de ambtenaren van de openbare macht of het openbaar gezag die een wapen dat tot hun voorgeschreven uitrusting behoort in dienst dragen of voor de dienst voorhanden hebben.[79] Het 'operationeel kader van

[76] Wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk, *BS* 18 september 1996.
[77] Wet van 5 augustus 1992 op het Politieambt, *BS* 22 december 1992.
[78] Wet van 8 juni 2006 houdende regeling van economische en individuele activiteiten met wapens, *BS* 9 juni 2006, 29842.
[79] Art. 27 §1 van de wet van 8 juni 2006 houdende regeling van economische en individuele activiteiten met wapens, *BS* 9 juni 2006, 29850.

de politiediensten' behoort tot de ambtenaren van de openbare macht of het openbaar gezag.[80] De minister van Binnenlandse Zaken, op gelijkluidend advies van de minister van Justitie, treedt op als bevoegde overheid in deze materie voor het operationeel kader van de politie[81].

189. De Koning bepaalt de normen voor de uitrusting en de bewapening van de politiediensten[82] en onderscheidt verschillende soorten bewapening: de individuele, de collectieve, de bijzondere bewapening alsook de neutraliserende middelen[83]. De individuele (korte vuurwapens van het type halfautomatisch pistool met maximaal kaliber 9 mm, de rechte uitschuifbare slagwapens en de neutraliserende middelen) en collectieve (lange halfautomatische vuurwapens met een kaliber van maximaal 9 mm, neutraliserende middelen en rechte onbuigzame of buigzame slagwapens) bewapening worden verschaft aan alle operationele politieambtenaren. Hun basisopleiding en training wordt voldoende geacht als garantie voor het beschikken over de vereiste competenties hiervoor. De operationele medewerkers van de lokale en de federale politie die aan eerstelijnspolitiezorg doen beschikken over deze wapens.

190. Voor specifieke opdrachten kan de politie specifieke wapens aankopen, die als "bijzondere bewapening" worden gekwalificeerd. De bijzondere bewapening wordt, met uitzondering voor CGSU, door de Minister vastgelegd.[84] "*De politieambtenaren kunnen, mits een door de minister verleende machtiging, over bijzondere bewapening beschikken. De naar behoren gemotiveerde aanvraag moet, naar gelang van het geval, bij de Minister worden ingediend door de burgemeester of het politiecollege na advies van de korpschef of door de Commissaris-generaal of zijn afgevaardigde na advies van de Directeur-generaal van wie de betrokken politieambtenaar afhangt. De aflevering van die machtiging hangt af van het slagen voor een specifieke opleiding voor de hantering van de bijzondere betrokken bewapening. Het attest van slagen voor voornoemde opleiding wordt opgenomen in het persoonlijk dossier van ieder betrokken personeelslid. De machtiging wordt opgeschort door de korpschef of door de Commissaris-generaal wanneer het belang van de dienst of het algemeen belang dit vereist. De intrekking van de machtiging behoort, in dezelfde omstandigheden, tot de bevoegdheid van de Minister. Wanneer de politieambtenaar van dienst of korps verandert of wanneer hij definitief stopt met het uitvoeren van de opdrachten waarvoor de machtiging werd afgeleverd, vervalt deze laatste. In afwijking van het eerste lid vaardigt de Minister specifieke richtlijnen uit voor de bewapening van de directie van de speciale eenheden*"[85]. Voor CGSU is de Commissaris-generaal hiervoor bevoegd. Aanvullend

[80] Art. 1 2° van het KB van 26 juni 2002 betreffende het voorhanden hebben en het dragen van wapens door de diensten van het openbaar gezag of van de openbare macht, *BS* 29 juni 2002, 29603.
[81] Art. 2 van het KB van 26 juni 2002 betreffende het voorhanden hebben en het dragen van wapens door de diensten van het openbaar gezag of van de openbare macht, *BS* 29 juni 2002, 29603.
[82] Art. 141 van de wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, *BS* 05-01-1999, 132.
[83] Art. 1 2° van het KB van 3 juni 2007 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, alsook de bewapening van de leden van de Diensten Enquêtes bij de Vaste Comités P en I en van het personeel van de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie, *BS* 22 juni 2007, 34600.
[84] Art. 6 van het KB van 3 juni 2007 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, alsook de bewapening van de leden van de Diensten Enquêtes bij de Vaste Comités P en I en van het personeel van de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie, *BS* 22 juni 2007, 34600.
[85] Art. 10 van het KB van 3 juni 2007 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, alsook de bewapening van de leden van de Diensten Enquêtes bij de Vaste Comités P en I en van het personeel van de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie, *BS* 22 juni 2007, 34600.

kan gesteld dat de bijzondere bewapening enkel mag worden gedragen voor zover dit voor de uitvoering van de opdracht vereist is en overeenkomstig de dienstorders[86].

191. Het gebruik van de bijzondere bewapening is aan de voorwaarden verbonden die vermeld staan in de machtiging van de Minister. Deze voorwaarden kunnen van volgende aard zijn. De geldigheidsduur en de draagwijdte van de machtiging kunnen beperkt zijn. De personen die het wapen mogen gebruiken kunnen limitatief beperkt zijn. Minimum jaarlijks kan men eisen dat een omstandig verslag, over het gebruik van het wapen en over de opdrachten tijdens dewelke het wapen gedragen werd, wordt overgemaakt aan de algemene directie van de ondersteuning en het beheer van de federale politie. Dit om de effectiviteit en de situaties waarin deze bewapening werd gebruikt, te bestuderen[87]. De Minister bepaalt de opleidings- en trainingsvoorwaarden betreffende het gebruik van de bewapening[88]. Voor de bijzondere bewapening is vereist dat de gebruikers een opleiding krijgen van vaardigheidsniveau 'gekwalificeerd niveau'.[89] Dit niveau wordt slechts toegekend nadat de cursisten de functionele opleiding met succes hebben gevolgd. Om de kwalificatie te kunnen behouden, moeten de personeelsleden deelnemen aan de voorgeschreven trainingen. Het 'erkenningsdossier' dat de opleiding regelt en de directieven van de ministeriële goedkeuring zijn bepalend voor de frequentie en de inhoud van de trainingen. Het personeelslid dat niet voldoet aan de evaluatie en de frequentie van de opleiding en trainingen verliest het gekwalificeerde niveau. De overheden die hun politiedienst laten beschikken over een bijzonder wapen en dus gesolliciteerd worden in omstandigheden waarin het gebruik van het wapen vereist is, voorzien in een voldoende aantal personeelsleden van de vereiste kwalificatie om het bijzonder wapen te mogen gebruiken. Het 'pedagogisch comité' (PCP)[90] ontwikkelt de inhoud van de opleiding- en trainingsprogramma's en werkt de pedagogische ondersteuning voor beide uit. De 'Cel Gevaarsituaties' coördineert de activiteiten van het PCP volgens de richtlijnen van de directeur van de opleidingen. Deze cel werkt aan de voortdurende ontwikkeling van het concept geweldbeheersing en onderzoekt voor ieder onderdeel elke vooruitgang en alle vernieuwingen die van aard zijn om bij te dragen aan het verbeteren van de vaardigheden van de politieambtenaren in het oplossen van gevaarsituaties. Een gestructureerde analyse naar aanleiding van elk gebruik van een bijzonder wapen is niet voorzien[91].

---

[86] Omzendbrief GPI 62 van 14 februari 2008 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, *BS* 29 februari 2008, 12620.

[87] Omzendbrief GPI 62 van 14 februari 2008 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, *BS* 29 februari 2008, 12620.

[88] Art. 18 van het KB van 3 juni 2007 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, alsook de bewapening van de leden van de Diensten Enquêtes bij de Vaste Comités P en I en van het personeel van de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie, *BS* 22 juni 2007, 34602.

[89] Omzendbrief GPI 48 van 17 maart 2006 betreffende de opleiding en training in geweldbeheersing voor de personeelsleden van het operationeel kader van de politiediensten, *BS* 14 april 2006, 20690.

[90] Dit adviesorgaan voor de directeur van de opleidingen werd in het leven geroepen door de ministeriële omzendbrief GPI 48. Het wordt, blijkens de omzendbrief, samengesteld uit vertegenwoordigers van de lokale en de federale politie, evenals vertegenwoordigers van de politiescholen en de cel gevaarsituaties. De organisatie en werking van het Pedagogisch Comité worden bepaald door de directeur van de opleiding. De werking hiervan is momenteel als volgt gestructureerd: de directeur zit het 'strategische platform' voor. Hierin zijn vertegenwoordigd: de directeurs van de politiescholen, de VCLP, een afgevaardigde van de algemene directie gerechtelijke politie (DGJ), een afgevaardigde van de algemene directie ondersteuning en beheer (DGS) die vergezeld is van een medewerker uit de directie interne dienst preventie en bescherming op het werk (DSW), een afgevaardigde van de algemene directie bestuurlijke politie (DGA), 3 korpschefs van de lokale politie en als observatoren een afgevaardigde van de algemene inspectie (AIG) en het Vast Comité P.

[91] Omzendbrief GPI 48 van 17 maart 2006 betreffende de opleiding en training in geweldbeheersing voor de personeelsleden van het operationeel kader van de politiediensten, *BS* 14 april 2006, 20695.

192. De 'commissie politiebewapening' onderzoekt de aanvragen tot bijzondere bewapening en bezorgt de Minister een gedetailleerd advies[92]. De commissie politiebewapening is opgericht binnen de federale politie, bij de algemene directie van de ondersteuning (DGS), directie van de infrastructuur en uitrusting. Ze ontvangt de aanvragen voor een bijzondere bewapening van de politiediensten, met uitzondering van de aanvragen van de speciale eenheden. Vervolgens adviseert deze commissie de minister van Binnenlandse Zaken voor het al dan niet verlenen van een machtiging en de hierbij op te leggen voorwaarden. De, recentelijk gewijzigde[93], samenstelling van de commissie wordt geregeld door artikel 24 van het koninklijk besluit van 3 juni 2007 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, alsook de bewapening van de leden van de Diensten Enquêtes bij de Vaste Comités P en I en van het personeel van de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie. De commissie wordt voorgezeten door de directeur van de directie van de infrastructuur en de uitrusting van de algemene directie van de ondersteuning en het beheer van de federale politie en bestaat verder uit twee leden van de federale politie, drie leden van de lokale politie aangewezen door de Vaste Commissie van de lokale politie en maximum twee vertegenwoordigers per representatieve vakvereniging. De voorzitter kan verder experts uitnodigen.

193. De speciale eenheden (CGSU) worden telkens uitgenodigd als observator. Voor CGSU voorziet de Minister specifieke richtlijnen om de bijzondere bewapening te verwerven[94]. De commissie voor politiebewapening dient geen advies te geven. Wegens hun 'gespecialiseerde' opdrachten is een zekere vertrouwelijkheid noodzakelijk over de wapens in hun bezit. De speciale eenheden zijn wel vertegenwoordigd in deze commissie. De Commissaris-generaal van de federale politie is bevoegd om een machtiging te verlenen tot het bekomen van een bijzondere bewapening die beantwoordt aan de behoeften van de dienst. De speciale eenheden hebben wel de verplichting om een up-to-date listing ter beschikking te houden van de controleoverheden omvattende alle wapens waarover ze beschikt[95].

194. We stellen vast dat de regelgeving verschilt voor CGSU en de diensten van de lokale en de federale politie die zich met soortgelijke opdrachten inlaten. Op het ogenblik dat deze regelgeving werd opgesteld had men niet voor ogen dat een mogelijke rolverwarring kon ontstaan doordat eenheden van de lokale politie zich bepaalde taken van gespecialiseerde steun zouden toe-eigenen.

195. Ter illustratie halen we het bezit en gebruik van het stroomstootwapen aan. Naar aanleiding van een vraag van de politiekorpsen van ANTWERPEN en BRUGGE voor het gebruik van het stroomstootwapen 'Taser X26' werden begeleidende nota's door de commissie politiebewapening opgesteld voor de minister van Binnenlandse Zaken. Het voorstel tot positief advies alsook de beperkende voorwaarden werden integraal in de

[92] Art. 23 van het KB van 3 juni 2007 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, alsook de bewapening van de leden van de Diensten Enquêtes bij de Vaste Comités P en I en van het personeel van de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie, *BS* 22 juni 2007, 34602.
[93] Koninklijk besluit van 26 januari 2014 tot wijziging van het koninklijk besluit van 3 juni 2007 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, alsook de bewapening van de leden van de Diensten Enquêtes bij de Vaste Comités P en I en van het personeel van de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie, *BS* 17 februari 2014.
[94] Art. 10 van het KB van 3 juni 2007 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, alsook de bewapening van de leden van de Diensten Enquêtes bij de Vaste Comités P en I en van het personeel van de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie, *BS* 22 juni 2007, 34601.
[95] Omzendbrief GPI 62 van 14 februari 2008 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, *BS* 29 februari 2008, 12620.

machtiging van de minister overgenomen. De vraag van de politiezone VLAS voor het gebruik van het stroomstootwapen 'Taser X26' werd negatief geadviseerd. De reden hiervoor was dat de commissie van oordeel is dat de inzet van dit wapen beperkt moet blijven binnen een penitentiair complex. Omdat de politiezone VLAS op haar grondgebied geen penitentiair complex heeft, acht de commissie het niet opportuun dat dit korps over een stroomstootwapen kan beschikken. De minister volgde dit standpunt.

196. Zo beschikt het BBT ANTWERPEN over een stroomstootwapen Taser X26 om te gebruiken in geval van zware weerspannigheid door een gedetineerde binnen een penitentiair complex. Vanuit een operationele invalshoek is de opdracht voor de politie van dezelfde orde wanneer een aangehouden persoon zwaar weerspannig wordt in een politiecel of een doorgangscel. In voorkomend geval zou het BBT geen gebruik mogen maken van het stroomstootwapen, ook al zou dit leiden tot een efficiëntere politieactie.

197. Bovendien stellen we vast dat het BBT zich minstens zelf een aantal taken heeft toegekend die voor een deel gelijkaardig zijn aan deze van CGSU. Structureel moeten ze echter een verschillend traject volgen wat betreft het verwerven van wapens voor het uitvoeren van deze opdrachten.

198. Verontrustend is onze vaststelling dat twee politiezones bijzondere bewapening bezitten zonder hiervoor een geldige machtiging van de minister te hebben. Inmiddels hebben beide korpsen ons meegedeeld stappen te zetten ter regularisatie. Door het Vast Comité P wordt een afzonderlijk schrijven aan de minister van Binnenlandse Zaken gericht om de gedane vaststellingen ter kennis te brengen.

199. Even verontrustend is dat een gerechtelijk directeur beweert niet op de hoogte te zijn van de middelen waarover zijn bijzonder team (TST) beschikt. Aan de basis hiervan ligt een dispuut met het centrale niveau (DGJ) over de omkadering van de specialisten geweldbeheersing en een andere visie dan de vorige gerechtelijk directeur over het beheer van speciale eenheden binnen de geïntegreerde politie. Tegelijkertijd kan en mag een directeur zich hier niet achter verschuilen en behoort het tot zijn verantwoordelijkheden om te weten welke middelen zijn diensten ter beschikking hebben en inzetten op het terrein.

200. We stellen vast dat steeds meer politieofficieren zich bewust zijn van de noodzaak om een risicoanalyse uit te voeren alvorens men middelen ter beschikking stelt van zijn medewerkers. Bepaalde politiezones beschikken over bv. een stormram maar gebruiken deze niet vooraleer de medewerkers de kans kregen om te oefenen en een opleiding te volgen.

201. Tot slot, een niet limitatieve beschrijving van veel voorkomende bewapening die we tijdens het onderzoek aantroffen bij de verschillende speciale eenheden: de individuele en collectieve bewapening, less-lethal weapons, aanvalsgeweren, geweren voor het neutraliseren van dieren, wapenstokken en granaten.

2.6.3.3. Beschermingsmiddelen

202. Naast de bewapening zijn er specifieke beschermingsmiddelen. Ook hierop is de Welzijnswet van toepassing en is een risicoanalyse voorafgaandelijk aan het gebruik noodzakelijk. Bovendien moet men voorzien in een opleiding zodat in de ad-hocarbeidssituatie de politieambtenaar deze middelen adequaat kan gebruiken en zich bewust is van de bescherming en de beperkingen. Ter illustratie halen we het ballistische schild aan.

Dergelijk schild is beperkt in zijn beschermingsgraad, afhankelijk van het type dat werd aangekocht. Bovendien komt het gebruik van een dergelijk schild niet aan bod in de reguliere opleiding geweldbeheersing en is het zelfs in de standaard aangeleerde procedures niet voorzien. Vandaar dat vooraleer een politieambtenaar met dergelijk schild mag werken, een aangepaste opleiding noodzakelijk is.

203. Een niet limitatieve beschrijving van veel voorkomende beschermingsmiddelen die we tijdens het onderzoek aantroffen bij de verschillende speciale eenheden: verschillende types kogelwerende vest, een tactische vest, verschillende types ballistische schilden en helmen, tactische helmen, beschermingsbrillen en brandwerende bivakmutsen.

2.6.4. Enkele knelpunten inzake procedures en in te zetten middelen

2.6.4.1. Analyse van de klachten

204. Sinds 2002 behandelde het Vast Comité P en de Dienst Enquêtes P in totaal 54 dossiers omtrent het optreden van bijzondere eenheden. In navolgende grafiek 2 een overzicht per jaar.

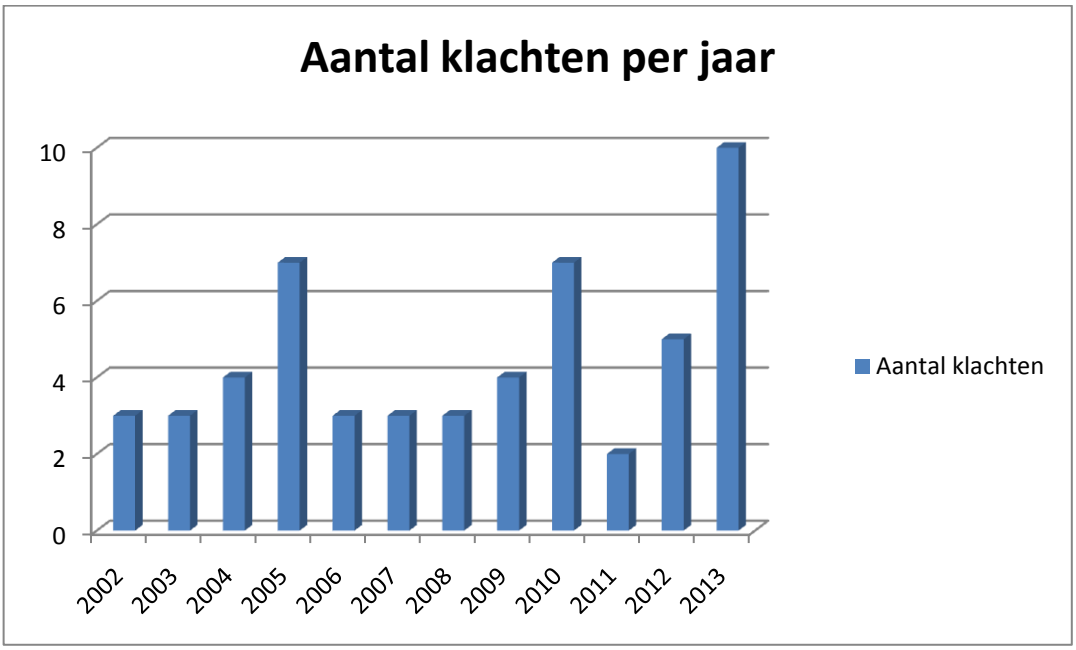

Grafiek2. Aantal klachten bij het Vast Comité P, m.b.t. bijzondere eenheden, per jaar.

205. Navolgend werden de dossiers van de laatste vijf jaar (2009 tot en met 2013) in detail geanalyseerd.

206. Van deze achtentwintig dossiers hebben er tweeëntwintig betrekking op de wijze waarop in een woning werd binnengedrongen[96], verder hebben er nog twee betrekking op een mobiele interventie gevolgd door een arrestatie op de openbare weg, twee hebben betrekking op gebruikt geweld in de gevangenis bij het terugbrengen van gevangenen naar hun cel, één heeft

[96] Van deze tweeëntwintig klachten hebben er negentien betrekking op een 'versterkte' huiszoeking in de strikte zin van het woord. Bij twee andere dossiers werd in de woning binnengedrongen nadat een voorafgaandelijke achtervolging reeds op de openbare weg startte.

betrekking op gebruikt geweld bij de ontruiming van een bos, en het laatste betreft een interventie in een cel[97].

207. In tal van klachten is er sprake van meerdere mogelijke disfuncties, zo kan een klager zich bij de uitvoering van een versterkte huiszoeking bijvoorbeeld beklagen over de toegebrachte schade, eventuele letsels opgelopen bij de arrestatie en het feit dat de uitvoerders zich niet identificeerden. Wanneer getracht wordt om het type van de klachten, vanuit het standpunt van de klager, op deze wijze in kaart te brengen, blijkt men zich in de achtentwintig klachten in kwestie te beklagen over:

Aard klacht	**Aantal**
Aangebrachte vernielingen en schade	18
Overmatig gebruik van geweld[98]	16
Traumatiserende wijze van behandelen (dikwijls ten gevolge van bv.:langdurig boeien, blinddoeken of zak over hoofd trekken,…)	9
Specifiek traumatiserend voor minderjarige/zwakke persoon	5
Onduidelijkheid/foutief adres	4
Gebrek aan identificatie	3
Vernederende behandeling (naaktfouille)	2
I.v.m. de navolgende huiszoeking[99]:	
Geen bevel getoond	4
Inventaris (niet juist, niet mogen ondertekenen,…)	4

Tabel 6. Aard van de klachten.

208. In de meeste gevallen werden voornoemde klachten, gezien veelal een strafrechtelijke context, overgemaakt aan het Parket. Een strafrechtelijke beoordeling is echter in eerste instantie een legaliteitsbeoordeling, maar zegt niets over de behoorlijkheid van het optreden. Zelfs al zou het optreden dat beoordeeld wordt geen schending van rechten inhouden, dan nog is het zinvol de aard van de geciteerde klachten te bekijken met het oog op nuttige besluitvorming inzake behoorlijk optreden van de politiediensten.

209. De aard van de klachten hangt nauw samen met het concept van de versterkte huiszoeking. Wanneer op een ogenblik dat betrokkene nog slaapt[100] plots een aantal gemaskerde en gewapende personen aan het bed staan, betrokkene er vervolgens wordt uitgelicht, op de grond wordt gelegd om hem op de rug te boeien en te blinddoeken, dan is de kans groot dat zelfs brave burgers, niet goed wetende wat er gebeurt, minstens enig verzet zullen plegen waardoor onzacht neerkomen op de grond en het boeien hoe dan ook pijnlijk riskeert te verlopen. Perceptie van overdadig geweld en een traumatische ervaring zijn dan niet ver weg. Dergelijk optreden laat steeds een diepe indruk na (sommige klagers zijn ervan

[97] Met name de zaak JACOB.
[98] Waarbij in één geval specifiek over marteltechnieken geklaagd werd.
[99] Deze gegevens worden meegegeven voor de volledigheid maar de verantwoordelijkheid voor het correct uitvoeren van de navolgende huiszoeking ligt uiteraard niet meer bij de eenheid van gespecialiseerde interventie op wiens steun in principe een beroep wordt gedaan om een veilige toegang tot het pand te verzekeren.
[100] Dergelijke huiszoekingen worden meestal uitgevoerd om 05.00u 's ochtends mede omwille van het gewenste verrassingseffect.

overtuigd dat ze overvallen worden). De schade ingevolge het forceren van één of meer deuren is bovendien heel reëel.

- *Het verschaffen van toegang*

210. Wat betreft de wijze waarop de politie zich toegang verschaft tot een pand, zijn er tal van mogelijkheden: met een sleutel die men kon bemachtigen, met de hulp van een slotenmaker, met de inzet van een stormram of koevoet, met hydraulische middelen en tot slot met springstof. De proportionaliteit van de inzet van deze middelen wordt mede bepaald door de voorbereidingstijd, de dringendheid van de interventie, de omgevingsfactoren, de aard van de deur, de operationele opportuniteit en de veiligheid van de politieambtenaren. Werken met een slotenmaker neemt echter al gauw enkele minuten in beslag met als gevolg dat de genoemde eenheden, met het oog op het verrassingseffect, al vlug andere middelen inzetten, die inherent aan hun inzet meestal ook de nodige schade veroorzaken.

211. Het spreekt voor zich dat de aard van de interventie deels zal bepaald worden door de voorbereidingstijd. Indien het operationeel verantwoord is om een operatie uit te stellen, heeft men meer tijd om informatie in te winnen. Via allerlei kanalen gaande van buurtbewoners, wijkagenten tot technische middelen, uiteraard in functie van het onderzoek, de plaatsgesteldheid, enz., kan getracht worden om bijkomende informatie in te winnen zowel rond de wijze waarop men zich toegang kan verschaffen als rond de effectief te verwachten gevaarsgraad. Hoe beter de voorbereiding hoe beter op een professionele wijze de proportionaliteit van de werkelijk noodzakelijk in te zetten middelen kan worden overwogen. Aan te stippen valt dat een en ander perfect kadert in de inschatting van de wettelijkheid, proportionaliteit en subsidiariteit van het voorgenomen optreden. Zoals reeds eerder aangegeven (zie randnummer 161), moeten ook de leden van een bijzondere eenheid – op grond van artikel 37 Wet Politieambt – de nodige overwegingen ter zake maken. Overigens – zoals in randnummer 145 aangegeven – is een gedegen voorbereiding van een politionele actie een belangrijk beoordelingsgegeven in het antwoord op de vraag of een bepaalde handelwijze van de overheid al dan niet een schending van artikel 2 EVRM inhoudt[101]. Heel wat Straatsburgse rechtspraak ter zake draait inderdaad rond de – mate van accuraatheid van de – informatie die doorgegeven wordt aan de politiebeambten die 'te velde' zullen dienen op te treden[102]. Tegen die achtergrond kan zeker gesteld worden dat het meer dan wenselijk is dat ook de leden zelf van de bijzondere eenheden voorafgaandelijk aan hun (eventuele) interventie hun informatiepositie in maximale mate verstevigen. Dit is overigens ook een gezond uitgangspunt, wanneer we de zaken beschouwen vanuit de invalshoek van de onrechtmatige daad en het vermijden van burgerrechtelijke veroordelingen: het komt ons voor dat – zeker wanneer we de hiervoor bedoelde Straatsburgse rechtspraak en de eisen van artikel 37 Wet Politieambt erbij betrekken – om te kunnen stellen dat een lid van een bijzondere eenheid gehandeld heeft als een *bonus pater familias*, centraal gegeven in de leer van de onrechtmatige daad[103], deze inderdaad in maximale mate informatie inzamelt alvorens in deze of gene zin te handelen.

[101] Zoals in randnummer 153 aangegeven, komt in de huidige stand van de Straatsburgse rechtspraak ook een politioneel optreden met niet-dodelijke afloop in beeld wat artikel 2 EVRM betreft.
[102] Zie de rechtspraak aangehaald in: F. GOOSSENS *et al*., "Het recht op leven (art. 2 EVRM): een zaak van de politie 'te velde' maar ook van haar oversten", *Vigiles* 2008, 233-245.
[103] Zie ter zake recent: A. VAN OEVELEN, "Overheidsaansprakelijkheid voor ambtsfouten van magistraten en van politieambtenaren", *Vigiles* 2012, 273-301; T. VU, "Een EHBO-cursus aansprakelijkheidsrecht voor politiebeambten, slachtoffer van hooliganisme" (noot onder Antwerpen 23 maart 2011), *Vigiles* 2011, 386-391.

- *De kledij*

212. Het traumatiserend gevolg wordt mogelijk versterkt door de kledij van de intervenianten. Een aantal zones stelt bij een versterkte huiszoeking steeds op te treden in "gevechtskledij", andere hebben een overall waarbij de vermelding POLITIE niet steeds goed zichtbaar is. Opvallend is anderzijds dat tijdens onze rondgang bleek dat dertien van alle eenendertig bezochte eenheden stellen geen bivakmuts te dragen tijdens de uitvoering van enige opdracht, dus evenmin bij uitvoering van een versterkte huiszoeking. Eerder (*cf*. randnummer 160) verwezen we reeds naar het feit dat verschillende zones hun procedure aanpassen bij contact met een kind (zoals het verwijderen van de bivakmuts).

213. Het BBT ANTWERPEN deelde ons mede zich al gebogen te hebben over de noodzaak om de versterkte huiszoeking steeds in volledige uitrusting te doen. Men zou willen evolueren naar een model waarbij huiszoekingen, wanneer de vuurwapendreiging niet voldoende concreet of aanwezig is, zouden uitgevoerd worden mits bepaalde tactische procedés (bv. om snel de woning te betreden en de aanwezigen te controleren) maar in burgerkledij. Dit zou potentieel traumatische ervaringen bij betrokkenen kunnen vermijden en zou meer proportioneel zijn naar gebruik van dwang.

214. De VAG-teams van GIS, die voor een versterkte huiszoeking in principe enkel optreden wanneer geen vuurwapengevaar aanwezig is, zijn één van die eenheden die optreden zonder bivakmuts (zij beschikken er zelfs niet over in hun uitrusting). Aangezien deze dienst jaarlijks toch een behoorlijk aantal versterkte huiszoekingen uitvoert[104], lijkt dit, zoals in vorig randnummer aangegeven, te bevestigen dat, voor tal van huiszoekingen die door diverse eenheden te lande thans anders worden uitgevoerd, over een meer proportionele aanpak dient nagedacht. Deze piste verdient met andere woorden verdere uitwerking.

2.6.4.2. Aangerichte schade

215. Met betrekking tot de aangerichte schade wordt vastgesteld dat de meeste zones zich er vrij vlug van afmaken door een en ander systematisch als gerechtskosten te aanzien en zich er, ten onrechte, toe beperken er melding van te maken in een proces-verbaal, in het beste geval aangevuld met een fotodossier van de schade. Enkele zones verwijzen naar een verzekering burgerlijke aansprakelijkheid. Gezien de complexiteit van de materie, zo verschilt een en ander in functie van mogelijke materiële, lichamelijke of psychische schade enerzijds en de vraag of er al of niet sprake is van een foutief optreden van de politieambtenaren anderzijds, zal hierover door het Vast Comité P kortelings afzonderlijk gerapporteerd worden.

2.6.5. Budget

216. In het kader van dwang en geweld wordt de aandacht inzake middelen vlug op bewapening gericht, maar met het oog op de efficiënte inzet van middelen in het geïntegreerde concept werd tijdens onze rondgang eveneens geïnformeerd naar specifieke budgetten voor de betrokken eenheden. In de overgrote meerderheid blijkt er geen uitgesplitst budget voorhanden. Wanneer de betrokken eenheid behoeften heeft, worden deze kenbaar gemaakt aan de korpschef, zoals voor andere diensten van het korps. Slechts enkele zones beschikken over een gedetailleerd overzicht, waardoor geen globaal vergelijkbare cijfers voorhanden zijn.

[104] De GIS/VAG-teams voerden in 2011 achtendertig versterkte huiszoekingen uit en in 2012 vierenvijftig.

We beperken ons in huidig verslag dan ook tot een korte verwijzing naar een aantal cijfers die ons door de directie CGSU verstrekt werden.

217. In het verleden werd door diverse instanties reeds herhaaldelijk gewezen op de moeilijke financiële toestand van de federale politie. Zo legt de federale politieraad in zijn rapport over de evaluatie van 10 jaar politiehervorming de vinger op de wonde: "*Binnen de haar toegekende financiële middelen kampt de federale politie al jaren met een structureel onevenwicht, in het bijzonder tussen personeels-, werkings- en investeringsmiddelen. Gezien op de vrij hoge personeelskosten weinig kan bespaard worden gaat elke opgelegde besparing ten kosten van de werkings- en vooral de investeringsmogelijkheden. Daarmee komt de goede werking van de federale politie en de kwaliteit van haar dienst- en steunverlening aan de lokale politie en aan de overheden op termijn in het gedrang*"[105].

218. Dit heeft uiteraard ook zijn impact op CGSU. In hetzelfde verslag van de federale politieraad werd daarnaar verwezen: "*Een altijd wederkerende vaststelling is ook het tekort aan capaciteit bij de bijzondere eenheden (CGSU) die steeds meer problemen hebben om uitvoering te geven aan hen toevertrouwde opdrachten, zowel in terrorisme als in andere materies*"[106].

219. In het laatste nationaal veiligheidsplan 2012-2015 wordt onder verwijzing naar de invoering van de Salduzprocedure gesteld dat "de labo's, Computer Crime Units en de gespecialiseerde eenheden (CGSU) moeten versterkt worden en hun werking geoptimaliseerd"[107]. In de plannen met betrekking tot de optimalisatie van de (federale) politie wordt herhaald dat CGSU dient versterkt te worden.

220. Het lijkt er voorlopig echter helemaal niet op dat qua financiering een inhaaloperatie bezig is. Integendeel, de vaststellingen van de federale politieraad dateren van 2009, maar de cijfers sindsdien zijn ronduit dramatisch, zoals blijkt uit navolgende evolutie in grafiek 3:

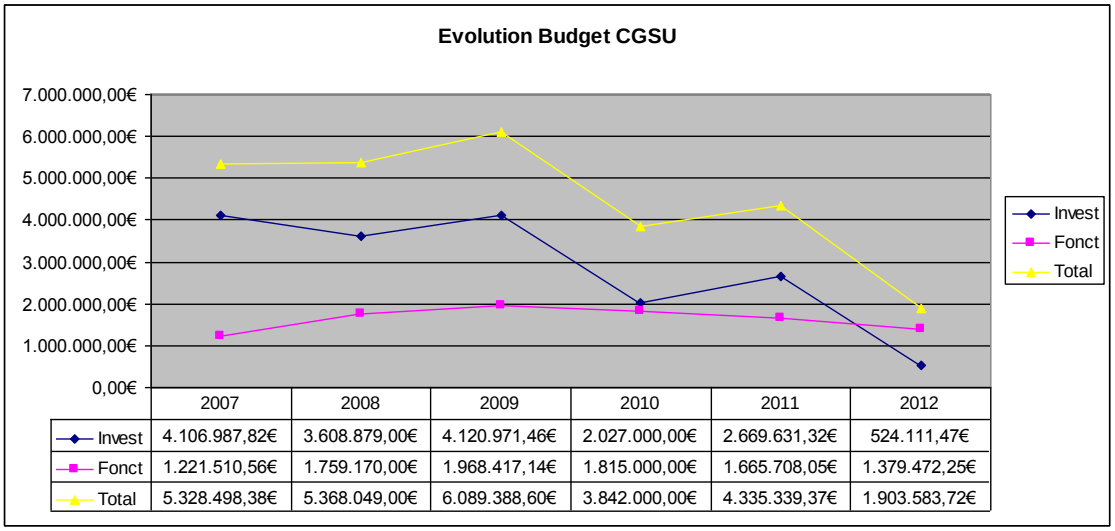

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Invest	4.106.987,82€	3.608.879,00€	4.120.971,46€	2.027.000,00€	2.669.631,32€	524.111,47€
Fonct	1.221.510,56€	1.759.170,00€	1.968.417,14€	1.815.000,00€	1.665.708,05€	1.379.472,25€
Total	5.328.498,38€	5.368.049,00€	6.089.388,60€	3.842.000,00€	4.335.339,37€	1.903.583,72€

Grafiek3. Evolutie budget CGSU van 2007 tot en met 2012.

[105] Federale politieraad, Verslag 'Evaluatie 10 jaar politiehervorming', 29 mei 2009, 47.
[106] Federale politieraad, Verslag 'Evaluatie 10 jaar politiehervorming', 29 mei 2009, 66.
[107] NVP 2012-2015, 1.5 Criminaliteit in het algemeen en prioritaire criminaliteitsfenomenen in het bijzonder, 14.

221. Het totale investerings- en werkingsbudget van 2012 bedraagt nog maar amper 35% van dat van vijf jaar eerder in het jaar 2007. CGSU wordt sinds een aantal jaren geconfronteerd met een aanzienlijke inkrimping van haar middelen. Volgens respondent wordt met gemotiveerde budgetaanvragen van de leiding van CGSU amper rekening gehouden.

222. De daling van investerings- en werkingsbudgetten heeft een rechtstreekse impact op de steunaanvragen; een eenvoudig voorbeeldje: de niet-vervanging van defecte of niet-gerecupereerde technische hulpmiddelen voor observatie.

223. De budgettaire impact heeft echter nog andere gevolgen, met name door het feit dat daarnaast ook bespaard wordt op de kost voor overuren zijn er op het einde van de referentieperiode meestal minder medewerkers aanwezig zijn of stoppen ze vroeger om uren te recupereren. In voorkomend geval dienen ze bij een noodzakelijke inzet eerst te worden opgeroepen, wat een impact heeft op de interventietijd.

224. Dit chronisch tekort aan financiële middelen speelt zich af tegen een context met een hoogtechnologische en snel evoluerende markt. Daaraan gekoppeld zorgt het rigide canvas van overheidsmarkten ervoor dat aankopen bijzonder lang aanslepen.

2.6.6. Selectie en opleiding, *i.c.* "Hoe verwerven geschikte politieambtenaren de noodzakelijke competenties voor het uitvoeren van hun opdrachten, afhankelijk van de aard van de opdracht?"

225. Overwegende dat dit onderzoek focust op het gebruik van dwang en geweld in het algemeen en het gebruik ervan door speciale eenheden in het bijzonder, beperken we ons tot de aspecten van het personeelsbeheer die hiermee gelieerd zijn.

2.6.6.1. Algemene context opleidingen geweldbeheersing

226. De opleiding geweldbeheersing (strekkende tot het verwerven van de nodige competenties inzake geweldbeheersing), zoals voorzien in de basisopleiding in een politieschool, is een van de beheersmaatregelen die de politie neemt om te voorkomen dat de politieambtenaren tijdens het uitoefenen van de politiefunctie wederrechtelijk (inclusief de daaraan inherente aspecten van subsidiariteit en proportionaliteit) dwang of geweld gebruiken alsook om ongevallen tijdens het hanteren van wapens te voorkomen.

227. Tijdens de basisopleiding dienen de aspiranten de leerdoelstellingen te behalen die in de ad-hocregelgeving zijn bepaald. Met uitzondering van de opleiding geweldbeheersing mogen de scholen de weg naar het behalen van deze leerdoelstellingen naar eigen pedagogisch concept invullen. De opleiding geweldbeheersing is echter stringent gebonden aan het kader van de ministeriële omzendbrief GPI 48. Mochten politieambtenaren in deze materie in de diverse scholen op een verschillende wijze worden opgeleid, dan zou dat hun operationele inzetbaarheid hypothekeren.

228. Binnen de geïntegreerde politie is de directie van de opleidingen van de federale politie (DSE) belast met het vormgeven van de opleidingen geweldbeheersing. Deze volgt de structuur niet die in de omzendbrief GPI 48 voorop wordt gesteld. DSE laat zich adviseren door een "strategisch platform", samengesteld uit een aantal betrokkenen. Dit platform geeft een advies aan DSE nadat het een voorstel ontvangt van één van de pedagogische cellen. Voor elke pijler in de geweldbeheersing werd een pedagogische cel opgericht. Daarnaast

werden pedagogische cellen opgericht voor aspecten van de geweldbeheersing met specifieke kenmerken, zoals de politie te paard, de politie op het water, het gebruik van honden, … De cel gevaarsituaties (GSD) coördineert en ondersteunt dit geheel. Op basis van de ministeriële omzendbrief GPI 48 tracht men een zekere eenvormigheid te bewerkstelligen voor de opleiding geweldbeheersing. Dit wordt bewerkstelligd door een aantal maatregelen. De cel gevaarsituaties coördineert de initiatieven om cursussen en handleidingen te maken die finaal door het voornoemde strategisch platform worden goedgekeurd.

229. De opleidingen in de geweldbeheersing worden enkel gegeven door medewerkers die het brevet "specialist geweldbeheersing" hebben verworven na een aanzienlijke opleiding te hebben gevolgd en een examen met vrucht te hebben afgelegd. Indien een dienst een opleiding geweldbeheersing wenst te maken, dan dient de procedure van goedkeuring van het erkenningsdossier te worden gevolgd. De erkenningsdossiers bevatten het competentieprofiel[108], een lijst van nominatief aangeduid onderwijzend personeel, een opleidingsprogramma[109], een lessenrooster, een doelgroep, een evaluatie[110] en praktische informatie. Het dient te worden goedgekeurd door de directie der opleidingen na consultatie van de cel gevaarsituaties. De cel adviseert voor nieuwe dossiers de directie met het oog op het harmoniseren van de verschillende opleidingen. Bepaalde tactische principes die de basis vormen voor het politieoptreden in de geweldbeheersing moeten ook in de nieuwe dossiers gerespecteerd worden.

230. De opleiding geweldbeheersing is de enige opleiding die structureel moet worden voortgezet in de vorm van "training" in de operationele eenheden én die door deze eenheden moet worden ingericht.

231. In de meeste gevallen starten de inspecteurs van politie hun loopbaan in een dienst waar ze de interventiefunctie uitvoeren. De groep van politieambtenaren die deze functie vervullen opereert in een context waarbij de kans dat dwang en geweld tegen personen wordt gebruikt aanzienlijk is. Het is dus van groot belang, om het risico op wederrechtelijk gebruik van dwang en geweld te beperken alsook de veiligheid van deze politieambtenaren te garanderen, dat ze op het einde van hun basisopleiding de vereiste competentie inzake geweldbeheersing hebben verworven.

232. De omgeving waarbinnen het interventiegebeuren zich afspeelt, in het bijzonder de aard van de interactie met de "burger" en de gevaarsgraad voor de interveniërende politieambtenaar, is geëvolueerd. Volgens de perceptie van de politiemensen is het respect voor de politiefunctie aan het verdwijnen en wordt de burger mondiger en verbaal agressiever[111].

233. Aangezien de perceptie van een individuele politieambtenaar over zijn eigen competenties in de geweldbeheersing oriënterend is voor het afhandelen van een interventie, kan men besluiten dat de groep van politieambtenaren die oordeelt een risicovolle interventie aan te kunnen afneemt. Gezien tevens de perceptie bij politieambtenaren dat het gevaar bij reguliere interventies stijgt en gezien de beperkte training in de geweldbeheersing die

[108] De kennis, vaardigheden en attitudes waarover de cursist moet beschikken na de opleiding.
[109] De opleiding is opgebouwd uit modules. Voor elke module staan concrete lesdoelstellingen, de lesinhoud en de mogelijke lesmethodologie vermeld.
[110] Hierin staan de modaliteiten beschreven voor het evalueren van de cursisten op het einde van de gevolgde opleiding.
[111] *Cf*. het toezichtdossier van het Vast Comité met betrekking tot geweld tegen politieambtenaren.

politieambtenaren genieten na hun basisopleiding, komt een sollicitatie van speciale eenheden vermoedelijk sneller aan de orde.

234. De ministeriële omzendbrief onderscheidt verschillende vaardigheidsniveaus voor de opleiding. In grote lijnen onderscheidt men het basisniveau, het gekwalificeerde niveau en het gespecialiseerde niveau:
1) Het basisniveau is het niveau behaald op het einde van de verschillende cycli van de basisopleiding voor de leden van het operationeel kader, evenals na de verschillende voortgezette, niet baremische opleidingen in de vier domeinen van geweldbeheersing. Dit basisniveau beoogt elke politietechniek te kunnen toepassen, andere dan de bijzondere technieken in verband met het gebruik van dwang, en elk individueel en collectief wapen te kunnen gebruiken.
2) Het gekwalificeerde niveau wordt bereikt na verschillende functionele opleidingen in de vier domeinen van geweldbeheersing, andere dan de functionele opleiding van specialist in geweldbeheersing. Dit gekwalificeerde niveau is vereist om iedere bijzondere techniek in verband met het gebruik van dwang te mogen toepassen en ieder bijzonder wapen te mogen gebruiken.
3) Het gespecialiseerde niveau is het niveau bereikt na de functionele opleiding van specialist in de geweldbeheersing. Dit gespecialiseerde niveau is vereist om de opleidingen en de trainingen in geweldbeheersing te mogen verzekeren. Het brevet van specialist in de geweldbeheersing wordt gekwalificeerd als "dwang zonder vuurwapen", of "dwang met vuurwapen" volgens de gevolgde vervolmakingsmodule.

235. Dit impliceert dat politieambtenaren die van de bijzondere bewapening gebruik maken of die andere procedures en middelen dan deze uit de basisopleiding hanteren, een opleiding van het gekwalificeerde niveau dienen te volgen. Concreet betekent dit in de praktijk dat in de meeste gevallen, leden van een speciale eenheid een opleiding van het gekwalificeerd niveau moeten volgen, al was het maar omdat ze optreden in een samenwerkingsverband dat afwijkt van de basisopleiding. De basisopleiding voorziet klassiek in een optreden per ploeg, bestaande uit twee politieambtenaren. Wanneer men optreedt in een grotere groep en men afwijkt van de principes van het werken in binoom, zoals bv. het geval is in het "indiaans gelid" (politieambtenaren verplaatsen zich tactisch allen achter elkaar op één rij), dan vereist dit een bijkomende opleiding van het gekwalificeerde niveau.

2.6.6.2. Vaststellingen in huidig onderzoek

Op vlak van rolverwarring tussen de verschillende niveaus geweldbeheersing

236. Zoals reeds *supra* aangegeven (*cf.* randnummer 67), werd vastgesteld dat sommige politiezones ervan uitgaan dat een politieambtenaar die beschikt over het vaardigheidsniveau "specialist" *de facto* de competenties verworven heeft om in een speciale eenheid te functioneren. Dit is een verontrustende evolutie. Niet alle "specialisten" werden opgeleid om alle vormen van "gekwalificeerd niveau" te onderwijzen. Bovendien is het onderwijzen van één of meer modules van het "gekwalificeerde niveau" geen garantie dat men alle competenties heeft verworven die noodzakelijk zijn om in een speciale eenheid te functioneren. Zo worden specialisten geweldbeheersing niet periodiek getest op fitheid, werden ze nooit gescreend op specifieke psychomotorische en psychologische eigenschappen, noch op bijkomende vereisten zoals o.m. discretie, loyauteit en integriteit.

Op vlak van erkenningsdossiers

237. Tevens is gebleken dat sommige politiezones en gedeconcentreerde diensten van de FGP een specifieke opleiding voor de leden van hun speciale eenheid ontwierpen, dewelke al dan niet het voorwerp uitmaakt van een erkenningsdossier. Ook dit lijkt een ongezonde evolutie, enerzijds omdat het niet tot de kerntaken van deze diensten behoort om dergelijke opleidingen te initiëren en anderzijds omdat de inhoud van deze opleidingen op een bovenlokaal niveau en mits enige eenvormigheid dienstig kan zijn voor de verschillende politiezones die een "speciale eenheid" willen oprichten. De grote meerwaarde zou er in voorkomend geval in bestaan dat een en ander afgesteld kan worden op de werkwijze van CGSU en dat de diverse speciale eenheden uit de politiezones samen in operaties zouden kunnen optreden. Wij hebben tijdens de interviews menen te begrijpen dat de structuren die deze opleidingen horen te initiëren niet de behoeften van de interne klanten inlossen, waardoor deze laatsten op pragmatische wijze en met respect voor de regelgeving hun weg zoeken om een operationele behoefte in te vullen. Dit kan hen, in voorkomend geval, niet kwalijk worden genomen.

238. In huidig dossier verzochten wij de commissaris-generaal van de federale politie om een overzichtslijst met alle erkenningsdossiers in het raam van geweldbeheersing. Er bleek echter dat de toegestuurde lijst minder erkenningsdossiers bevatte dan deze die wij, tijdens ons bezoek aan de eenendertig genoemde eenheden, verzamelden. Zo wordt het erkenningsdossier houdende de basisopleiding van het BBT ANTWERPEN vermeld in het overzicht van erkenningsdossiers verstrekt door de federale politie, maar niet het erkenningsdossier houdende de basisopleiding van de eenheid 'Ondersteuningscapaciteit voor risicovolle en complexe operaties' (ORCO) van de politiezone AALST[112]. De politiezone AALST diende haar aanvraag tot erkenning van opleiding in via de politieschool OPAC. Deze functioneerde enkel als doorgeefluik naar de directie der opleidingen en oefende inhoudelijk geen controle uit. Uiteindelijk deelde de vertegenwoordiger van de politiezone AALST ons mee over een goedgekeurd genummerd erkenningsdossier te beschikken. Navraag via een lid van de cel gevaarsituaties leerde ons dat zij niet op de hoogte waren van de goedkeuring, wat gezien hun rol in dezen verwonderlijk is.

239. De vraag stelt zich bovendien naar het bestaan van voldoende kwaliteitsgaranties bij het valideren van een opleiding geweldbeheersing die niet via de pedagogische cellen wordt geïnitieerd. Het indienen van een erkenningsdossier gaat niet gepaard met het indienen van een brochure met de lesinhoud. Hoogstens via de formulering van lesdoelstellingen kan men de inhoud beoordelen. Hierbij heeft men geen kennis van de concrete werkwijze die in een of andere procedure wordt aangeleerd. Tegelijkertijd is het in dit verband tevens nuttig te wijzen op het feit dat de cel gevaarsituaties, die een coördinerende rol heeft in dit gegeven, met ernstige personeelsproblemen kampt.

Op vlak van samenwerking inzake opleiding

240. Wanneer politiezones op zoek gaan naar opleiding voor een procedure, dan verwacht men dat ze gaan samenwerken met deze eenheden binnen de politie die de expertise in huis hebben. In eerste instantie denken we dan aan CGSU. Deze dienst is echter niet in staat om aan alle behoeftigen opleidingen te geven wegens enerzijds capaciteitsproblemen en anderzijds het feit dat dit hun kerntaak niet is. Het kan immers *cf.* de Wet Geïntegreerde Politie niet de bedoeling zijn om de lokale politie les te geven in gespecialiseerde politiezorg.

[112] Hetzelfde geldt trouwens voor drie erkenningsdossiers opgesteld door FGP BRUSSEL, deze werden evenmin vermeld in het overzicht van de federale politie.

Deze visie van CGSU wordt door de gedeconcentreerde diensten niet steeds gevolgd. Wanneer de lokale POSA regelmatig moet samenwerken met "speciale eenheden" van de lokale politie, om diverse redenen, dan is het onvermijdbaar dat dit uiteindelijk resulteert in wederzijdse hulp. Zo stelden we vast dat bepaalde POSA-leden aan leden van de lokale politie een opleiding gaven.

241. Soms heeft de lokale politie ook elementen in handen om CGSU te dwingen om bijstand te geven aan de lokale politie. Zo hoorden we dat de psycholoog van CGSU in een bepaald korps bijstand verleende bij de selectie van leden van de lokale speciale eenheid, en CGSU aan hun opleiding meewerkte, als tegenprestatie om de infrastructuur van deze politiezone te mogen blijven gebruiken. Onafgezien van de vaststelling dat CGSU blijkbaar over onvoldoende faciliteiten beschikt om haar eigen opleiding geweldbeheersing volledig autonoom te kunnen organiseren, is er duidelijk een wanverhouding tussen de middelen bij bepaalde politiezones en de middelen van CGSU. Deze wanverhouding maakt dergelijke (wan)toestanden mogelijk.

Op vlak van diversiteit inzake functieprofielen, selectiecriteria en training

242. De verschillende invulling die op het lokaal niveau aan de lokale "eenheden van gespecialiseerde interventie" wordt gegeven, vertaalt zich in een diversiteit van praktijken in het personeelsbeleid. Er blijkt immers dat sommige diensten werken met functieprofielen, wat een goede praktijk is, en andere niet. Er blijkt tevens dat sommige diensten een selectieprocedure hadden uitgewerkt en andere geen selectiecriteria hanteerden: in sommige zones volstaat het vrijwilliger te zijn om toegang tot de functie verleend te krijgen.

243. In de politiezones die selectiecriteria gebruiken bleken de meest uiteenlopende benaderingen te bestaan. Er zijn politiezones die het beschikken over het brevet "specialist geweldbeheersing" als criterium hanteren. Zoals hiervoor al toegelicht, is dit criterium niet relevant. Andere zones lijken professioneler te werk te gaan. Indien de opportuniteit zich voordeed, werd met externe partners gewerkt om het fysieke potentieel van de kandidaten te evalueren, o.a. met een universiteit. Sommigen hanteerden de coopertest, schietproeven binnen de omkadering geweldbeheersing, andere de selectiecriteria van defensie, … Opvallend is dat sommige criteria voor fysiek potentieel dezelfde zijn als deze die vroeger (lees vóór de politiehervorming) voor de selectie van alle politieambtenaren werden gehanteerd, wat mogelijks leidt tot een gedaald fitheidsniveau bij de gemiddelde politieambtenaar.

244. Opvallend was dat niet alle diensten integriteitscriteria, al dan niet formeel, hanteerden voor dergelijke functie. Een dienst stelde zelfs dat het verboden was om de persoonlijke dossiers te consulteren in het raam van de selectieprocedure. Andere politiezones schakelen de lokale recherche of de DIT in om de integriteit te onderzoeken. Los van de juridische mogelijkheid is het uiteraard wenselijk dat dergelijke nazichten kunnen geschieden.

245. Niet alle diensten voorzien in een functionele opleiding, waardoor deze varieert tussen nul uren opleiding tot een jaar voltijdse opleiding. Na deze functionele opleiding volgen soms proeven ter uitsluiting van kandidaten, soms niet. In bepaalde diensten wordt de opleiding gevolgd door een stage, variërend van nul uren tot 1 jaar. Zodra operationeel, voorzien sommige diensten structureel en periodiek in training geweldbeheersing, andere niet. Een aantal van de bezochte zones was zelfs niet in staat om ons een overzicht te verschaffen van

de, door de leden van hun gespecialiseerde eenheid, gevolgde opleidingen en trainingen, door andere, zoals o.a. de PZ VLAS werd dit rigoureus bijgehouden[113].

[113] Dezelfde zone beschikt eveneens over veiligheidsinstructiekaarten voor alle middelen, een kaart die bestaat uit twee luiken, enerzijds de identificatie van het uitrustingsstuk (soort van technische fiche) en anderzijds de gebruiksinstructies. De preventieambtenaar heeft hieraan de nodige ondersteuning gegeven.

3. CONCLUSIES

246. Het gebruik van geweld in onze democratische rechtstaat behoort tot het quasi monopolie van de politie en is enkel legaal wanneer de omstandigheden waarin dit geweld wordt aangewend voldoen aan strenge voorwaarden. Het raakt aan de individuele rechten en vrijheden die ons door internationale verdragen, onze Grondwet en onze wetten worden opgelegd. Speciale eenheden van de politie zijn groepen van politieambtenaren die voor het gebruik van geweld specifiek worden geselecteerd, opgeleid, uitgerust en ingezet in vaak extreme omstandigheden en waarvan de gevolgen voor de rechtsonderhorigen dikwijls ingrijpender zijn dan deze binnen de toepassing van de basispolitiezorg. Reeds in 2003 wees het Vast Comité P, naar aanleiding van de vastgestelde evolutie om bepaalde lokale politiekorpsen uit te rusten met "pseudo bijzondere eenheden" of bijzondere wapens, dat deze ontwikkeling in strijd was met de letter en de geest van de wet van 7 december 1998. Toezicht en controle hierop is een kerntaak van het Vast Comité P.

247. In huidig onderzoek werden, met het oog op een *status quaestionis*, alle politiezones van het land en de federale politie aangeschreven met de vraag of zij over eenheden beschikken die beantwoorden aan een vooropgestelde definitie van 'eenheden van gespecialiseerde interventie'. Naast de gespecialiseerde federale steundiensten CGSU en GIS hebben vijfentwintig politiezones en twee FGP's hierop bevestigend geantwoord. Al deze eenheden, aangevuld met twee bijkomende politiezones die negatief hadden geantwoord maar waarvan ons bekend was dat ze, naargelang de interpretatie, wel degelijk als dusdanig konden worden aanzien, werden vervolgens bezocht en ook al bleken het meermaals geen *bijzondere eenheden pur sang* te zijn, bleek deze rondgang bijzonder leerrijk op verschillende vlakken.

248. Tussen de aangetroffen eenheden bestaat een bijzonder grote diversiteit op vlak van organisatie, takenpakket, gehanteerde procedures, selectie, opleiding, … Geen twee eenheden lijken dezelfde.

Oprichting

249. In de aanvankelijke motivatie om een dergelijke eenheid op te richten lijken bij de bezochte eenheden toch enkele samenvallende redeneringen terug te vinden. *Grosso modo* wordt verwezen naar vier belangrijke motivaties: een gebrek aan basiscompetenties inzake geweldbeheersing, gebrek aan (tijdige) steun van de federale politie, ten gevolge van een incident en het bestaan van een grijze zone tussen gewone en gespecialiseerde interventies.

250. Het gebrek aan basiscompetenties inzake geweldbeheersing komt meermaals aan bod in huidig dossier. Maar interessant om aan te stippen in dit verband is dat een speciale eenheid bij de lokale politie ook tot perverse effecten kan leiden. In één politiezone werd door omstandigheden de werking van de speciale eenheid gedurende enige tijd opgeschort. Het betrof een eenheid die 24/24 uur op het terrein aanwezig was en bij crisisinterventies binnen de functionaliteit interventie werd ingezet. De politieambtenaren van de reguliere interventiediensten bleken vragende partij om deze speciale eenheid zo vlug mogelijk terug operationeel te krijgen. Deze politieambtenaren vertrouwden op de mogelijkheid om op korte tijd versterking te kunnen krijgen in geval van nood. Interventies met een verhoogde dreiging werden steeds samen met deze speciale eenheid uitgevoerd. Het werd m.a.w. minder noodzakelijk om de competenties geweldbeheersing van alle medewerkers op een hoog niveau te houden. Meteen rijst de vraag of dit geen indirecte hypotheek legt op de veiligheid van alle politieambtenaren, omdat ze steeds en onverwacht in een gevaarlijke situatie kunnen

terechtkomen waar ze in voorkomend geval mogelijk niet meer voldoende professioneel kunnen reageren. Bovendien heeft dit eveneens een invloed op de zelfperceptie van de politieambtenaar over de mate waarin hij beschikt over de vereiste competenties geweldbeheersing. Naarmate deze perceptie negatief wordt, daalt het zelfvertrouwen en wordt hierdoor de politieactie gehypothekeerd. Tegelijkertijd dreigt, na oprichting van dergelijke eenheid, de leiding in de verleiding te komen om aan de andere medewerkers minder opleiding in geweldbeheersing aan te bieden, niettegenstaande een gebrek aan de vereiste competenties omdat men investeerde in speciale eenheden. De cirkel wordt dan rond.

251. De definitieve beslissing tot oprichting van een eenheid gebeurt blijkbaar veelal in overleg met (vooral de bestuurlijke) overheden. In een beperkt aantal gevallen is het op rechtstreekse aansturing van die overheden of andersom betreft het een beslissing van de korpschef die wel kennis geeft aan zijn overheden maar hun akkoord niet vraagt, een echt formele en grondige behoefteanalyse, voorafgaandelijk aan de beslissing tot oprichting, hebben wij niet teruggevonden. Te noteren valt zelfs dat in enkele zones werd gesteld dat de oprichting van een eenheid gebeurde omdat de bestuurlijke, respectievelijk de gerechtelijke, overheid een dergelijke eenheid in naburige zones een goed idee leek te vinden.

252. De wijze waarop deze eenheden zijn georganiseerd is behoorlijk verschillend: sommige betreffen een afzonderlijke organieke eenheid van het korps, andere eenheden bestaan uit personeelsleden die in een andere basisfunctionaliteit werken maar worden bijeengeroepen wanneer de noodzaak er is. Het aantal personeelsleden is dan ook zeer variërend. Slechts zes politiezones (in de steden ANTWERPEN, BRUSSEL GENT, LUIK en NAMEN) hebben een organieke eenheid die tegelijkertijd een permanent dienstenaanbod heeft: dit wil zeggen ofwel zijn er steeds ploegen van de eenheid actief ofwel zijn ze oproepbaar via een structureel ingebedde permanentierol. Het is te begrijpen dat men in de grootstedelijke context een zeer vlug optreden verlangt in crisissituaties. In eventuele (maar al bij al slechts beperkt aanwezige) commentaar op de federale steun komt vooral dit tijdige optreden naar voor: de, in de ogen van de zones, lange interventietermijn alvorens CGSU ter plaatse komt.

253. Belangrijker echter is het verschil in finaliteit van deze eenheden. De wijze waarop de eenheden van gespecialiseerde interventie georganiseerd zijn geeft hun filosofie weer. Zo is de eenheid van de zone ANTWERPEN een effectieve steuneenheid die, om het eenvoudig uit te drukken, enkel traint of optreedt. In die zin is ze de enige in het rijtje die qua *format* zou kunnen vergeleken worden met een regionale POSA-eenheid van de directie CGSU.

254. In enkele andere steden, zoals o.a. GENT, zijn er eveneens *fulltime* beschikbare eenheden maar die wachten niet af tot hun gespecialiseerde inzet effectief vereist is. Soms participeren ze in bepaalde mate aan het klassieke interventiegebeuren, waarbij door de dispatching eventueel onmiddellijk een triage gemaakt wordt en ernstigere interventies naar het betrokken team worden doorverwezen. In BRUSSEL HOOFDSTAD ELSENE is er dan weer een ander opzet, dat wel meer voorkomt in verschillende Brusselse zones, waarbij deze eenheden eerder gericht zijn naar wat men noemt (informatiegestuurde) heterdaadpatrouilles. In de zone BRUSSEL HOOFDSTAD ELSENE valt dan ook op dat de eenheid organiek is ondergebracht bij de recherche en niet bij de interventie, wat eerder de uitzondering is. In de zone LUIK is er eveneens een permanente interventieaanwezigheid op het terrein maar lijkt de specialisatiegraad, of minstens het aanvoelen te kunnen volstaan met eigen middelen, beduidend hoger te liggen dan bijvoorbeeld in de zone GENT of in de zone BRUSSEL HOOFDTAD ELSENE.

255. Deze diversiteit duidt er wel op dat de korpschefs in functie van een bepaalde visie en in functie van de lokale noden hierop hebben trachten in te spelen. De diversiteit weerspiegelt met andere woorden de verscheidenheid aan operationele behoefte.

Takenpakket

256. De Wet Geïntegreerde Politiedienst heeft – en dat is frappant – de taakverdeling tussen het lokale en het federale niveau niet gespecificeerd. Kort samengevat, geeft artikel 3 van de voormelde wet wel aan dat de lokale politie op het lokale niveau de basispolitiezorg verstrekt en de federale politie – met inachtneming van de principes van subsidiariteit en specialiteit – de gespecialiseerde en supralokale opdrachten, evenals bepaalde ondersteunende opdrachten voor de lokale politiediensten, maar hoe men de lokale politietaken kan onderscheiden van de federale en *vice versa* wordt in de Wet Geïntegreerde Politiedienst niet aangegeven, net zomin als hoe men de genoemde principes van subsidiariteit en specialiteit moet interpreteren. De memorie van toelichting bij het initiële wetsontwerp biedt enkel in summiere mate verduidelijking, maar stelt wel expliciet dat via het vastleggen van werkings- en organisatienormen vermenigvuldiging van gespecialiseerde eenheden, zoals CGSU, moet voorkomen worden aangezien dit niet te verzoenen is met een rationele en geïntegreerde aanpak van politiediensten.

257. Later wet- en regelgevend kader geeft weinig verduidelijking. Slechts enkele materies zoals gijzeling, of bepaalde technieken in het kader van de bijzondere opsporingsmethoden, werden exclusief aan CGSU toebedeeld. Tegelijkertijd is het nuttig te verwijzen naar de Welzijnswet waar de wetgever als leidraad geeft dat enkel deze opdrachten kunnen worden toevertrouwd waarvoor het personeel over de aangepaste middelen beschikt en hiervoor werd opgeleid en getraind. Het opstellen van een expliciet limitatieve lijst waarbij diensten worden aangeduid per type opdracht lijkt hoe dan ook niet mogelijk.

258. Door de directie CGSU werd een service level agreement uitgewerkt inhoudende een gedetailleerd dienstenaanbod, bij de meeste bezochte zones is het takenpakket, dat ze zichzelf toekenden, niet steeds (volledig) geformaliseerd.

259. In het takenpakket van de eenheden in kwestie blijken er wel een aantal vaste items terug te komen zoals o.a.: de bijstand aan de interventie, de risicotransporten van gevangenen, versterkte huiszoekingen en aanhoudingen met een verhoogde dreiging. Dit neemt niet weg dat het overduidelijk is dat er een groot verschil is in het risico dat deze eenheden wensen te nemen. Zo verzorgen achttien eenheden het transport van gevangenen categorie 2 en slechts 8 zones het transport van gevangenen categorie 3. Op dezelfde wijze is een onderscheid zichtbaar tussen enerzijds twintig lokale politiezones die '*aanhouden van een verdachte met verhoogde dreiging, maar* ***zonder*** *wapenbezit*' tot hun takenpakket rekenen en anderzijds tien politiezones die '*aanhouden van een verdachte met verhoogde dreiging,* ***met*** *wapenbezit*' eveneens als dusdanig aanzien en zichzelf hiertoe dus in staat zien. Deze vaststelling op zich toont zeer goed aan dat een heel aantal van de onderzochte eenheden niet de intentie hebben om in concurrentie te treden met gespecialiseerde federale eenheden. In beide aangehaalde voorbeelden zijn er maximaal tien politiezones die zich in *grijs vaarwater* zouden kunnen bevinden.

260. Wat versterkte huiszoekingen betreft, zijn er slechts een handvol eenheden die *de facto* toegeven dat ze dreigen zich op het terrein van CGSU te begeven, veelal wordt dit verklaard

door de stelling dat CGSU toch niet kan komen, maar in het cijfermateriaal van DJO kan hierover geen enkele bevestiging gevonden worden, integendeel.

261. Nog meer illustratief is de situatie van een *Fort-Chabrol*. Op basis van de interviews en het zeer beperkt voorhanden zijnde cijfermateriaal nemen we aan dat slechts enkele politiezones menen deze materie in principe zelf te kunnen afhandelen. Waarschijnlijk niet toevallig betreffen het hier dezelfde eenheden (ANTWERPEN, LUIK en NAMEN) die bij een eerdere studie van de werkgroep BLIKI, gelast met het opstellen van een ontwerpomzendbrief over dergelijke eenheden, in 2010, op basis van een aantal criteria, werden aanzien als de drie eenheden die op een hoger gespecialiseerd niveau akteerden dan de andere onderzochte eenheden.

262. In deze gevallen, en vooral in LUIK en ANTWERPEN, lijkt de indruk te ontstaan dat de politiezones menen in hun eigen behoeften te kunnen/moeten voorzien. In LUIK werd dit ook effectief als dusdanig verwoord door de respondent.

263. Belangrijk om even bij stil te staan is de mate waarin dergelijke eenheden observaties uitvoeren. Bij sommige eenheden is het duidelijk dat ze zich profileren als arrestatieteam en blijven dergelijke observaties dus beperkt tot kortstondige observaties voorafgaandelijk aan een aanhouding, bij andere bleek het uitvoeren van observaties *an sich* effectief tot hun takenpakket te behoren. In de mate dat de betrokken eenheden effectief als een eenheid van gespecialiseerde interventie kunnen worden aanzien die gelijklopende taken als CGSU uitvoert stelt er zich een probleem.

264. Daar waar de wetgever van oordeel was dat de loutere inzet van een federale gespecialiseerde eenheid voor een observatie dermate ingrijpend was dat een aantal democratische controlemiddelen werden voorzien (een voorafgaande machtiging afgeleverd, in functie van de omstandigheden, door de procureur des Konings of de onderzoeksrechter en meer algemeen stelt artikel 47*ter* § 2 van het Wetboek van Strafvordering trouwens een permanente controle van de procureur des Konings in over de toepassing van de bijzondere opsporingsmethoden door de politiediensten binnen zijn gerechtelijk arrondissement), ontsnappen deze lokale eenheden momenteel, en dit in de mate dat ze voor de bewuste observatie niet op basis van andere criteria in het kader van de stelselmatige observatie vallen, volledig aan deze controle.

Referentiekader

265. De diversiteit van redenen van bestaan van dergelijke eenheden en het verschil in uitgevoerde taken maakt het landschap niet echt transparant. Tegelijkertijd ontbreekt enig referentiekader. De zonet aangehaalde werkgroep BLIKI deed, na een eerdere poging van een andere werkgroep in 2002, een verdienstelijke poging om te trachten een referentiekader uit te schrijven en om op die manier finaal te komen tot werkingsnormen (op vlak van selectie, opleiding, training, middelen, …) voor dergelijke eenheden. Een en ander, evenals de geciteerde eerdere poging, stierf een stille dood. Wij kunnen slechts vaststellen dat een verslag van de Vaste Commissie van de lokale politie hierover een discussie weergeeft waarin duidelijk de vrees geuit werd voor *het betonneren van normen* en de *autonomie* van de lokale korpsen benadrukt werd. Dat de Vaste Commissie moeilijk tot een eenduidig standpunt kan komen is begrijpelijk gezien de uiteenlopendheid van de behoeften van de verschillende (kleine en grote) korpsen.

266. Deze zwanenzang van werkgroeppogingen is echter triestig. Het gekke is daarbij dat wanneer bij onze rondgang bij de diverse korpschefs gepolst werd naar eventuele niet vervulde kritieke succesfactoren, het creëren van een duidelijk referentiekader ter zake, naast opleiding, één van de *hot topics* bleek. Het weze duidelijk dat in een geïntegreerde politiedienst gestructureerd op twee niveaus het voor dergelijke materie niet wenselijk is dat gewerkt wordt met een unilaterale nota van één van de componenten (de SLA van CGSU). Er moet een dwingende richtlijn, waarvoor een nuttige aanzet werd gegeven door de werkgroep BLIKI, worden uitgewerkt. Hetzelfde geldt trouwens voor de ministeriële omzendbrief MFO-1 waarvoor ook een unilaterale nota van de federale politie *verduidelijking* geeft. Een ontwerp van nieuwe MFO-1 raakt sinds jaren evenmin rond. Dit gegeven viel buiten huidig onderzoek maar werd, aangezien risicotransport van gevangenen veelal door dergelijke eenheden wordt uitgevoerd, door meerdere korpschefs als een teer punt aangegeven.

Procedures, middelen, selectie, opleiding en training

267. Slechts eens dergelijk kader duidelijk is, zullen ook betere samenwerkingsvormen kunnen ontwikkeld worden. Op dit ogenblik is er, op contacten dankzij persoonlijke goede relaties na, slechts een zeer beperkte uitwisseling van informatie. Het gevolg is dat een operationele samenwerking tussen dergelijke eenheden (voor opdrachten die niet exclusief aan CGSU zijn toebedeeld) niet plaatsvindt en ook moeilijk kan plaatsvinden, heel eenvoudig omdat ze niet samen trainen en niet dezelfde technieken gebruiken. Nochtans zou samenwerking, zonder meerkost, de efficiëntie kunnen verhogen.

268. Procedures bestaan in sommige korpsen niet, soms wel maar dan alleen mondeling, soms schriftelijk maar slechts heel zelden goed gedocumenteerd of gevat in een erkenningsdossier voor de passende opleiding ervan. Laat staan dat er sprake zou zijn van een systematische onderlinge benchmarking. Bepaalde korpsen gaan duidelijk 'op zoek' en leren bij op basis van persoonlijke contacten, of dankzij bepaalde eenheden die graag demonstreren. Maar dit blijft casuïstisch. Onderlinge vragen tot aftoetsen van procedures worden immers regelmatig met een weigering beantwoord. Uiteraard werden een aantal goede initiatieven vastgesteld waarbij wel samenwerking, maar dan meestal informeel, mogelijk bleek. Zo blijkt GIS met meerdere korpsen te overleggen, of die op te leiden, inzake risicotransporten van gevangenen. Waar verdedigd kan worden dat probleemsituaties die slechts door één dienst worden aangepakt (bijvoorbeeld een vliegtuigkaping) binnen die eenheid dienen opgelost te worden en dus geen verdere kennisoverdracht nodig noch wenselijk is, is dit minder het geval voor gelijkaardige situaties. Kennisoverdracht in die gevallen (lees tussen lokale eenheden) blijkt bijna onbestaande, slechts te gebeuren met mondjesmaat, gebaseerd op goede contacten. Een gestructureerd overlegforum dat best practices zou kunnen distilleren ontbreekt volkomen.

269. Tijdens de rondgang werd tevens gepeild naar enkele algemene inzetmodaliteiten. Zo werd de vraag gesteld in welke mate er in het korps, voorafgaandelijk aan de inzet van een dergelijke bijzondere eenheid, een fiat van een leidinggevende – die niet deelneemt aan de operatie op het terrein – noodzakelijk was. Tunnelvisie dient vermeden. Een tweede beoordeling van op afstand, door een politieofficier die niet op het terrein aanwezig is, en bijgevolg minder onder druk staat van de betrokken partijen, is in die zin een beheersmaatregel die dit risico aanpakt. In ongeveer veertig procent van de bezochte eenheden bleek dit echter niet het geval te zijn.

270. In het verlengde daarvan kan gewezen worden op het feit dat analyse van de klachten die het Vast Comité door de jaren heen ontving, met betrekking tot dergelijke eenheden, leert dat

deze hoofdzakelijk betrekking hebben op het uitvoeren van versterkte huiszoekingen, waarbij de wijze van optreden meermaals een traumatisch effect heeft en behoorlijk wat schade kan genereren. Ook hier kan enkel de zorgvuldige voorafgaande voorbereiding en risicoanalyse heil brengen om de proportionaliteit van het optreden af te wegen. Tijdens de rondgang werd alvast één korpschef ontmoet die een 'gespierd' optreden de ideale wijze vond om criminelen op te voeden en gezag af te dwingen.

271. In huidig onderzoek werd in detail ingegaan op de procedure die deze eenheden hanteren om op te treden in een cel, met andere woorden wanneer een weerspannig, gewelddadig of buiten zijn zinnen zijnde persoon uit een cel dient gehaald. Het spreekt voor zich dat in functie van de opleiding, training en middelen waarover een eenheid beschikt dergelijke procedure kan verschillen, vaststelling was echter dat minder dan de helft van de bezochte eenheden over een dergelijke procedure bleek te beschikken. Bij analyse van deze procedures bleek een variëteit van inzet van mensen en middelen.

272. Tijdens de bevraging naar de toegepaste procedure om een onhandelbare persoon uit een cel te halen, is tevens gebleken dat enkel CGSU, in haar beoordeling van de situatie, het feit meeneemt of betrokkene al of niet mogelijke tekenen van het *excited delirium syndroom* vertoont. In de literatuur blijkt er geen eenduidigheid te zijn rond de gewenste aanpak van dit fenomeen, maar er kan minstens worden vastgesteld dat in Nederland door de GGD Amsterdam, via een multidiscplinaire aanpak waarin zowel de politie als de medische sector werden betrokken, een aantal concrete richtlijnen werden ontwikkeld. Een veralgemeende kennis van dit fenomeen lijkt ook hier noodzakelijk evenals het ontwikkelen van een eenduidige politionele aanpak, liefst te ontwikkelen op basis van multidisciplinair overleg naar analogie van de Nederlandse aanbevelingen.

273. De inzet van middelen is divers en complex. Ter illustratie het bezit en gebruik van het stroomstootwapen. De eenheden van de politiezones ANTWERPEN en BRUGGE beschikken over een ministeriële machtiging voor een dergelijk wapen. De commissie die de minister adviseert meent dat de inzet van het wapen dient beperkt te blijven tot het gebruik ervan in een penitentiair complex. Bij gebrek aan dergelijke instelling op haar grondgebied ontving de PZ VLAS geen machtiging voor dit wapen. Voor CGSU gelden specifieke richtlijnen voor bijzondere bewapening en geldt de geciteerde beperking niet.

274. De consequentie is dat het BBT ANTWERPEN beschikt over een stroomstootwapen om eventueel in te zetten in geval van zware weerspannigheid door een gedetineerde binnen het penitentiair complex. De eenheid mag dit wapen niet gebruiken in een politiecel of doorgangscel, ook al zou dit mogelijk tot een efficiënter optreden kunnen leiden. CGSU zou dit wapen wel in dergelijke omstandigheid kunnen gebruiken. *De facto* leert de praktijk dat het BBT ANTWERPEN een aantal opdrachten uitvoert die overlappen met het takenpakket van CGSU, binnen een te creëren referentiekader dient ook hiermee rekening gehouden.

275. Met betrekking tot middelen dient expliciet gewezen op de dramatische evolutie van het investeringsbudget van de directie CGSU. Het investeringsbudget 2012 bedroeg nog 1/8^{e} van dat budget in 2007. Op deze wijze valt gespecialiseerde dienstverlening onmogelijk vol te houden. Wanneer wordt uitgegaan van een federale steunfunctie moet die component over de middelen beschikken om dit op een kwaliteitsvolle wijze te doen.

276. De diversiteit op vlak van selectie, opleiding en training is er niet minder om. *Supra* werd verwezen naar het feit dat slechts een heel beperkt aantal procedures beschreven worden

in erkenningsdossiers voor opleiding ter zake. In huidig dossier verzochten wij de commissaris-generaal van de federale politie om een overzichtslijst met alle erkenningsdossiers in het raam van geweldbeheersing. Er bleek echter dat de toegestuurde lijst minder erkenningsdossiers bevatte dan deze die wij, tijdens ons bezoek aan de eenendertig genoemde eenheden, verzamelden. Het manco aan kennis situeert zich niet enkel op vlak van erkenningsdossiers geïnitieerd door de lokale politie maar eveneens erkenningsdossiers van een FGP bleken niet voor te komen in het overzicht. Minstens kan gesteld worden dat de coördinatie van een en ander mank loopt. Tijdens de rondgang bleek trouwens dat een aantal van die erkende opleidingen niet bekend bleken bij andere eenheden, met een logisch negatieve impact op de capaciteit.

277. Nochtans is er duidelijk vraag naar opleidingen en dit heeft niet steeds te maken met eventuele overlappingen of raakvlakken met de materie van CGSU. De SLA CGSU voorziet voor bepaalde opdrachten in een aantal taken voor de lokale politie in afwachting van haar komst ter plaatse, doch diverse respondenten stelden dat het meer dan nuttig zou zijn om op dit vlak opgeleid te worden, waarbij onder meer verwezen werd naar het voorbereiden van een operationele briefing, het bezetten van perimeters en het samenstellen van een noodploeg, aspecten die deel uitmaken van het noodplan. Sommige meer gespecialiseerde eenheden vragen naar *coaching* door CGSU, een enkele grote zone lijkt weinig behoefte aan overleg te hebben en haalt de mosterd in het buitenland.

278. De korpsen zelf nemen het echter niet steeds heel nauw met de opvolging van opleidingen en trainingen van de leden van de bijzondere eenheden. Diverse respondenten bleken niet in staat om ons een overzicht voor de recente jaren te verschaffen. Het is duidelijk dat in opleiding voor dergelijke eenheden (en op vlak van nationale coördinatie van die opleidingen) dient geïnvesteerd.

279. En tot slot de selectie van de personeelsleden voor dergelijke eenheden: tal van zones werken met functieprofielen, wat de evidentie zelf lijkt, al is dit niet overal het geval. Hetzelfde geldt voor de selectiecriteria: deze zijn soms volledig afwezig, waarbij het volstaat om vrijwilliger te zijn of te beschikken over een brevet specialist geweldbeheersing. Dit niveau is echter voorzien voor de opleiders in deze materie waardoor een ongezonde rolverwarring ontstaat. Het is niet omdat men over een brevet beschikt om mensen op te leiden dat men aan het profiel voldoet om lid te zijn van een gespecialiseerde eenheid. Dit neemt niet weg dat tal van politiezones de selectie, gevolgd door een basisopleiding, ernstig nemen. De gehanteerde criteria lopen echter sterk uiteen. Opvallend daarbij is dat sommige criteria voor fysiek potentieel dezelfde zijn als deze die vroeger (vóór de politiehervorming) voor de selectie van alle politieambtenaren werden gehanteerd, wat mogelijk wijst op een gedaald fitheidsniveau bij de gemiddelde politieambtenaar.

4. AANBEVELINGEN

4.1. Het ontwikkelen van een bindend referentiekader

280. De brede waaier aan verschillende soorten lokale bijzondere eenheden die tijdens huidig onderzoek werd vastgesteld maakt duidelijk dat het moeilijk wordt om door de bomen het bos nog te zien. Er zijn een aantal korpsen waar logischerwijze vertrokken wordt vanuit een filosofie van basispolitiezorg en de eenheid een loutere ondersteuning voor moeilijkere interventies wordt, maar aan de andere zijde van het spectrum zijn er een beperkt aantal eenheden die zich zonder twijfel een aantal gespecialiseerde taken, voorzien voor de gespecialiseerde directie CGSU, hebben toegeëigend. Wanneer o.a. blijkt dat slechts een beroep wordt gedaan op CGSU bij gebrek aan beschikbaarheid van de lokale eenheid, is er duidelijk sprake van rolverwarring in het geïntegreerde landschap gestructureerd op twee niveaus. In sommige gevallen[114] blijkt zelfs dat de democratische controle, voorzien via machtigingen op vlak van bijzondere opsporingsmethoden, dreigt omzeild te worden. Het feit dat, ondanks herhaalde pogingen tot het uitwerken van een omzendbrief in het verleden, het bestaande referentiekader nog steeds enkel en alleen bepaald wordt via een unilaterale nota van de federale politie, inhoudende welke taken voorbehouden worden aan CGSU, is in dezen niet langer houdbaar.

Aanbeveling:
281. Het Vast Comité P beveelt dan ook aan dat een ministeriële omzendbrief wordt uitgewerkt inhoudende een duidelijk referentiekader met betrekking tot dergelijke 'eenheden van gespecialiseerde interventie', inhoudende enerzijds welk takenpakket wordt voorbehouden aan de directie CGSU en anderzijds onder welke voorwaarden (taakafbakening, werkingsprincipes, normen op vlak van selectie, opleiding en training, middelen en inzetmodaliteiten) lokale politiekorpsen eenheden kunnen oprichten.

en

282. In het verlengde van dergelijk referentiekader dient coherentie bewaard te worden: enerzijds dient de wetgever oog te hebben voor de gevolgen van het eventueel toekennen van bepaalde taken aan lokale korpsen op vlak van bijzondere machtigingen zoals voorzien in het Wetboek van Strafvordering en anderzijds dienen de ministeriële machtigingen inzake bijzondere bewapeningen logisch op dit kader (en dus in functie van het toebedeelde takenpakket) afgestemd te worden.

4.2. Het budget van de directie CGSU

283. De penibele budgettaire situatie van de federale politie is de laatste jaren reeds herhaaldelijk ter sprake gekomen. De directie van de speciale eenheden ontsnapt hier niet aan, integendeel. De evolutie van haar budget is dramatisch. Het totale investerings- en werkingsbudget van CGSU bedroeg voor het jaar 2012 amper 35% van dit van vijf jaar eerder in het jaar 2007. Dit heeft een rechtstreekse impact op de steunaanvragen zoals blijkt uit huidig onderzoek. Om een kwalitatieve dienstverlening in de toekomst te kunnen blijven verzekeren, dient op dit vlak een inhaalbeweging te worden gemaakt. Zonder dergelijke

[114] *Cf.* randnummers 126-132 inzake de voorziene BOM-machtigingen bij observaties uitgevoerd door *federale* gespecialiseerde eenheden voorzien in art. 47 *sexies* §1 Wetboek van Strafvordering.

inhaalbeweging wordt bovendien slechts een bijkomend excuus gecreëerd voor lokale korpsen om zelf een eigen aanbod te ontwikkelen.

284. Hier kan niet voorbij worden gegaan aan de opportuniteit ontstaan door de 'optimalisatie van de geïntegreerde politie'. De directie CGSU wordt in de toekomst overgeheveld naar de gerechtelijke zuil van de federale politie, maar belangrijker is de creatie van nieuwe arrondissementen. Hierin ligt ongetwijfeld een momentum om de deconcentratie van CGSU te herevalueren. Opnieuw komt hier uiteraard het budgettaire spook om de hoek. Huidige budgetten en personeelscapaciteit stellen CGSU niet in de mogelijkheid om verder te deconcentreren dan de vier bestaande POSA-eenheden.

Aanbeveling:
285. Het Vast Comité P beveelt dan ook aan om, via de nodige budgettaire impulsen, enerzijds het investerings- en werkingsbudget van CGSU op een voldoende hoog niveau te brengen om de verlangde gespecialiseerde taken kwalitatief te kunnen uitvoeren, en anderzijds, de hervorming van de federale politie indachtig, de haalbaarheid van een verdere deconcentratie van CGSU ernstig te overwegen.

4.3. De coördinatie van de opleidingen en de nood aan R&D

286. Tijdens het onderzoek is gebleken dat er niet alleen een vrij beperkte samenwerking is tussen vergelijkbare eenheden, maar dat zij bovendien regelmatig nieuwe opleidingsinitiatieven nemen zonder voldoende gedocumenteerde kennis te hebben van vergelijkbare (bestaande) initiatieven elders te lande. De in de ministeriële omzendbrief GPI 48 voorziene coördinatiemechanismen inzake opleidingen geweldbeheersing functioneren niet optimaal. Zo bleek de federale politie niet in staat een correct en volledig overzicht van erkenningsdossiers op dit vlak aan te leveren. We stellen vast dat de cel gevaarsituaties, die ter zake een coördinerende rol dient te spelen reeds geruime tijd kampt met personeelsproblemen.

287. Tegelijkertijd blijkt dat bij de ontwikkelde opleidingsinitiatieven te weinig rekening wordt gehouden met de impact van de Straatsburgse rechtspraak, evenals met evoluties inzake het gebruik van bepaalde middelen in bepaalde situaties (*cf. infra* het *excited delirium syndroom*). Nochtans komt de verantwoordelijkheid van de overheid (in het licht van artikel 2 EVRM (*cf.* randnummer 145)) duidelijk in beeld wanneer de politionele autoriteiten hun rol naar voorbereiding van het optreden niet behoorlijk vervullen.

Aanbeveling:
288. Het Vast Comité P beveelt dan ook aan dat de coördinatiemechanismen inzake opleidingen geweldbeheersing geoptimaliseerd worden. Meer bepaald dient, op federaal vlak, geïnvesteerd te worden in de inhoudelijke coördinatie van erkenningsdossiers, evenals in R&D in dit kennisgebied.

4.4. Politioneel optreden in afwachting van de komst van CGSU

289. Een aantal zones is vragende partij voor opleiding door CGSU. Men moet echter logisch blijven. Wanneer de geïntegreerde logica en de filosofie van het gespecialiseerde steunaanbod door de federale politie gerespecteerd wordt, is en blijft het takenpakket duidelijk verschillend. Bovendien behoort het niet tot het takenpakket van CGSU om opleidingen te verstrekken.

290. Tegelijkertijd zijn er echter talrijke zones, waarvan de gespecialiseerde eenheid zich wel degelijk wil inschrijven in een geïntegreerde logica, die erop wijzen dat de SLA CGSU slechts in beperkte mate toelicht hoe het lokale korps in een crisissituatie, in afwachting van de komst van CGSU, de toestand kan bevriezen, een noodplan kan opstellen en de komst van CGSU kan voorbereiden. Zij zijn vragende partij opdat CGSU hen hierover uitgebreider zou informeren.

Aanbeveling:
291. Het Vast Comité P beveelt dan ook concreet aan dat de directie CGSU analyseert hoe ze aan deze verwachtingen van haar klanten kan tegemoetkomen en met andere woorden de steunaanvrager beter in staat kan stellen om maatregelen te treffen in afwachting van de komst van de gespecialiseerde steun.

4.5. Een procedure voor een gewelddadige/onhandelbare persoon in een cel

292. Zoals *supra* aangehaald, blijkt er te weinig samenwerking en overleg te bestaan tussen diverse gespecialiseerde eenheden. Dit manco komt duidelijk tot uiting bij de uitgevoerde vergelijking van de procedures die de verschillende korpsen toepassen wanneer geconfronteerd met een gewelddadige en/of onhandelbare personen in een cel. De inzet van personeel en middelen varieert zeer sterk en het lijkt dan ook nuttig dat bepaalde aanwezige goede praktijken worden doorvertaald naar andere eenheden. Zo hebben enkele eenheden hun procedure erop afgestemd om te trachten zo weinig mogelijk interne bloedingen bij betrokkene te veroorzaken.

293. Opvallend is tevens dat de mogelijkheid dat betrokkene kampt met het *excited delirium syndroom* enkel door CGSU wordt meegenomen in de beoordeling van de situatie. Er is ongetwijfeld te weinig kennis van dit fenomeen bij de politiediensten.

Aanbeveling:
294. Het Vast Comité P beveelt dan ook aan dat door de geïntegreerde politie een procedure onhandelbare personen wordt uitgewerkt waarbij rekening wordt gehouden met de voor- en nadelen van de thans bestaande procedures in de verschillende eenheden. Tegelijkertijd dienen, in overleg met de medische sector, richtlijnen uitgewerkt omtrent hoe dient omgegaan met personen die verschijnselen vertonen van het *excited delirium syndroom*.

4.6. Een gedifferentieerd optreden: ook de verantwoordelijkheid van de steuneenheid

295. Mede naar aanleiding van een analyse van de klachten die het Comité P de laatste jaren ontving stelt het zich de vraag of de verantwoordelijke leidinggevenden zich te allen tijde voldoende bewust zijn van de impact van de inzet van een bijzondere eenheid. Een noodzakelijke voorafgaande risicoanalyse dient zorgvuldig te gebeuren, waarbij de wijze van optreden dient gedifferentieerd in functie van de omstandigheden (bijvoorbeeld de aanwezigheid van kinderen). Dit geldt niet alleen voor de ‘steunaanvrager’, maar eveneens voor de bijzondere eenheid die steun levert. Een beslissing tot inzet van dergelijke eenheid is geenszins een vrijgeleide voor betrokkenen om ongebreideld alle bevoegdheden, middelen en technieken waarover zij beschikken in te zetten. Ook dergelijke eenheid dient de nodige informatie te vergaren en de wijze van haar optreden *in concreto* te bepalen aan de hand van

de principes van wettelijkheid, proportionaliteit en subsidiariteit, vooropgesteld in artikel 37, 37bis en 38 Wet politieambt.

296. Een concreet voorbeeld is de versterkte huiszoeking, die als behoorlijk traumatisch ervaren kan worden. Een beperkt aantal eenheden, zoals de VAG-teams van de federale politie, bewijst dagelijks dat dit ook kan zonder steeds in 'volledige gevechtsuitrusting' en met bivakmuts op te treden.

Aanbeveling:
297. Het Vast Comité P beveelt dan ook aan dat dergelijke eenheden van gespecialiseerde interventie hun procedures optimaliseren teneinde, rekening houdende met de principes van wettelijkheid, proportionaliteit en subsidiariteit, een gedifferentieerd optreden mogelijk te maken in functie van de noodzakelijke voorafgaande risicoanalyse.

Bijlage 1 - Lijst met afkortingen

AET	Arrestatie Eenheid Turnhout – PZ REGIO TURNHOUT
AOB	Anti Overval Brigade – PZ BRUSSEL HOOFDSTAD ELSENE
BOA	Lokaal Arrestatie- en Observatieteam – FGP BRUGGE
BBT	Bijzonder BijstandsTeam - PZ ANTWERPEN
BTS	Bijzondere (politie)technieken
CG	Commissaris-generaal van de federale politie
CGSU	Directie van de speciale eenheden
CIC	Communicatie- en InformatieCentrum
COBRA	Cel Ondersteuning Bescherming Reactie en Arrestatie – PZ BRUGGE
COG	Cel Ondersteuning Geweldbeheersing – PZ VLAAMSE ARDENNEN
COPS	Community Oriented Policing Support – PZ GENT
COL	Gemeenschappelijke omzendbrief van het College van procureurs-generaal bij de Hoven van beroep
DAO	Directie van de operaties inzake bestuurlijke politie
DGJ	Algemene directie gerechtelijke politie van de federale politie
Dirco	Bestuurlijk directeur-coördinator
DirJu	Gerechtelijk directeur
DJO	Directie van de operaties inzake gerechtelijke politie
DSU	Voormalige (tot 2007) benaming van CGSU
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
FLAG	"Flagrant délit" – PZ UKKEL-OUDERGEM-WATERMAAL-BOSVOORDE
FGP	Federale gerechtelijke politie – in context van huidig verslag wordt hiermee steeds verwezen naar een gedeconcentreerde gerechtelijke directie van de federale politie
GGD	Geneeskundige en Gezondheidsdienst - Nederland
GIS	De dienst gespecialiseerde interventie van de algemene directie van de bestuurlijke politie
GOTTS	Gespecialiseerd Overbrengingsteam Team Transfert Specialisé – overbrengingseenheid van de dienst GIS
HYCAP	Gehypothekeerde capaciteit, geregeld door de ministeriële richtlijn MFO-2, van de minister van Binnenlandse Zaken, betreffende het solidariteitsmechanisme tussen de politiezones inzake versterkingen voor opdrachten van bestuurlijke politie
MFO-1	Dwingende richtlijn van 13 december 2001 van de minister van Justitie inzake het verzekeren van de openbare orde in hoven en rechtbanken, het overbrengen van gevangenen en het handhaven van

	de orde en de veiligheid in de gevangenissen in geval van oproer of onlusten.
NVP	Nationaal veiligheidsplan
OBT	Overlastbestrijdings- en beschermingsteam van de PZ Gent (voorganger van COPS)
ORCO	Ondersteuningscapaciteit voor Risicovolle en Complexe Operaties – PZ AALST
POSA	Peloton bescherming, observatie, steun en arrestatie van de directie CGSU
PAB	Peloton anti banditisme LIEGE-Métropole - PZ LUIK
PZ	Politiezone
TABO	Tactische en agressiebeheersing en ordehandhaving – PZ LIER
TARES	Tactical Response – PZ VLAS
TIG	Tactische Interventie Groep – PZ HASSELT
TST	Tactical Support Team – FGP BRUSSEL
VAG-team	Arrestatieteams van GIS naar het Nederlandse voorbeeld (*Vaardigheden Aanhoudingen in Groepsverband*)
VCLP	Vaste Commissie van de lokale politie
WGP	Wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus – *BS* 5 januari 1999
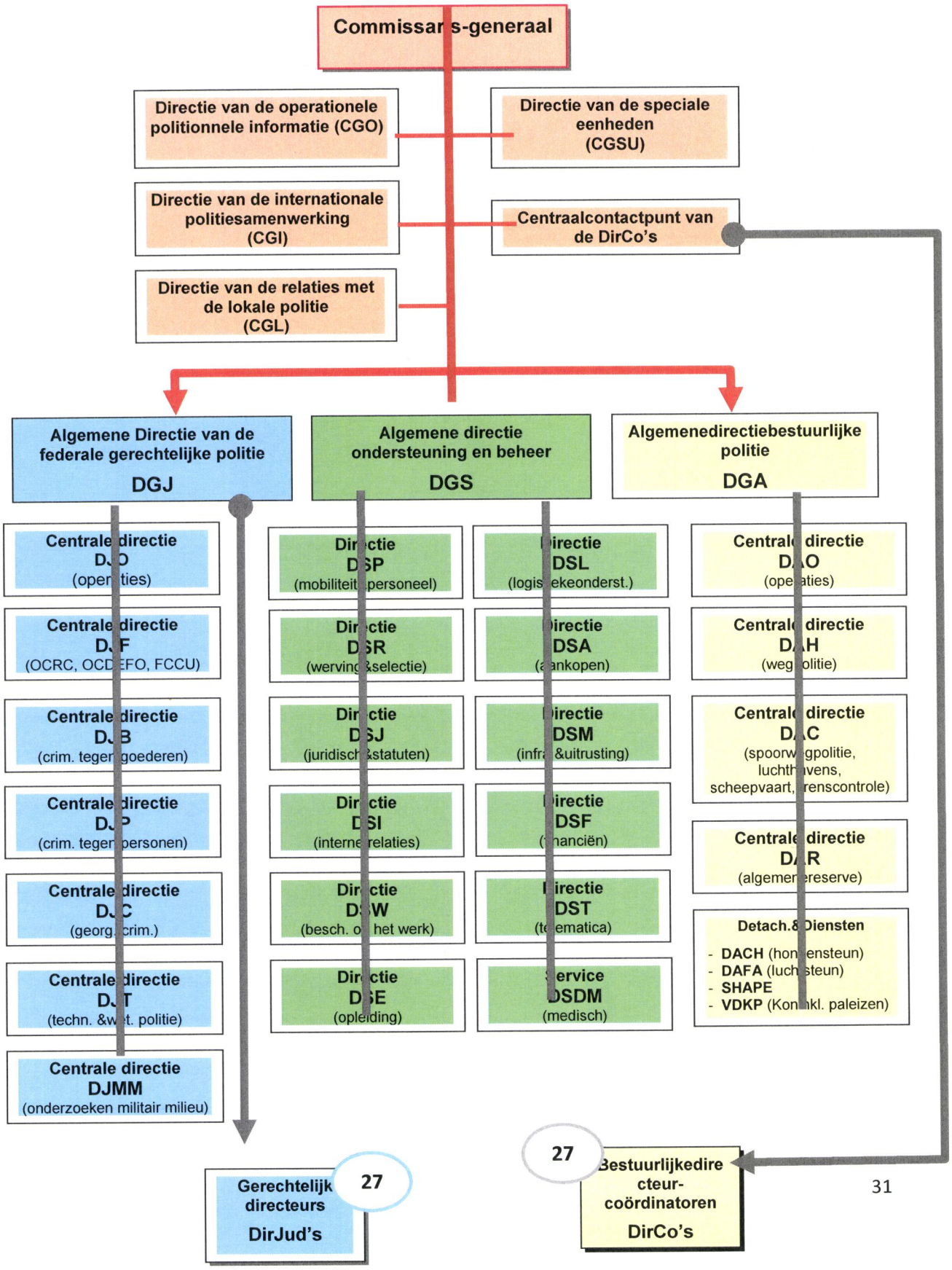
SCHEMA 1: Huidige organisatiestructuur van de federale politie